

VAASAN YLIOPISTO
KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
TALOUSTIETEEN YKSIKKÖ

Kirsi Liiten

FINANSSIKRIISISTÄ PANKKIKRIISIIN: ESPANJAN JA BRITANNIAN
PANKKISEKTORIEN ANALYYSI

Taloustieteen maisteriohjelma

VAASA 2014

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	7
1.1 Tutkielman tausta.....	7
2 FINANSSIKRIISIT JA PANKKIKRIISIT	10
2.1 Finanssikriisin taustalla olevat tekijät	10
2.2 Luotonannon huomattava lisääntyminen	11
2.3 Makrotaloudelliset shokit.....	14
2.4 Merkkejä pankkikriisistä.....	18
2.5 Pankkien kohtaamat riskit ja maksukyvyttömyys.....	19
3 TEKIJÄT FINANSSIKRIISIN 2007-2009 TAUSTALLA.....	22
3.1 Luotonannon lisääntyminen ja kiinteistöjen hintojen nousu.....	22
3.2 Subprime-asuntoluotot.....	24
3.3 Finanssikriisin taustalla vaikuttavia tekijöitä.....	26
3.4 Löysä rahapolitiikka ja valtion toimien epärationaalisuus.....	29
3.5 Kriisi pankkisektorilla.....	31
3.6 Vaikutus lainanantoon	34
4 ESPANJAN JA BRITANNIAN PANKKISEKTORIT	36
4.1 Espanjan pankkisektori	36
4.1.1 Espanjan suurimmat pankit	37
4.1.2 Finanssikriisin vaikutukset Espanjan pankkisektoriin.....	41
4.1.3 Paikallisten säästöpankkien rooli pankkikriisissä.....	41
4.1.4 Kohti pankkikriisiä	45
4.2 Britannian pankkisektori.....	47
4.2.1 Britannian suurimmat pankit	48
4.2.2 Kohti finanssikriisiä.....	55
4.2.3 Pankkikriisi.....	57
5 ESPANJAN JA BRITANNIAN PANKKISEKTORIEN ANALYYSI	60
5.1 Aineistoanalyysi.....	61
5.2 Regressioanalyysit	71
5.2.1 Analyysi 1.....	73
5.2.2 Analyysi 2.....	78
6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	82
LÄHTEET.....	88

VAASAN YLIOPISTO

Kauppätieteellinen tiedekunta

Tekijä:	Kirsi Liiten	
Tutkielman nimi:	Finanssikriisistä pankkikriisiin: Espanjan ja Britannian pankkisektorien analyysi	
Ohjaaja:	Panu Kalmi	
Tutkinto:	Kauppätieteiden maisteri	
Yksikkö:	Taloustiede	
Koulutusohjelma:	Taloustieteen maisteriohjelma	
Aloitusvuosi:	2012	
Valmistumisvuosi:	2014	Sivumäärä: 98

TIIVISTELMÄ

Tämän tutkielman tarkoituksena on selvittää miten maailmanlaajuinen finanssikriisi vaikutti Espanjan ja Britannian pankkisektoreihin vuosina 2008-2013. Lisäksi tutkielmassa tarkastellaan Britannian ja Espanjan pankkikriisien taustalla olevia tekijöitä ja maiden pankkisektorien rakenteiden osuutta kriisin vakavuuteen. Tutkimusmenetelminä toimii kirjallisuuskatsaus ja aineisto- ja regressioanalyysi. Finanssikriisin vaikutusta maiden pankkisektoreihin arvioidaan Bankscopesta kerätyn aineiston kautta.

Tutkielman analyysistä havaitaan, että Britannian pankkisektorille kriittisin vuosi oli vuosi 2008. Espanjan pankkisektorille kriisi ulottui vasta myöhemmin, kriittisin vuosi maan pankkisektorille oli vuosi 2012. Britannian pankkisektorille sen sijaan vuodet 2012 ja 2013 olivat pääoman tuottoastein mitattuna koko tarkastelujakson parhaimmat. Analysoidusta aineistosta voidaan havaita kriisin vaikuttaneen molempien maiden pankkisektoreihin merkittävästi, vaikutusten ollessa suurimmillaan kriittisimpinä vuosina.

Molempien maiden osalta finanssikriisin synnyn taustalla olevat tekijät ovat samankaltaisia. Liian suuri luotonannon määrä johti kiinteistöjen hintojen nousuun ja sitä kautta hintakuplan puhkeamiseen. Kiinteistöjen hintojen romahtaessa kiinteistösektorille lainanneet pankit tekivät huomattavia tappioita. Pankit myös luottivat lyhytaikaiseen rahoitukseen talletusten sijaan ja olivat altistuneet USA:n subprime-asuntoluottomarkkinoille. Näiden tekijöiden ohella maiden yksityissektorit, asuntovelalliset ja kiinteistökehittäjät mukaan lukien, olivat erittäin velkaantuneita.

AVAINSANAT: finanssikriisit, pankkikriisit, Espanjan pankkisektori, Britannian pankkisektori

UNIVERSITY OF VAASA

Faculty of Business Studies

Author: Kirsi Liiten
Thesis title: From Financial Crisis to Banking Crisis: Analysis of Spanish and British Banking Sectors
Instructor: Panu Kalmi
Degree: Master of Science
Department: Economics
Degree program: Master's Programme in Economics
Year of Acceptance: 2012
Year of Graduation: 2014 **Pages:** 98

ABSTRACT

The goal of this thesis is to find out how the global financial crisis affected the banking sectors of both Spain and Britain during 2008-2013. The thesis also looks into the factors behind the crises in both countries and what kind of an effect the structures of their banking sectors had into the severity of the crisis. The research methods used in the thesis are literature review and regression analysis. The effects of the financial crisis to the banking sectors will be assessed via data from Bankscope.

The most critical year for the British banking sector was 2008. The Spanish banking sector felt the effects of the global crisis later, with the year 2012 being the most critical one. By comparison, the British banking sector was doing exceptionally well in 2012 and 2013 during the observed crisis period. Judging by the data available, the global financial crisis affected both countries in a significant manner and the effects were largest during the critical years mentioned above.

The causes for either country entering a crisis were similar. Too large issuance of credit led to a real estate bubble, which eventually burst. As the prices of real estate crashed, the banks that had issued credit in the real estate market made significant losses. The banks were reliant on short term financing instead of savings and were thus also tied themselves to USA's subprime mortgage markets. These effects were compounded by private sectors that were heavily in debt, mortgage owners and real estate developers included.

KEYWORDS: financial crisis, banking crisis, Spanish banking sector, British banking sector

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman tausta

Ensimmäiset merkit finanssikriisistä ilmaantuivat vuoden 2007 alkupuolella USA:n subprime-asuntoluottoja myöntävien laitosten ilmoittaessa tappioista. Finanssikriisi levisi Euroopan markkinoille monimutkaisten USA:n kiinteistömarkkinoille keskittyneiden subprime-asuntoluottojen ja niiden johdannaisten kautta. Asuntoluottomarkkinat alkoivat kuumentua ennen finanssikriisiä niin USA:ssa kuin Euroopassakin, mikä johti lopulta markkinoiden romahdukseen. Kindleberger ja Aliber (2011: 14) mukaan vuosien 2002-2007 välisenä aikana USA:ssa, Britanniassa, Espanjassa, Irlannissa ja Islannissa muodostuneen kiinteistöjen hintakuplan olleen yksi kymmenestä suurimmasta kuplasta kautta aikojen.

Klassisena finanssikriisin syynä on pidetty yleisimmin rahataloudellista ylijäämää, joka johtaa huomattavaan luotonannon kasvuun, varallisuuden hintakupliin ja kuplan puhkeamiseen. Kindlebergerin ja Aliberin (2011: 27) ja Caprion ja Klingebielin (1997) mukaan kriisit saavat alkunsa makrotalouteen kohdistuvan shokin seurauksena. Kaminskyn ja Reinhartin (1999) tutkimuksen mukaan suurin osa historiallisista finanssikriiseistä on saanut alkunsa taloudellisista uudistuksista. Luotonannon kasvun uskotaan myös olleen merkittävä ja pääasiallinen syy pankkikriisien taustalla (Gavin & Hausmann 1996; Ivashina & Scharfsteinin 2008). Caprio ja Klingebiel (1997) epäilevät, että hyvät taloudelliset ajat johtavat luotonantoperusteiden ja valvonnan heikkenemiseen, jotka osaltaan vaikuttavat finanssikriisin syntyyn.

Taylor (2008), Allen ja Carletti (2009) ja Martin ja Milas (2010) pitävät finanssikriisin 2007-2009 taustalla olevista tekijöistä merkittävimpänä USA:n keskuspankin liian löysää rahapolitiikkaa. Taylor (2008) toteaa tutkimuksessaan löysän rahapolitiikan olleen kiinteistöjen hintojen nousun taustalla niin USA:ssa kuin Euroopassakin, mikä johti markkinoilla arvopaperistettujen asuntoluottojen ylihinnotteluun. Taylor (2008)

lisää ongelmien olleen suurimpia siellä, missä ero Taylorin säännön mukaiseen korkotasoon ja vallitsevaan korkotasoon oli suurin.

Myös löysän taloudellisen sääntelyn ja yksityissektorin huomattavan velkaantumisen on sanottu olleen tekijöitä viimeisimmän finanssikriisin taustalla (Shin 2009; Laeven & Valencia 2010; Cabral 2013). Yleisesti uskotaan, että pankkien suuri velkaantuneisuus oli yksi syistä kriisin taustalla. Allen ja Carletti (2009) uskovat Martinin ja Milasin (2010) tavoin kriisin taustalla olleen merkittävänä tekijänä suuri maailmanlaajuinen vaihtotaseen epätasapaino.

Cabralin (2013) tutkimuksessa todetaan kriisin olleen seurausta pankkien matalasta pääoman määrästä ja haavoittuvasta likviditeettirakenteesta. Cabral (2013) lisää likviditeetin puutteen olleen välittömän syy pankkien kaatumiselle. Taylor (2008) toteaa valtion epäloogisten toimien ja interventioiden pahentaneen kriisiä. Epäloogisuudella hän viittaa siihen, että jotkin rahalaitokset pelastettiin USA:ssa, mutta toisia ei, mikä aiheutti suurta epävarmuutta markkinoilla.

Britannian ja Espanjan pankkisektorit kärsivät huomattavasti finanssikriisin vaikutuksista. Molempien maiden pankkisektorit olivat lainanneet merkittävästi kiinteistösektorille. Siksi myös molemmissa maissa syntyneet kiinteistöjen hintakuplat olivat suuria. Espanjassa hintakupla oli OECD-maiden suurin ja Britanniassa neljänneksi suurin. Molemmissa maissa yksityissektori oli myös erittäin velkaantunut. Kiinteistökuplan puhjettua seuraukset olivat vakavia molempien maiden talouksille ja pankkisektoreille.

Britannian pankkisektori on Euroopan suurin ja sektorin toiminta on hyvin keskittynyttä, muutama suurin pankkiryhmä kattaa kaksi kolmasosaa markkinoiden toiminnasta. Espanjassa pankkisektoria ei kuvaa vastaavanlainen keskittyneisyys, vaan sektorilla oli ennen finanssikriisiä huomattavan laaja pienten pankkien muodostama säästöpankkisektori. Sääntelyn vapauttaminen osaltaan lisäsi pankkien lukumäärää Espanjassa 2000 -luvulla. Säästöpankit olivat Espanjan suurimpia kiinteistörahoittajia ja kriisin seuraukset olivat juuri säästöpankeille vakavimmat.

1.2 Tutkielman tavoite ja rakenne

Tutkielman tavoitteena on selvittää miten finanssikriisi on vaikuttanut Espanjan ja Britannian pankkisektoreihin vuosina 2008-2013. Aiheen lähestyminen aloitetaan teoriaosuudella, jossa käsitellään finanssikriisien ja pankkikriisien taustalla olevia tekijöitä. Kirjallisuudessa esitellään Espanjan ja Britannian pankkisektoreita yleisesti ja tarkastellaan suurimpien pankkien tunnuslukujen muutosta kriisin aikana. Kirjallisuudessa tarkastellaan myös tekijöitä, jotka lisäsivät maiden alttiutta finanssikriisille ja niitä tekijöitä, jotka aiheuttivat kriisin pankkisektorilla.

Varsinaiseen tutkimuskysymykseen haetaan vastausta aineistoanalyysin ja regressioanalyysien avulla. Aineisto on kerätty Banksopen tietokannasta ja analyysit toteutettu Matlab -ohjelmistolla. Tutkielmassa tarkastellaan Espanjan ja Britannian pankkisektoreiden tunnuslukujen muutosta valitulla tarkastelujaksolla vuosina 2003-2013. Tarkastelujakso haluttiin pitää laajana, jotta finanssikriisin ajan tuloksia voitaisiin verrata myös aikaan ennen kriisiä. Tarkasteluun valittuja tunnuslukuja ovat ROAA¹, lainojen ja pääoman suhde, luottotappiovarausten ja lainojen suhde sekä talletusten ja pääoman välinen suhde. Tunnuslukujen avulla arvioidaan pankkien kannattavuutta, kriisin vaikutusta lainaamiseen, pankkien lainojen ja likviditeetin laatua sekä finanssikriisin vaikutusta talletusten määrään. Tutkielma rajataan koskemaan finanssikriisien ja pankkikriisien taustalla olevia syitä ja kriisin seurauksia maiden pankkisektoreille. Tutkielman ulkopuolelle rajataan pankkikriisejä ehkäisevät toimet tai pankkisektoreille kohdistuvat tulevat uudistukset.

Tutkielma jakaantuu kuuteen lukuun. Luvun kaksi teoriaosuudessa käsitellään finanssikriisien ja pankkikriisien taustalla olevia tekijöitä. Luvussa kolme kuvataan finanssikriisin 2007-2009 aiheuttaneita tekijöitä. Luvussa neljä esitellään pääpiirteittäin Espanjan ja Britannian pankkisektorit ja finanssikriisin vaikutukset sektoreihin. Luvussa viisi ovat Espanjan ja Britannian pankkisektoreiden aineisto- ja regressioanalyysit. Yhteenveto ja päätelmät ovat luvussa kuusi.

¹ ROAA – Return on Average Assets - Keskimääräinen kokonaispääoman tuottoaste. Lasketaan jakamalla nettotulot keskimääräisellä kokonaispääomalla. ROAA:lla arvioidaan pankin kannattavuutta.

2 FINANSSIKRIISIT JA PANKKIKRIISIT

2.1 Finanssikriisin taustalla olevat tekijät

Taloudellinen epävakaus ja kriisit ovat taloudelliseen elämään kuuluvia tosiasioita. Taloudellista epävakautta voidaan kuvata analyttisenä prosessina, jossa varallisuushinnat nousevat nopeasti ja kiihtyvässä suhteessa sen hetken tuotannon määrään. Lyhytaikaisen rahoituksen määrän kasvu on yksi talousjärjestelmän alttiutta finanssikriisille lisäävä tekijä. Kaikki kapitalistiset taloudet ovat epävakaita, toiset vain epävakaampia kuin toiset. (Minsky 1982.)

Pankit ja muut rahoituslaitokset toimivat taloudessa sekä rahan lainaajina että itse lainanottajina. Raha on pankeille ja muille rahoituslaitoksille vain väline lisätä lainaamista. Pankkeja voi kuvata aktiivisiksi, voittoa tavoitteleviksi ja vierasta pääomaa hallinnoiviksi laitoksiksi. Jos pankkien taloustilanne kehittyy huonoksi, on pankkien yritettävä nostaa käteisvaroja varallisuuttaan myymällä. Jos myytävän varallisuuden määrä on poikkeuksellisen suuri, voi se johtaa myynnin kohteena olevan varallisuuden markkinahinnan putoamiseen. (Minsky 1982.)

Pankkien maksukyvyttömyys on ollut entistä yleisempää 1970 -luvun loppupuolelta alkaen. Häiriöt sektorilla ovat systemaattisia, aiheuttavat merkittäviä tappioita ja hidastavat kasvua. (Caprio & Klingebiel 1997.) 1970 -luvun jälkeen maailmassa on ollut neljä finanssikriisin aaltoa, joiden ominaispiirteinä on ollut useiden pankkien yhtäaikainen maksukyvyttömyys kolmessa, neljässä tai vielä useammassa maassa (Kindleberger & Aliber 2011: 14). Pankkien yhtäaikainen ajautuminen maksukyvyttömyyteen useassa eri maassa oli ominaispiirre myös viimeisimmän finanssikriisin taustalla.

Finanssikriisit ovat talouksille kalliita, sillä ne näkyvät tuotannon menetyksinä, työttömyytenä ja taloudellisen kasvun heikkenemisenä. Yllättävällä luottokustannusten nousulla tai luotonannon tarjonnan vähentymisellä on negatiivinen vaikutus

lainanottajien investointeihin ja kulutukseen. Tämän ohella myös varallisuushintojen muutokset voivat vaikuttaa sijoittajien ja yritysten toimintaan. Näiden suorien vaikutusten ohella taloudellinen epävakaus voi myös heikentää sijoittajien luottamusta. Pankkikriiseillä on merkittävä vaikutus sijoittajien luottamukseen, ja luottamuksen väheneminen voi pidentää kriisistä toipumista. (Osili & Paulson 2008.)

2.2 Luotonannon huomattava lisääntyminen

Caprion ja Klingebielin (1997) mukaan luotonannon huomattava kasvu on merkittävä tekijä pankkikriisien taustalla eri maissa. Gavin ja Hausmann (1996) toteavat myös tutkimuksessaan huomattavan luotonannon kasvun olevan pääasiallinen syy pankkikriisien taustalla ja johtavan usein ei-toivottuun lopputulokseen. Nopea luotonannon kasvu johtaa usein luotonantoperusteiden heikkenemiseen tai heijastaa niiden heikentyneen. Gavin ja Hausmann (1996) lisäävät, että pankkijärjestelmän kasvaessa nopeasti on valvojien tai jopa pankkien vaikea olla tietoisia lainojen todellisesta laadusta, sillä tämä tieto on usein saatavilla liian myöhään.

Caprio ja Klingenieli (1997) pohtivat kuitenkin, että on vaikea määritellä missä ajassa tai kuinka suurta luotonannon kasvun on oltava, jotta ongelma muodostuu merkittäväksi. Normaaliaikoina luotonannon kasvun voidaan heidän tutkimuksensa mukaan odottaa olevan yksi tai kaksi kertaa BKT:n suuruinen. Gavin ja Hausmann (1996) ehdottavat ratkaisuksi luotonannon huomattavaan kasvuun rahapolitiikkaa ja vähimmäislikviditeetin vaatimuksia.

Neljän viimeisimmän aallon finanssikriiseille on ollut ominaista luotonannon huomattavasta lisääntymisestä aiheutuvien luottokuplien² muodostuminen. Luottokuplat kuitenkin aina lopulta puhkeavat, sillä velka voi kasvaa tuloja nopeammin muutaman

² Termillä kupla tarkoitetaan varallisuuden hintojen nousua mania vaiheessa, joita ei voida selittää muilla taloudellisilla tekijöillä. Termillä kupla viitataan siihen, että hintojen nousun pysähtyttyä ne todennäköisesti laskevat. Luottokuplalla tarkoitetaan tilannetta, jossa luotonannon määrä lisääntyy huomattavasti. (Kindleberger & Aliber 2011: 15.)

vuoden, mutta velan kasvu tulotasoa nopeammin ei ole mahdollista loputtomasti. Kuplan puhkeaminen johtaa kiinteistöjen, osakkeiden ja hyödykkeiden hintojen laskuun. Kuplan puhjetessa ensimmäisiä kärsijöitä ovat lainanottajat, jotka voivat ajautua maksuvaikeuksien kautta lopulta maksukyvyttömiksi. Lainanottajien maksukyvyttömyydestä taas seuraa tappioita lainanantajille. Joihinkin finanssikriiseihin on liittynyt usean eri lainaajaryhmän velkaantumisen huomattava kasvu sen sijaan, että arvopapereiden tai varallisuuden hinnat olisivat erityisen nopeasti nousseet. (Kindleberger & Aliber 2011: 13.)

Hyvinä aikoina luoton tarjonta lisääntyy nopeasti, kun taas taloudellisen tilanteen heikentyessä tilanne on päinvastainen ja luotonanto vähenee jyrkästi. Näistä luotonannon muutoksista aiheutuu Kindlebergerin ja Aliberin (2011: 13) mukaan talouteen kohdistuvat maniat ja paniikit. Luotonannon tarjonnan lisääntyminen on usein ollut finanssikriisin alla niin nopeaa, että myös vähemmän luottokelpoisten hakijoiden kiinnostavuus on lisääntynyt lainanantajien keskuudessa. (Kindleberger & Aliber 2011: 188.)

Myös Gavinin ja Hausmannin (1996) tutkimuksen mukaan luotonannon huomattavan kasvun ja finanssikriisien välinen yhteys on vahva. Tutkimuksen tuloksissa todetaan lähes jokaisessa finanssikriisin kokeneessa maassa kriisiä edeltäneen ajanjakson, jolloin pankkien luotonanto suhteessa BKT:en kasvoi huomattavasti, kuten tapahtui myös esimerkiksi Suomessa vuosina 1991-1992.

Gavin ja Hausmann (1996) esittävät tutkimuksessaan luottokuplien aiheutuvan makrotaloudellisesta kehityksestä. Luottokuplat luovat informaatio- ja kannustinongelmia, jotka johtavat pankkien portfolioiden laadun huononemiseen. Luottokuplat ilmenevät yleensä makrotaloudellisen kasvun yhteydessä. Gavin ja Hausmann (1996) lisäävät pankkien saavan luottokuplan aikana uusia asiakkaita, joista pankeilla on suhteellisen vähän aiempaa tietoa. Tiedon puute lisää pankkien portfolioiden riskillisyyttä.

Luottokuplan syntymiseen tarvitaan kolme oleellista tekijää. Ensimmäinen tekijä on suuri määrä rahaa, joka voidaan kohdistaa lainojen myöntämiseen. Toinen tekijä on

shokki, joka johtaa tuotto-odotusten jyrkkään nousuun tai merkittävästi vähentää riskiä jollakin tietyllä lainaajaryhmällä. Shokkiin voi liittyä myös sääntelyn helpottaminen, mikä tekee lainanoton ulkomaisilta markkinoilta helpommaksi. Kolmas tekijä muodostuu ryhmästä sijoittajia, jotka ovat halukkaita lisäämään luotonantoa tälle ryhmälle lainaajia. (Kindleberger & Aliber 2011: 170.)

Yhteinen tekijä viimeisimpien syntyneiden luottokuplien taustalla on ollut velkaisuuden kasvu suuremman ryhmän sisällä. Toisinaan valtiot ovat olleet velkaisia, yleisimmin kuitenkin velkaisia ovat olleet kiinteistösijoittajat kotitaloudet mukaan lukien. Velkaisuus on lisääntynyt tämän ryhmän osalta 20-30 % vuodessa kolmen, neljän tai useamman vuoden ajan. Koska velkaisuus lisääntyi nopeasti, lainanottajilla oli mahdollisuus ottaa uutta lainaa maksaakseen sillä jo olemassa olevien lainojen korot. Useisiin aiempiin finanssikriiseihin on myös liittynyt maahan suuntautuvien rahavirtojen lisääntyminen. (Kindleberger & Aliber 2011: 281.)

Luottokupla useammassa maassa yhtäaikaaisesti on harvinaista. Siksi kansainvälisissä kriiseissä taustalla on yleensä jokin yhdistävä tekijä kuten esimerkiksi ulkoinen shokki. Neljä luottokuplan aaltoa viimeisen 30 vuoden aikana viittaa siihen, että yhden luottokuplan puhkeamisen aiheuttamasta rahavirtojen kääntymisestä voi seurata uusi luottokuplien aalto. Monet luottokuplat johtavat kiinteistöjen hintakupliin, sillä jokainen kiinteistökupla on syntynyt luotonannon nopean lisäyksen seurauksena. (Kindleberger & Aliber 2011: 170.)

Luottokuplat voidaan jakaa kysyntä- ja tarjontalähtöisiin luottokupliin. Kysyntälähtöisessä luottokuplassa shokki kohdistuu kotimaisen luoton kysyntään. Kysynnän lisääntymisen taustalla voi esiintyä tuottavuusshokki, joka nostaa investointien kysyntää ja odotuksia tulevaisuuden tulotasosta. Positiiviset odotukset tulevasta tulotasosta voivat myös lisätä kulutusluottojen kysyntää. Tarjontalähtöisessä luottokuplassa shokki kohdistuu pankkien luotonantovarantoihin. Taustalla voi olla esimerkiksi kotimaiselle pankkisektorille suuntautuvat suuret kansainväliset pääomavirrat. Tarjontalähtöisessä luottokuplassa pankkien lainanantokyky lisääntyy

merkittävästi verrattuna aiempaan tilanteeseen, mikä johtaa lainaamisen lisääntymiseen. (Gavin & Hausmann 1996.)

Luottokuplien aikana pankeilla on vaikeuksia tunnistaa, mitkä heidän lainoistaan ovat menossa huonoiksi. Tilanteessa, jossa luottoa on riittävästi tarjolla, yritykset voivat maksaa velkansa pankeille muista rahoituslaitoksista saadulla rahoituksella. Pankkien saaman signaalin laatu lainanottajan maksukyvyistä riippuu paljon lainamarkkinoiden tilanteesta kokonaisuudessaan. Luottokupla voi johtaa tilanteeseen, jossa pankeilla on hallussaan suuri määrä epäilyttäviä lainoja, mikä voi tehdä järjestelmän haavoittuvaksi jopa pieniä shokkeja kohtaan. (Gavin & Hausmann 1996.)

Kindlebergerin ja Aliberin (2011: 27) mukaan kriisit saavat aikansa makrotalouteen kohdistuvan shokin seurauksena. Jos talouteen kohdistuva shokki on riittävän suuri ja laajalle levinnyt, yleinen taloudellinen tilanne ja odotetut tuottomahdollisuudet parantuvat ainakin yhdellä talouden tärkeällä sektorilla. Tuottomahdollisuuksien parantuessa yksityiset lainaajat ja yritykset ottavat lainaa, jotta voivat hyötyä odotettavissa olevista tuotoista kyseisellä sektorilla. Kindleberger ja Aliber (2011: 62) lisäävät useimpien finanssikriisien aiheutuvan luottokuplan puhkeamisesta, mutta kuplien synnyn taustalla on kuitenkin nopea luotonannon kasvu makrotaloudellisen shokin seurauksena.

2.3 Makrotaloudelliset shokit

Makrotaloudelliset shokit voivat vaikuttaa pankkien vakavaraisuuteen usealla eri tavalla. Makrotaloudellisia shokkeja voivat olla esimerkiksi suuret taantumet, ulkomaan kaupan väheneminen tai varallisuuteen kohdistuvat haitalliset shokit kansallisella tasolla. Kansainvälisiin pääomavirtoihin tai kotimaiseen rahankysyntään kohdistuvat haitalliset makrotaloudelliset shokit voivat myös heikentää pankkien kykyä rahoittaa lainasitoumuksensa. (Gavin & Hausmann 1996.) Makrotaloudelliset shokit voivat myös vaikuttaa talletusten kysyntään ja muihinkin pankkien vastattaviin ja sitä kautta myös pankkien kykyyn rahoittaa lainausportfoliotaan (Shin 2009).

Jos esimerkiksi pankkien mahdollisuudet lainata kansainvälisiltä markkinoilta vähenevät tai talletusten kysyntä laskee jyrkästi, vähentävät molemmat merkittävästi kotimaan pankkijärjestelmän likviditeettiä. Likviditeettiä ylläpitääkseen pankkien on myytävä varallisuuttaan silloin kuin tämä on mahdollista tai pienentää lainaportfolioidensa kokoa jättämällä uusimatta erääntyviä luottoja. Luotonannon tarjonnan yhtäkkinen väheneminen aiheuttaa merkittävää epävakautta yksityissektorille. Luotonannon tarjonnan huomattavan lisääntymisen voi laukaista pankkien yhtäkkinen talletusten kysynnän kasvu tai ulkomaisen pääoman merkittävä lisääntyminen. (Gavin & Hausmann 1996.)

Makrotaloudelliset shokit voivat vaikuttaa lainanottajien maksukykyyn heikentävästi ja hyvätkin lainat voivat muuttua pankeille huonoiksi. Tämä aiheuttaa riskin pankin vakavaraisuudelle. Lainanottajien maksukyvyttömyys vaikuttaa pankkien taseisiin ja aiheuttaa pankkikriisejä. Mikä hyvänsä makrotaloudellinen shokki voi vaikuttaa haitallisesti pankkien taseisiin, ja shokin ollessa riittävän suuri on sillä vaikutus myös pankkien vakavaraisuuteen. Makrotaloudelliset shokit ovat olleet päätekijöinä pankkikriisien taustoilla usein aiemminkin, ja monet pankkikriisit ovat saaneet alkunsa huonontuneesta makrotaloudellisesta tilanteesta. Esimerkiksi ulkomaankauppaan liittyvät shokit ovat olleet merkittäviä tekijöitä makrotasolla, sillä ulkomaankaupan huomattava vähentyminen on edeltänyt pankkikriisejä useissa teollisissa maissa, kuten esimerkiksi Suomessa ja Norjassa. (Gavin & Hausmann 1996.)

Demirguc-Kunt ja Detragiache (1998) toteavat tutkimuksessaan ulkomaankauppaan kohdistuvien shokkien näyttävän lisäävän todennäköisyyttä pankkisektorin ongelmille, vaikkei heidän tutkimuksessaan tästä ole kovin vahvoja todisteita. Demirguc-Kunt ja Detragiache (1998) lisäävät tutkimuksessaan, että heikko makrotaloudellinen ympäristö ei yksistään ole ainoa tekijä pankkisektorin ongelmien takana, sillä sektorin rakenteellisilla tekijöillä on myös merkittävä rooli. Gavin ja Hausmann (1996) ovat myös samaa mieltä siitä, etteivät makrotaloudelliset shokit yksistään täysin selitä pankkikriisejä, sillä pankit ovat heidän mukaansa haavoittuvia usealla eri tapaa.

Vähäinen pääoman määrä ja likviditeetti suhteessa rahoituslähteisiin ja taseisiin lisäävät velkaisuuden ohella pankkien alttiutta ajautua kriisiin (Gavin & Hausmann 1996). Berger ja Bouwman (2011) toteavat tutkimuksessaan pääoman auttavan pankkikriisin aikana kaiken kokoisia pankkeja. Mitä suurempi on pankin pääoma, sitä enemmän se lisää pankkien mahdollisuuksia selvitä kriisistä. Berger ja Bouwman (2011) lisäävät pääoman olevan erityisen tärkeää pienille pankeille kaikkina aikoina ja suurille ja keskisuurille pankeille pääosin kriisien aikana.

Gavin ja Hausmann (1996) toteavat tutkimuksessaan epäilyttävien lainojen määrän lisääntymisen vähentävän mahdollisten tappioiden kattamiseen varattua pääoman määrää. Ongelmallista on myös heidän mukaansa se, että huonot lainat ovat usein väliaikaisesti näkymättömissä pankkiireille ja valvojille. Nämä lainat nousevat esiin usein vasta haitallisten shokkien ilmaantuessa.

Gavin ja Hausmann (1996) lisäävät, että makrotaloudelliset shokit voivat vaikuttaa pankkien taseisiin myös varallisuushintojen, kuten kiinteistöjen hintojen, kautta. Kun pankeilla on kaupankäynnin kohteena olevia tuotteita portfoliossa, ovat ne myös markkinahintojen vaihteluille alttiita. Usein pankit ovat ajautuneet vaikeuksiin huonojen kiinteistölainojen vuoksi kiinteistömarkkinoiden romahtaessa, Gavin ja Hausmann (1996) toteavat. Pankkien taseen vastattavat ovat pääosin lyhytaikaisia talletuksia, vastaavien taas koostuessa lyhyt- ja pitkäaikaisista lainoista yrityksille ja yksityisasiakkaille. Varallisuuden arvon huomattava lasku voi johtaa pankkien maksukyvyttömyyteen vastaavien arvon laskiessa alle velkojen määrän. (Demirgüç-Kunt & Detragiache 1998.)

Caprio ja Klingebielin (1997) tutkimuksessa todetaan makrotaloudellisten shokkien olevan markkinoilla päätekijöitä kiihdyttämässä pankkikriisiä ja olevan myös merkittävimpiä pankkikriisin aiheuttajia. Caprio ja Klingebiel (1997) lisäävät myös edellisten pankkikriisien saattaneen aiheutua hyvässä taloudellisessa tilanteessa, jossa lainanottajien maksukyky on ollut vahva. Vahvempi maksukyky on johtanut heikkeneviin luotonantoperusteisiin ja valvontaan käytettävien resurssien määrään vähenemiseen. Caprio ja Klingebiel (1997) huomauttavat makrotaloudellisten tekijöiden

olevan tärkeitä, mutta mikrotaloudellisten tekijöiden ja kannustintekijöiden olevan useissa tapauksissa pääsyy pankkien ongelmiin.

Demirguc-Kuntin ja Detragiachen (1998) tutkimuksen mukaan matala BKT:n kasvu, hyvin korkea korkotaso ja korkea inflaatio lisäävät merkittävästi todennäköisyyttä pankkisektorin ongelmille. Gavinin ja Hausmannin (1996) tutkimuksessa korostetaan raha- ja valuuttakurssipolitiikan merkitystä sille, kuinka shokit vaikuttavat pankkijärjestelmään. Heidän mukaansa pankkijärjestelmien ollessa hauraita, valuuttakurssien joustavuus vähentää todennäköisyyttä haitallisten shokkien muuttumisesta erittäin vakaviksi pankkikriiseiksi.

Gavin ja Hausmann (1996) toteavat tutkimuksessaan, että kotimaan pankkien laajentumisen salliminen tekee pankeista vähemmän haavoittuvia talouteen kohdistuville shokeille. Ulkomaisessa omistuksessa olevilla pankeilla on heidän mukaansa vakauttava vaikutus kotimaisiin pankkijärjestelmiin, sillä nämä pankit keskittyvät vähemmän paikallisiin investointeihin, ja shokit kotimaiseen talouteen vaikuttavat vähemmän niiden pääomaperustaan. Batten ja Szilagyi (2012) lisäävät, että luoton keskittymistä välttääkseen pankit usein hajauttavat varallisuuttaan teollisuudenaloittain, eri valuuttoihin ja maihin. Lisäksi pankit välttävät riippuvuutta yhdestä rahoituslähteestä, kuten talletuksesta, mikä voisi johtaa likviditeettiongelmiin.

Pankit voivat peitellä ongelmiaan keräämällä enemmän talletuksia tai kasvattamalla taseitaan. Rahoitusalan ulkopuolisiin yrityksiin verrattuna pankkien tilanne on heikompi haitallisen shokin iskiessä. Esimerkiksi yritysten tavaravarastoihin verrattuna pankkien on vaikeampi myydä lainojaan likviditeetin lisäämiseksi. Lainat ovat myös yritysten tuotteisiin verrattuna läpinäkymättömämpiä. Pankit eroavat yrityksistä myös siltä osin, että niihin liittyy epäsymmetristä informaatiota³ pankin, tallettajien ja valvojien osalta. Pankeilla on vaikeuksia arvioida lainanottajia, mutta myös pankin kuntoa arvioidessa

³ Epäsymmetrisestä informaatiosta puhuttaessa viitataan tilanteeseen, jossa transaktion yhdellä osapuolella on enemmän informaatiota kuin toisella. Lainanantotilanteessa tyypillisesti lainanottajalla on enemmän informaatiota kuin lainaa myöntävällä taholla.

tallettajat, valvojat ja muut ulkopuoliset näkevät heikosti pankkien taseisiin ennen kuin on liian myöhäistä. (Caprio & Klingebiel 1997.)

2.4 Merkkejä pankkikriisistä

Kaminskyn ja Reinhartin (1999) tutkimuksen mukaan pankkien ongelmat ilmenevät usein varallisuuden laadun huonontuessa, johtui se sitten kiinteistöjen hintojen romahduksesta tai lisääntyneistä konkurssista rahoitusalan ulkopuolisella sektorilla. Merkkejä pankkikriisiin alkamisesta voivat olla myös talletuspaot, jotka johtavat sulkemiseen, yhdistymiseen tai julkisen vallan väliin tuloon yhden tai useamman rahoituslaitoksen kohdalla. Kaminsky ja Reinhart (1999) lisäävät tutkimuksessaan kriisin merkkejä olevan yhtälailla myös pankkien sulkemiset, yhdistymiset, haltuunotot tai valtion suuret avustukset merkittävälle rahoituslaitoksille.

Gavin ja Hausmann (1996) toteavat tutkimuksessaan sekä makrotaloudellisten olosuhteiden että yksittäisten pankkien heikkouksien yhtä lailla olevan pankkikriisien taustalla. Tutkimuksessa esitetään pankkien maksukyvyttömyyden taustalla olevan usein kuitenkin suurelta osin kyse pankkiirien huonoista päätöksistä. Caprio ja Klingebiel (1997) toteavat tutkimuksessa sekä mikro- että makrotaloudellisten tekijöiden olevan vaikuttavia tekijöitä pankkikriisien syntymiseen.

Caprio ja Klingebiel (1997) lisäävät pankkien maksukyvyttömyyden taustalla usein olleen huonoa onnea ja huonoa politiikkaa samoin kuin huonoa pankkitoimintaa. Heidän mukaansa viimeaikaiset pankkikriisit ovat aiheutuneet ohjelmien uudistamisesta, mikä on johtanut sääntelyn vapauttamiseen. Kaminsky ja Reinhart (1999) ovat samoilla linjoilla, sillä heidän mukaansa suurin osa historiallisista finanssikriiseistä on saanut aikansa taloudellisista uudistuksista.

Viimeaikaisten pankkikriisien taustalla olevat tekijät, laukaisijat ja taloudelliset vaikutukset ovat eronneet toisistaan, mutta sisältävät myös paljon yhtäläisyyksiä. Pankkikriisejä on usein edeltänyt ajanjakso, jossa luotonanto on lisääntynyt

huomattavasti. Taustalla on voinut myös olla yksityissektorin taseiden huomattavaa epätasapainoa liittyen valuuttakurssirisktiin tai maturiteettien yhteensopimattomuuteen. (Laeven & Valencia 2010.)

Syy siihen, miksi pankit ovat alttiita kriiseille, löytyy niiden velkaisuudesta. Pankkien pääoma toimii puskurina maksukyvyttömyyden ja haitallisten taloudellisten shokkien varalta. Pääomapuskuri on kuitenkin suhteellisen heikko, mistä johtuen jo pienet makrotaloudelliset shokit voivat ajaa pankit maksukyvyttömyyteen. Velkaisuuteen liittyen pankkien johtajilla on kannustimia muodostaa riskillisiä portfolioita, sillä hyvistä tuloksista hyötyvät osakkeenomistajat, kun taas huonoista sijoituksista koituvat tappiot jäävät velkojen vastuulle. Likviditeetin määrä on pankeissa myös vähäistä, sillä pankeilla on suhteellisen lyhytaikaisia talletuksia verrattuna pitkäaikaiseen lainavarallisuuteen. (Gavin & Hausmann 1996.)

Pankkikriisien taustalla olevia syitä voivat olla myös suuret vaihtelut hinnoissa ja tuotannossa (Caprio & Klingebiel 1997). Honohanin ja Klingebielin (2003) mukaan tuotannon määrän vähenemisellä ja pankkikriiseillä on syy-seuraussuhde. Usein tuotannon tippuminen aiheuttaa pankkikriisin realisoitumisen. Honohan ja Klingebiel (2003) lisäävät pankkijärjestelmän romahduksta aiheutuvien kustannusten lopulta kaatuvan valtion ja veronmaksajien maksettaviksi.

2.5 Pankkien kohtaamat riskit ja maksukyvyttömyys

Pankkien varallisuuden arvon tippuminen liittyy pankkien kohtaamaan luottorisktiin tilanteissa, joissa lainanottajat ovat haluttomia tai kykenemättömiä maksamaan lainansa. Luottoriskiä voi vähentää muun muassa arvioimalla asiakkaiden luottoriskiä tai hajauttamalla lainaportfolioita lainaamalla eri riskin lainaajille. Portfolion hajauttaminen ei kuitenkaan poista riskiä kokonaan etenkin pankeilla, joiden toimialue on pieni tai jotka ovat erikoistuneet lainaamiseen tietylle sektorille. (Demirguc-Kunt & Detragiache 1998.)

Pankkien taseet voivat huonontua varallisuushintojen romahtamisen lisäksi myös pääoman tuottoasteen laskiessa alle vastattaville maksettavan korkotason. Yleisin esimerkki tämän kaltaisesta ongelmasta on tilanne, jossa lyhytaikaisen korkotason nousu pakottaa pankit nostamaan tallettajille maksettavaa korkotasoa. Pankkien vastaavien puolella on usein pitkäaikaisia lainoja kiinteällä korkotasolla. Tästä syystä pääoman tuottoastetta ei voida tasapainottaa riittävän nopeasti, minkä vuoksi pankkien täytyy kantaa alentuneista tuotoista aiheutuvat tappiot. (Demirguc-Kunt & Detragiache 1998.) Likviditeettiriski on myös yksi pankkien kohtaama riski, sillä asiakkaiden vetäessä rahansa pois pankista ajautuisi pankki maksukyvyttömäksi suhteessa omiin velkoihinsa. (Kindleberger & Aliber 2011: 256).

Caprion ja Klingebielin (1997) tutkimuksessa todetaan, että pääsyitä pankkien maksukyvyttömyyteen ovat muun muassa valvonnan puutteet, huono johtaminen ja sääntelyn puute. Heidän tutkimuksensa kattoi suurimmat pankkikriisit tutkimusta edeltävän 15 vuoden ajalta. Tutkimuksessa ei todettu talletus- tai pääomapakojen useimmissa tapauksissa olleen merkittävä tekijä. Pankkien maksukyvyttömyyteen ajautumisen taustalla on useita vaikuttavia tekijöitä. Esimerkiksi hyvin keskittynyt lainaportfolio tai makrotaloudellinen shokki voivat aiheuttaa yhden tai useamman pankin nettoarvon siirtymän alhaiseksi tai negatiiviseksi. Caprion ja Klingebielin (1997) tutkimuksessa lisätään, että näissä tapauksissa yksityisillä omistajilla on vähemmän kannustimia johtaa pankkia hyvin, ja houkutus uhkapelaamiseen pankin varoilla lisääntyy. Näistä syistä pankkien tappiot voivat entisestään syventyä kriisien aikana.

Erityyppisten pankkien maksukyvyttömyyteen ajautumisen taustalla on yhdistävänä tekijänä tappioiden määrän kasvu. Mikä hyvänsä tappiot aiheuttaa, ne usein moninkertaistuvat ennen kuin korjaavia toimia otetaan käyttöön. Pankkien maksukyvyttömyyden voi jakaa kolmeen eri luokkaan. Ensimmäisessä tapauksessa on kyse maksukyvyttömyydestä, joka on rajoittunut ainoastaan yhteen tai vain pieneen määrään pankkeja. Silloin kyse on ei-systemaattisesta maksukyvyttömyydestä. Maksukyvyttömyyden kaksi muuta luokkaa ovat julkiset pankkijärjestelmän talletuspaot ja pankkien taloudellinen ahdinko. (Caprio & Klingebiel 1997.)

Pankkijärjestelmän talletuspakoa voi kutsua systemaattiseksi, kun useat tallettajat vetävät talletuksiaan pankista samanaikaisesti. Talletuspaoille on ominaista, että ne tapahtuvat yhtäkkisesti ja päättyvät myös suhteellisen nopeasti. Taloudellinen ahdinko on maksukyvyttömyyden hiljaisempi muoto. Taloudellisen ahdingon tilanteessa pankki on ajautunut kriisiin, mutta pysyy edelleen avoinna. Taloudellisen ahdingon tila voi jatkua loputtomasti, mutta myös kehittyä talletuspaoksi, jos julkisuuteen tulee epäily pankin todellisesta tilasta. Taloudellista ahdinkoa voidaan pitää ehkä vahingollisimpana maksukyvyttömyyden muotona. (Caprio & Klingebiel 1997.)

Tilanteissa, joissa pankkien talletuksia ei ole vakuutettu, pankkien taseiden huonontuminen voi laukaista talletuspaon tallettajien vetäessä rahansa pankista. Pankkien varallisuus on tyypillisesti ei-likvidiä, joten talletuspaot edesauttavat pankkien ajautumista maksukyvyttömyyteen. (Demirguc-Kunt & Detragiache 1998.) Myös viimeisimmässä pankkikriisissä on nähty perinteisiä pankkipakkoja, joissa tallettajat vetävät talletuksiaan pankeista, kuten esimerkiksi Northern Rockista Britanniassa. Pankkien kaatumiseen liittyy tartuntaefekti, jolloin useita pankkeja voi kaatua samanaikaisesti. Useiden pankkien kaatumisesta voi aiheutua talletuspakkoja. (Mishkin 2001: 202.)

Demirguc-Kunt ja Detragiache (1998) lisäävät talletusvakuuksien voivan alentaa talletuspakojen todennäköisyyttä. Toisaalta ne voivat myös johtaa ongelmien lisääntymiseen, jos seurauksena on pankkiirien riskinoton kasvu. Poghosyanin ja Cihakin (2009) tutkimuksen mukaan eurooppalaisten pankkien osalta tartuntavaikutuksilla on merkittävä rooli pankkien ajautumisessa vaikeuksiin. Todennäköisyys vaikeuksiin ajautumisessa on merkittävästi korkeampi, jos samassa maassa on jo suunnilleen samankokoinen pankki vaikeuksissa. Poghosyan ja Cihak (2009) lisäävät todennäköisyyden olevan sitä korkeampi, mitä keskittyneempi pankkisektori on.

3 TEKIJÄT FINANSSIKRIISIN 2007-2009 TAUSTALLA

3.1 Luotonannon lisääntyminen ja kiinteistöjen hintojen nousu

Ennen maailmanlaajuisen, vuosien 2007-2009 finanssikriisin alkua sekä USA:ssa että useissa muissa maissa kiinteistöjen hintojen nousu oli jatkuvaa (Shleifer & Vishny 2009). Kiinteistöjen hinnat alkoivat nousta merkittävästi vuoden 2002 jälkeen. Hintojen nousun taustalla olivat luotonannon huomattava lisääntyminen ja markkinoille tuodut arvopaperistetut⁴ subprime-asuntoluotot⁵. (Kindleberger & Aliber 2011: 170.)

Kiinteistöjen hintakupla USA:ssa, Britanniassa, Espanjassa, Irlannissa ja Islannissa vuosien 2002-2007 välillä on yksi kymmenestä suuresta luottokuplasta kautta aikojen. (Kindleberger & Aliber 2011: 14.) Jossain vaiheessa oli selvää, että kiinteistöbuumi johtaisi lopulta kiinteistöjen hintojen laskuun, uusien asuintalojen rakennusprojektien kaatumiseen ja talouksien taantumaan (Kindleberger & Aliber 2011: 263).

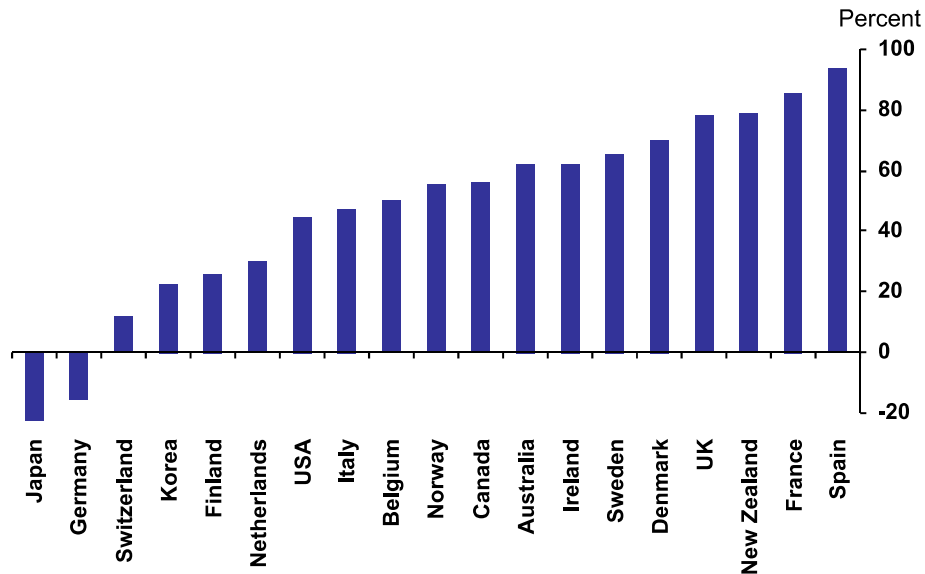
Kuvaajassa 1 esitetään asuntojen hintojen muutos vuosien 1999-2006 aikana OECD⁶-maissa. Kuvaajasta havaitaan, että muun muassa Espanjassa ja Britanniassa asuntojen hintojen nousu on ollut huomattavaa. Hintojen nousu on myös ollut useissa maissa korkeampaa kuin USA:ssa. Diamond ja Rajan (2009) toteavatkin tutkimuksessaan, ettei hintojen nousu ollut korkeinta USA:ssa, vaikka kriisin vaikutukset siellä ensin ilmenivätkin arvopaperistettujen subprime-asuntoluottojen kautta.

⁴ ”Arvopaperistamisella tarkoitetaan taseen epälikvidien saamisten muuntamista sijoittajille myytävään muotoon. Tyypillinen esimerkki tase-erästä, joka voidaan arvopaperistaa, ovat asuntolainat”. Tarkempi kuvaus arvopaperistamisesta (Taipalus, Korhonen & Pylkkönen 2003.)

⁵ Termillä ”subprime” viitataan yleensä lainaan, jota pidetään riskillisempänä kuin tavanomaista prime-lainaa. Subprime-kiinteistöluottojen riskillisyyteen liittyy niiden suurempi todennäköisyys velan takaisinmaksun laiminlyöntiin. (Demyanyk & Hasan 2010)

⁶ OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development

Kuvaaja 1. Kiinteistöjen hintojen nousu OECD-maissa. Prosentuaalinen muutos asuntojen hinnoissa vuosina 1999-2006. (Sentance, Taylor & Wiedelak 2012.)

Britanniassa ja Espanjassa kiinteistöjen hintojen nousu oli seurausta rahavirtojen kasvusta, jonka taustalla oli puolestaan muun muassa hyödykkeiden nettotuonnin kasvu. Korkeampien varallisuushintojen myötä kotitalouksien varallisuus lisääntyi, ja kulutus kasvoi niin kotimaisten kuin ulkomaistenkin hyödykkeiden osalta. (Diamond & Rajan 2009.)

Kiinteistöjen hintakuplaan liittyi myös huomattava luotonannon kasvu erityisesti asuinkiinteistöjen mutta myös kaupallisten kiinteistöjen, yrityslainojen ja luottokorttirahoitusten osalta. USA:ssa subprime-asuntoluottojen kysyntä kasvoi merkittävästi, mikä osaltaan johti luotonantoperusteiden alentumiseen. (Shleifer & Vishny 2009.) Subprime-asuntoluottojen markkinat alkoivat kuumentua USA:ssa vuosien 2002-2006 aikana luotonannon kiihtyessä, kunnes lopulta romahtivat vuonna 2007 (Demyanyk & Hasan 2010).

Finanssikriisi sai alkunsa kiinteistöjen hintojen lähtiessä jyrkkään laskuun USA:ssa, Espanjassa, Britanniassa ja Islannissa. Hintakuplan puhjettua asuntolainat alkoivat ajautua maksuvaikeuksiin. Kiinteistöjen hinnat romahtivat USA:ssa 30 % vuosien 2006-2010 aikana, mikä on myös selvä merkki vallinneesta hintakuplasta. (Kindelberger & Aliber 2011: 116.)

Useassa maassa ennen finanssikriisiä kiinteistöjen hinnat yli kaksinkertaistuivat. Kriisimaihien suuntautuvat rahavirrat lisääntyivät ja valuutan arvot laskivat. Valuutan arvo ei kuitenkaan laskenut Espanjassa, koska Espanja kuuluu EU:n rahaliittoon. Kun rahavirtojen määrä alkoi vähentyä niin USA:ssa kuin Britanniassa, myös luotonanto kiinteistöjen hankintaa varten väheni jyrkästi ja kiinteistöjen hinnat alkoivat pudota. Kiinteistöihin liittyvien arvopapereiden hinnat alkoivat laskea, mikä johti useiden rahalaitosten kaatumiseen USA:ssa ja Britanniassa. (Kindleberger & Aliber 2011: 298.)

Kindleberger ja Aliber (2011: 272) ennustavat seuraavan nopean luotonannon kasvun aikakauden ajoittuvan vuosien 2020 ja 2025 väliselle ajalle. He lisäävät, että kiinteistökuplan puhjetessa jotkin pankit tulevat kohtaamaan niin suuria luottotappioita, että ainoa vaihtoehto on sulkeminen tai yhdistyminen jonkin sellaisen pankin kanssa, jonka pääoman määrä on hyvällä tasolla. Osa pankeista tulee heidän mukaansa kuitenkin olemaan suojassa korkeamman vaaditun pääomamäärän vuoksi.

Kindleberger ja Aliber (2011: 301) toteavat suljettavien pankkien määrän riippuvan siitä, kuinka paljon kiinteistöjen hinnat nousevat suhteessa pankkien pääoman määrän nousuun. Heidän mukaansa on selvää, että kiinteistöjen hintojen pudotessa tapahtuu samalla tavoin pakoja koko pankkijärjestelmässä kuin mitä tapahtui vuosina 2007-2009 investointipankeista, rahastoista ja suurista pankeista.

3.2 Subprime-asuntoluotot

Finanssikriisi levisi subprime-asuntoluottomarkkinoiden romahduksen seurauksena ympäri maailmaa monimutkaisten USA:n kiinteistömarkkinoille keskittyneiden

johdannaisten kautta aiheuttaen maailmanlaajuisen kaupan pysähtymisen. Useat maat altistuivat näille haitallisille shokeille, jotka aiheuttivat lukuisia pankkikriisejä. (Laeven & Valencia 2010.)

Romahduksen laajamittaisia vaikutuksia selittää subprime-asuntoluottoihin perustuvien arvopaperimarkkinoiden monimutkaisuus. Arvopaperit luotiin yhdistämällä yksittäisiä subprime-asuntoluottoja toisiinsa, minkä jälkeen arvopaperit uudelleen paketoitiin ja muodostettiin entistä monimutkaisempia rahoitusinstrumentteja. Uudelleen paketoituja arvopapereita vaihdettiin suurelta osin kansainvälisesti, mikä edisti kriisin leviämistä ympäri maailmaa. (Demyanyk & Hasan 2010.) Monimutkainen subprime-asuntoluottojärjestelmä toimi asuntojen hintojen noustessa, sillä asuntojen jatkuva ja vakaa hintojen nousu antoi kodinomistajille vakuuden, jolla saattoi rahoittaa lainan takaisin maksun. Asuntojen hintojen nousu vaikutti siihen, että lainanottajien maksukyvyyn tarkistuskäytännöt heikkenivät aiemmasta. (Diamond & Rajan 2009.)

Diamondin ja Rajanin (2009) tutkimuksen mukaan subprime-asuntoluotot toivat markkinoille enemmän huonomman luottoriskin lainaajia. Dell’Ariccia, Igan ja Laeven (2008) toteavat nopean luotonannon kasvun olleen subprime-asuntoluottomarkkinoilla heikentyneiden luotonantoperusteiden takana. He lisäävät ongelmien olevan suurimpia siellä, missä luotonannon kasvu oli nopeinta. Samoin luotonannon kriteerit löystyivät eniten siellä, missä luotonanto oli suurinta. Dell’Ariccian ym. (2008) mukaan alentuneet luotonantoperusteet liittyivät nopeasti nouseviin asuntojen hintoihin ja uskoon siitä, että lainaajien ajautuessa maksukyvyttömiksi, he voisivat muuttaa vakuutensa rahaksi ja maksaa lainansa.

Demyanykin ja Hasanin (2010) tutkimuksessa todetaan USA:n subprime-asuntoluottokriisin olleen usealla tavalla klassinen esimerkki luotonannon huomattavan lisääntymisen seurauksista. Subprime-markkinoiden koko kasvoi kolmesta seitsemään kertaa suuremmaksi vuosien 1998 ja 2005 välisenä aikana. Demyanyk ja Hasan (2010) lisäävät tutkimuksessaan, että vuoden kuluttua subprime-luottomarkkinoiden

romahtamisesta kriisi levisi luottomarkkinoille ja sai aikaan maailmanlaajuisen luottokriisin⁷ ja finanssikriisin.

3.3 Finanssikriisin taustalla vaikuttavia tekijöitä

Allenin ja Carlettin (2009) tutkimuksessa todetaan kiinteistöjen hintakuplan aiheutuneen USA:n keskuspankin löysästä rahapolitiikasta ja maailmanlaajuisista epätasapainoista. Heidän mukaansa kupla syntyi rahoituksen helpon saatavuuden ja halvan luoton yhteisvaikutuksesta, mutta taustalla oli myös monia muita tekijöitä, kuten subprime-asuntoluotot, heikko sääntely ja pankkien korkea velkaantuneisuus.

Martin ja Milas (2010) ovat samaa mieltä Allenin ja Carlettin (2009) kanssa finanssikriisin syistä. Martinin ja Milasin (2010) mukaan finanssikriisin syynä oli löysä rahapolitiikka ennen kriisiä etenkin USA:ssa. Löysä rahapolitiikka oli kiinteistöjen hintojen nopean nousun taustalla ja johti subprime-asuntoluottojen ylihinnotteluun. Löysä taloudellinen sääntely oli myös kriisin taustalla. Martin ja Milas (2010) lisäävät, että mikä hyvänsä tekijä oli kriisin taustalla, taloudellisten markkinoiden likviditeetillä oli keskeinen rooli kriisin alkuunpanijana samaan aikaan luotonannon kasvun kanssa. Heidän mukaansa taloudellisten markkinoiden likviditeetin kasvu johtui vuosien 2001-2007 aikana suuresta vaihtotaseen vajeesta.

Myös Taylorin (2008) tutkimuksen tuloksissa todetaan rahapolitiikan olleen päätekijänä kiinteistöjen hintojen nousussa, kiinteistöcuplan puhkeamisessa ja kriisissä. Cabralin (2013) mukaan kriisi johtui maailmanlaajuisen, rajat ylittävän pankkitoiminnan mahdollisuuksista lisätä taloudellista velkaantumista ja likviditeettiä, mikä johti kestäättömään luotonannon lisäykseen. Allen ja Carletti (2009) uskovat Martinin ja Milasin (2010) tavoin maailmanlaajuisen vaihtotaseen epätasapainon olevan merkittävä tekijä finanssikriisin taustalla.

⁷ Luottokriisi on tilanne, jossa yleinen lainojen saatavuus heikkenee tai lainan saannin ehdot yhtäkkisesti tiukentuvat (Caprio & Klingebiel 1997).

Shinin (2009) näkemyksen mukaan kriisi aiheutui, koska varjopankkitoiminnan⁸ sääntelyssä oli puutteita ja subprime-asuntoluottomarkkinoiden luotonantoperusteet olivat liian löysät. Beltrattin ja Stulzin (2012) tutkimus haastaa niiden tutkimusten tulokset, joissa huonon johtamisen todetaan olevan suurin syy kriisin aiheuttajana.

Ivashinan ja Scharfsteinin (2008) mukaan finanssikriisi oli seurausta luotonannon merkittävästä kasvusta, joka johti lopulta subprime-asuntoluottojen ja arvopaperistettujen varallisuustuotteiden arvon sulamiseen.

Laeven ja Valencia (2010) ovat samaa mieltä Allenin ja Carlettin (2009), Taylorin (2008) ja Martinin ja Milasin (2010) kanssa siitä, että kriisin taustalla oleva yksi merkittävä tekijä oli löysä rahapolitiikka. Muita Laevenin ja Valencian (2010) mainitsemia tekijöitä ovat maailmanlaajuiset vaihtotaseen epätasapainot, varallisuustuotteiden arvopaperistaminen, heikko sääntely ja USA:n valtion toimet lisätä kiinteistöjen omistusta.

Cabralin (2013) tutkimuksessa todetaan kriisin olleen seurausta pankkien matalasta pääoman määrästä ja haavoittuvasta likviditeettirakenteesta. Cabral (2013) lisää useiden pankkien pääoman määrän vähäisyyden tarkoittavan, että pienikin tappioiden määrä voi aiheuttaa suurien pankkien maksukyvyttömyyden. Likviditeetin vähäinen määrä viittaa siihen, että pankeilla oli yksinkertaisesti liian vähän likviditeettiä hallussaan vastattaviin nähden. Cabral (2013) jatkaa, että yleisesti uskotaan pankkien suuren velkaantuneisuuden olleen yksi syy kriisin taustalla. Likviditeetin puute oli välittömin syy pankkien kaatumiselle.

Laeven ja Valencia (2010) toteavat tutkimuksessaan finanssikriisissä olleen myös aiemmille kriiseille tuttuja elementtejä kuten kriisiä edeltävä luotonannon kiihtyvä kasvu ja yksityissektorin huomattava velkaantuminen. Esimerkiksi Sparaguen (1920) tutkimuksen mukaan USA:n vuoden 1873 pankkikriisissä luotonannon kasvu oli

⁸ Varjopankkitoiminta – Finanssijärjestelmässä toimivat tahot, jotka osallistuvat luoton luomisen edistämiseen globaalissa talousjärjestelmässä, mutta jotka eivät ole finanssisääntelyn alla. Lisäksi varjopankkitoiminta viittaa myös säänneltyjen tahojen sääntelemättömään toimintaan.

epätavallisen nopeaa juuri ennen kriisiä. Sparague (1920) toteaa tutkimuksessa, että luotonannon kasvu ei tarkoita, että likviditeetti kasvaisi pankeissa samaa tahtia. Siksi pankit eivät välttämättä kestä mahdollista shokkia tai ole sen sattuessa kykeneviä lainaamaan yrityksille. Lainanannon kasvu heikentää pankkeja, ellei suurempaa määrää vierasta pääomaa vastaa lisääntynyt määrä likviditeettiä. Tutkimuksessa lisätään, että luotonannon nopean kasvun ohella myös pankkien määrä lisääntyi USA:ssa vuosien 1873, 1893 ja 1907 aikana. Luotonannon kasvu ja pankkien määrän lisääntyminen oli kehityssuuntana myös Espanjan pankkisektorilla paikallisten säästöpankkien keskuudessa ennen finanssikriisiä (Luku 4).

Heikko sääntely oli yksi syy finanssikriisin taustalla, sillä sääntelyn heikkouksia hyödyntäen rahoituslaitoksilla oli mahdollista kasvattaa velkaantumistaan. Rahoituslaitokset rahoittivat toimintaansa enemmän lyhytaikaisilta ja tukkumarkkinoilta saatavalla rahoituksella kuin talletusvaroilla. Varallisuushintojen noususta seurasi velkaantumisen kierre, jossa kiinteistöjen arvon nousu johti velkaantumisen lisääntymiseen. Kotitaloussektorilla kotitalouksien varallisuus nousi kiinteistöjen hintojen noustessa. Pääoman helppo saatavuus lisäsi kotitalouksien velkaantumista merkittävästi. (Laeven & Valencia 2010.)

Beltrattin ja Stulzin (2012) tutkimuksen tuloksissa sääntelyllä ei todeta olevan merkittävää vaikutusta siihen miten pankit selvisivät kriisistä. Ainoastaan suuret pankit niissä maissa, joissa on enemmän sääntelyä, selvisivät paremmin ja vähensivät lainaamistaan vähemmän kriisin aikana. Ei kuitenkaan ole todisteita, että nämä pankit olisivat olleet vähemmän riskillisiä ennen kriisiä. Beltratti ja Stulz (2012) lisäävät paremman menestyksen johtuneen todennäköisesti siitä, ettei näillä pankeilla ollut mahdollisuutta laajentaa toimia alueille, jotka kriisin aikana johtivat tuloksen huonontumiseen.

Rosen ja Wiedelakin (2012) tutkimuksessa todetaan, että suuret pankit saavat todennäköisemmin julkisen sektorin tukea kriisitilanteessa. Pankin koolla suhteessa koko pankkijärjestelmään on positiivinen vaikutus siihen todennäköisyyteen, että pankki pelastettaisiin kriisitilanteessa. Rose ja Wiedelak (2012) lisäävät, että tätä

ajatusta tukee myös käsitys siitä, että Britannian pankkijärjestelmässä joidenkin pankkien uskottiin olevan liian suuria kaatumaan.

3.4 Löysä rahapolitiikka ja valtion toimien epärationaalisuus

Finanssikriisien syynä on jo 1900 -luvun alusta asti pidetty yleisimmin ylijäämää, useimmiten rahataloudellista, joka johtaa huomattavaan luotonannon kasvuun, kiinteistöjen hintakuplaan ja lopulta kuplan puhkeamiseen. Kiinteistöjen hintakuplan puhkeaminen johti kaaokseen USA:ssa ja useissa Euroopan maissa. Klassisten finanssikriisien taustalla olevien tekijöiden lisäksi taustalla on ollut myös löysä ja sopimaton rahapolitiikka. (Taylor 2008.)

USA:n keskuspankki (Federal Reserve System, Fed) piti korkotason alhaisemmalla tasolla kuin mitä historiallisten kokemusten perusteella olisi pitänyt olla ja alle Taylorin säännön⁹. Taylor (2008) toteaa USA:ssa korkotason olleen kaksi prosenttiyksikköä alhaisemmalla tasolla kuin mitä säännön mukaan tulisi olla. Poikkeuksellisen matala korkotaso oli päätekijänä kiinteistökuplan taustalla. Taylor (2008) lisää keskuspankin huomattavan kevyen rahapolitiikan olleen kiinteistöjen hintakuplan kiihdyttäjäksi, mikä lopulta johti myös kuplan puhkeamiseen ja maailmanlaajuiseen finanssikriisiin.

Taylor (2008) lisää tutkimuksessaan, että useissa muissa maissa korkotasot poikkesivat historiallisesti vallinneesta tasosta ja siitä tasosta, mikä olisi Taylorin säännön mukaisesti pitänyt olla. Tutkimuksen tuloksissa havaitaan, että kiinteistökuplat olivat suurempia niissä maissa, joissa ero Taylorin sääntöön nähden oli suurin. Taylorin (2008) tutkimuksessa todetaan, että se maa, jolla oli suurin poikkeaman Taylorin sääntöön nähden, oli Espanja. Kuvaajasta 1 voidaan myös havaita kiinteistöjen hintojen nousun olleen OECD-maista suurinta juuri Espanjassa vuosien 1999-2006 aikana.

⁹ Taylorin sääntö on rahapoliittinen sääntö, joka kertoo kuinka paljon keskuspankin tulisi muuttaa nimellistä korkotasoa inflaation, tuotannon tai muiden taloudellisten olosuhteiden muuttuessa. Esimerkiksi jokaista prosentin inflaation nousua kohden keskuspankin tulisi nostaa nimellistä korkotasoa enemmän kuin yhdellä prosentilla.

Espanjassa kiinteistöjen hintakupla oli suurin myös mitattuna kiinteistösijoitusten osuuden muutoksella BKT:stä. Ongelmia aiheutui lisäksi paketoituista subprime-asuntoluotoista. Subprime-asuntoluottojen riskit aliarvioitiin luottoluokituslaitosten taholta joko kilpailun puutteen tai niiden monimutkaisuuden aiheuttama riskin arvioinnin vaikeuden vuoksi. Subprime-asuntoluotoissa ongelmana on, että ne sisältävät huonoja kiinteistöluottoja. Näistä huonoista asuntoluotoista ei tiedetty minkä pankin hallussa ne kriisin aikana olivat, eikä tätä edelleenkään tiedetä. (Taylor 2008.)

Taylor (2008) lisää, että riskit rahalaitosten taseissa on ollut finanssikriisin ydin alusta alkaen. Finanssikriisin alkamisen jälkeisenä vuonna 2008 kriisi paheni dramaattisesti. Taylorin mukaan kriisin pahentumisen on sanottu johtuneen USA:n hallituksen haluttomuudesta pelastaa Lehman Brothers, joka ajautui konkurssiin syyskuussa 2008. Taylor pohtii kuitenkin tutkimuksessaan syyn olevan todennäköisesti jossain muualla kuin Lehmanin pelastamatta jättämisen seurauksissa. Hän lisää tämän kysymyksen vaativan kuitenkin vielä lisätutkimuksia. Kriisin pahentumiseen saattoi vaikuttaa myös markkinoilla vallinnut epävarmuus hallituksen politiikasta. USA:n hallitus pelasti AIG:n¹⁰ ja Bear Stearnsin¹¹, mutta ei Lehmania. Tämä epäloogisuus ei antanut rationaalista kuvaa hallituksen interventioista, Taylor toteaa.

Taylor (2008) lisää Euroopan keskuspankin asettaman korkotason olleen alhaisemmalla tasolla kuin mitä Taylorin säännön mukaan olisi pitänyt olla. Tutkimuksen tulosten mukaan vaikuttaa siltä, että Fedin asettama alhainen korkotaso vaikutti myös Euroopan keskuspankin päätöksiin alhaisemmasta korkotasosta. Tutkimuksen mukaan hallituksen toimet ja interventiot aiheuttivat finanssikriisin ja pitkittivät ja pahensivat sitä. Kriisi aiheutui, koska poikettiin historiallisesta korkotasosta ja niistä korkotason asettamisen perusteista, jotka olivat toimineet jo 20 vuotta. Tilannetta myös pahennettiin antamalla taloudellista apua joillekin rahalaitoksille ja heidän velkojilleen, muttei kaikille. Taylor (2008) jatkaa myös muiden tekijöiden olleen taustalla, mutta hänen mukaansa valtioiden toimien tulisi olla listalla ensimmäisinä siinä vaiheessa kun puhutaan siitä, missä toimittiin väärin.

¹⁰ American International Group – Kansainvälisiä vakuutus- ja rahoituspalveluja tarjoava organisaatio.

¹¹ Bear Stearns oli maailmanlaajuinen investointipankki. Toiminta päättyi keväällä 2008. Viimeiseen toimintavuoteen asti Bear Stearns oli yksi maailman merkittävimmistä investointipankeista.

Allen ja Carletti (2009) ovat samoilla linjoilla Taylorin tutkimuksen kanssa kriisin aiheutumisperusteista. Heidän mukaansa kiinteistökuplan aiheutti Fedin korkopolitiikka, jolloin korot laskettiin hyvin alhaiselle tasolle. Tutkimuksessa todetaan, ettei löysä rahapolitiikka ollut kuitenkaan ainoa tekijä kiinteistökuplan taustalla, vaan luotonannon kasvulla oli myös merkittävä rooli. Allen ja Carletti (2009) huomauttavat, että löysä rahapolitiikka ja saatavilla olevien velkainstrumenttien kasvu olivat kiinteistökuplan aiheuttajia.

3.5 Kriisi pankkisektorilla

Kriisi alkoi pankkisektorilla syyskuussa 2008 ja johti maailmanlaajuisesti useiden talouksien taantumaa siirtymiseen (Beltratti & Stulz 2012). Minsky (1992) toteaa, etteivät pankkikriisit ehkä aiheuta taantumaa, mutta varmasti ainakin pahentavat sitä. Beltratti ja Stulz (2012) tutkimuksessaan toteavat, että pankkien suoriutuminen heinäkuun 2007 ja joulukuun 2008 välisenä aikana oli heikointa sitten 1930 -luvun suuren laman.

Vielä ennen vuosien 2007-2009 finanssikriisiä pankkisektorien tuotot olivat hyvin korkeita ja taseet vahvoja koko läntisessä maailmassa. Syntyvän pankkikriisin taustalla oli kuitenkin suurten pankkien velkaantuneisuus ja likviditeetin vähäisyys. (Cabral 2013.) Shleiferin ja Visnyn (2009) tutkimuksen mukaan pankit ajoivat itsensä vaikeuksiin ottamalla hyödyn arvopaperistamisen tarjoamista väliaikaisista tuottomahdollisuuksista, ja voiton maksimoinnin tavoittelu ajoi pankit hyödyntämään tarjotut mahdollisuudet.

Ensimmäiset merkit kriisistä pankkisektorilla esiintyivät vuoden 2007 alkupuolella, kun USA:n subprime-asuntoluottoja myöntävät laitokset ilmoittivat tappioistaan. Myöhemmin samana vuonna merkit maailmanlaajuisista ongelmista levisivät Euroopan pankkeihin, kuten Britannian merkittävimpään kiinteistölainajaan Northern Rockiin.

(Laeven & Valencia 2010.) Syyskuussa 2008 **Lehman Brothers**¹² kaatui, mistä aiheutui yleistä epävarmuutta rahoituslaitosten kestävyyttä kohtaan. Varallisuushinnat laskivat merkittävästi ja yritysten ja pankkien lainaamisen kustannukset lähtivät oleellisesti nousuun. Lehmanin kaatumisesta seurasi viimeisen sadan vuoden suurin luottokriisi ja vakavin pankkikriisi. (Ivashina & Scharfstein 2008.)

Lehman oli ollut kiinteistöluottoihin liittyvien arvopapereiden aggressiivinen ostaja, ja oli rahoittanut näitä toimiaan lyhytaikaisilla lainoilla. Lehman oli hyvin tuottava ennen kriisiä, johtuen sen korkeasta velkaantuneisuudesta ja riskinotoista. Tuotot olivat suuria pahasti velkaantuneille kiinteistökehittäjille, kotitalouksille ja rahoitusyrityksille aina siihen asti kun kiinteistöjen hinnat nousivat. Hintakuplan puhjetessa haavoittuvimpia markkinaosapuolia olivat ne, joiden velkaantuneisuus oli suurinta. (Kindleberger & Aliber 2011: 258.)

Asuntojen hintojen lasku johti subprime-asuntoluottojen hintojen laskuun, millä oli merkittävä vaikutus rahoitusmarkkinoihin ympäri maailmaa. Lisäksi elokuussa 2007 pankkien interbank-markkinat¹³ olivat kovan paineen alla ja keskuspankin oli annettava pankeille suuret määrät likviditeettiä. Lehmanin konkurssin jälkeen taloudellinen aktiivisuus USA:ssa ja Euroopassa laski merkittävästi ja työttömyys nousi dramaattisesti useissa maissa. (Allen & Carletti 2009.)

Kun luottokuplat alkavat kehittyä, lainanantajat laajentavat lainaamista asiakkaille, joiden luottokelpoisuus on huonompi kuin mitä aiemmin on vaadittu. Suuret yritykset kuten Northern Rock, Countrywide Financial¹⁴ ja Washington Mutual¹⁵ halusivat laajentaa toimintaansa ja lisätä markkinaosuuksiaan ottamalla suuremman luottoriskin. (Kindleberger & Aliber 2011: 300.)

¹² Lehman Brothers – Oli tunnettu maailmanlaajuisesta investointipankkitoiminnasta. Lehman Brothers oli USA:ssa merkittävä rahoitusalan toimija ennen kaatumistaan.

¹³ Interbank-markkinat. Rahan tukkukauppa, jota pankit käyvät keskenään maksuvalmiutensa tasaamiseksi, sekä pankkien välinen valuuttakauppa. Pankkien välinen korko tai valuuttakurssi määräytyy kysynnän ja tarjonnan mukaan.

¹⁴ Countrywide Financial oli USA:n suurin kiinteistölainaja.

¹⁵ Washington Mutual oli Yhdysvaltalainen säästöpankki, joka kaatui finanssikriisin aikana vuonna 2008.

Vuoden 2008 loppuun mennessä useat johtavat USA:n ja EU:n pankit olisivat kaatuneet ilman huomattavaa valtion ja keskuspankin tukea (Cabral 2013). Kriisin aikana useissa maissa turvauduttiinkin pankkien uudelleen pääomittamiseen tai muuhun taloussektorille suuntautuvaan tukeen vuosina 2008 ja 2009. Muun muassa USA:n valtio pelasti suuren vahinkovakuutusyhtiön AIG:n ja kiinteistölainaajat Freddie Macin ja Fannie Maen. (Laeven & Valencia 2010.)

Northern Rock, useiden muiden rahoituslaitosten ohella, oli luottanut lyhytaikaiseen tukku-markkinoilta saatavaan rahoitukseen. Kiinteistömarkkinoiden romahduksen seurauksena USA:ssa miljoonien kotitalouksien ottamat asuntolainat ylittivät heidän asuntojensa arvon, mutta lopulta tappiot kaatuivat kuitenkin luottolaitosten vastuulle. (Kindleberger & Aliber 2011: 85.)

Vuoden 2008 loppuun mennessä useat pankit ympäri maailmaa olivat nähneet suurimman osan pääomastaan tuhoutuneen USA:sta alkaneen subprime-asuntoluottokriisin seurauksena. Useat pankit pärjäsivät yhtä lailla huonosti, joskaan eivät aivan kaikki pankit. Yleisen käsityksen mukaan sääntelyn puute, liiallinen luottamus lyhytaikaiseen rahoitukseen, pääoman riittämättömyys ja huono johtaminen edesauttoivat kaikki kriisin muodostumisessa vakavaksi. (Beltratti & Stulz 2012.)

Pankit, jotka luottivat enemmän talletuksiin rahoituksessaan, selvisivät paremmin kriisistä. Muut kuin talletuspankit, kuten investointipankit, jotka käyttivät muita rahoituksen lähteitä kuin talletukset, selvisivät heikommin kriisistä. Tappiot pakottivat pankit vähentämään velkaantumistaan esimerkiksi arvopaperien myynnillä. (Beltratti & Stulz 2012.)

Parhaiten kriisistä selvinneet pankit olivat ennen kriisiä vähemmän velkaantuneita ja niiden tuotot olivat myös alhaisemmat juuri ennen kriisiä. Tulokset tukevat teorioita, joiden mukaan pankit, jotka on rahoitettu lyhytaikaisten pääomamarkkinoiden kautta, ovat hauraampia ja pärjäävät kriisissä huonommin. Ne pankit pärjäsivät heikoiten, joiden maat altistuivat eniten USA:n asuntoluottomarkkinoille. Suuret pankit, joilla on

enemmän Tier 1¹⁶ pääomaa, enemmän talletuksia ja jotka altistuivat vähemmän USA:n kiinteistömarkkinoille, pärjäsivät paremmin. (Beltratti & Stulz 2012.)

3.6 Vaikutus lainanantoon

Pankkien taseiden tilalla on merkittävä rooli pankkien lainanantoon. Pankkien taseiden heikentyessä ja pääoman vähentyessä pankkien lainanantokyky heikkenee. Pankkien vähentäessä lainanantoa investointien määrä vähenee ja talouden toiminta hidastuu. (Mishkin 2001: 202.)

Lehmanin kaatumisesta seurasi luottomarkkinoiden jäätyminen, likviditeetti väheni merkittävästi ja kaupankäynnin vilkkaus laski huomattavasti. Usein taloudellisen ympäristön epävarmaksi muuttuminen aiheuttaa sen, että ne rahoituslaitokset, jotka voisivat edelleen myöntää lainoja, eivät tee sitä, sillä ne haluavat nostaa likviditeetin tasoaan ja käteisvarantojaan. Tilanne muuttuu erityisen vaikeaksi ja myös kalliiksi niille pankeille, jotka luottavat rahoituksessaan lyhytaikaisiin lainoihin. (Kindleberger & Aliber 2011: 258.) Suurten ja vakaiden talletuspohjien tulisi johtaa pienempään riippuvuuteen lyhytaikaisista lainamarkkinoista (Ivashina & Scharfstein 2008).

Valtioiden auttaessa vakauttamaan luottomarkkinoita, on taloudellinen hidastuminen lyhytaikaisempaa. Valtioiden väliintulo ei kuitenkaan ole ongelmatonta, sillä on mahdollista, että seuraava kriisi muodostuu entistä vakavammaksi lainaajien ja sijoittajien päätellessä, että heidät pelastetaan kaikissa tilanteissa. (Kindleberger & Aliber 2011: 258.)

Pankkisektorilla lainaaminen alkoi vähentyä vuoden 2007 puolivälissä. Lainaaminen väheni kaikentyypisissä lainoissa, niin yritysostoissa kuin muissakin investoinneissa.

¹⁶ Tier 1 tarkoittaa pankin ensisijaista pääomaa. Ensisijainen pääoma sisältää konsernin oman pääoman.

Lainaamisen vähentyminen ei kuitenkaan itsessään tarkoita, että luoton tarjonta olisi vähentynyt. On mahdollista, että yleinen taloudellinen epävarmuus ja taantuma vähensivät lainojen kysyntää yrityslainaaajien keskuudessa yritysten vetäessä takaisin investointipäätöksiään. Taustalla saattoi kuitenkin vaikuttaa luotonannon tarjonnan väheneminen, sillä pankit, joilla oli vähemmän talletusvaroja käytettävissä rahoitukseen, vähensivät lainaamistaan enemmän kuin muut pankit. On kuitenkin mahdollista, että lainaamisessa tapahtui siirtymä pankkien välillä ilman että se vaikutti kokonaistasolla lainojen tarjontaan. (Ivashina & Scharfstein 2008.) Niiden pankkien lainananto kasvoi vähiten kriisin aikana, jotka altistuivat eniten likviditeettiriskille (Cornett, MacNutt, Strahan & Tehranian 2011).

4 ESPANJAN JA BRITANNIAN PANKKISEKTORIT

4.1 Espanjan pankkisektori

Espanjan pankkisektori on suuri ja se työllistää noin 236 000 ihmistä, 1,4 % maan kokonaistyövoimasta. Espanjan pankkiin on rekisteröitynyt yhteensä 314 kotimaista luottolaitosta, joiden ohella maassa toimii 85 ulkomaalaista luottolaitosta. Näistä suurin osa on muista EU-maista. Pankkien sivukonttoreita maassa on yhteensä noin 38 000. (Facts and Figures 2013.) Espanjan pankkisektorin arvo oli vuonna 2012 noin 3 581,9 miljardia euroa (Taulukko 1). Pankkisektorin arvo laski 1,1 % edellisestä vuodesta 2011.

Taulukko 1. Espanjan pankkisektorin arvo

Table 1: Spain banks sector value: \$ billion, 2008–12			
Year	\$ billion	€ billion	% Growth
2008	4,381.4	3,409.4	
2009	4,429.5	3,446.8	1.1%
2010	4,460.6	3,471.0	0.7%
2011	4,655.2	3,622.5	4.4%
2012	4,603.1	3,581.9	(1.1%)
CAGR: 2008–12			1.2%
SOURCE: MARKETLINE			
MARKETLINE			

Espanjan suurimpia pankkeja ovat Banco Santander, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria BBVA, Banco Popular Espanol, Banco De Sabadell, La Caixa ja Bankia (MarketLine 2013, Spain).

Vuoteen 2008 asti säästöpankit kattoivat lähes puolet Espanjan rahoitusmarkkinoista, mutta finanssikriisin seurauksena säästöpankkien lukumäärä on supistunut merkittävästi. Osa säästöpankeista on hävinnyt markkinoilta yhdistymisten myötä ja osa

jatkanut toimintaa liikepankkeina. Säästöpankkeihin verrattuna liikepankit ovat kestäneet kriisin vaikutuksia paremmin, yksikään niistä ole tarvinnut julkista pääomatukea. Finanssikriisin alkuaikoina suuret pankit selvisivät suhteellisen hyvin verrattuna pieniin paikallispankkeihin. (Roya 2012.)

Espanjalaiset säästöpankit ovat omistusrakenteeltaan ja hallinnoltaan hyvin erilaisia liikepankkeihin verrattuna. Lisäksi säästöpankit ovat keskimäärin vähemmän tuottavia kuin liikepankit. Pankkien tuottavuuden kasvu ennen finanssikriisiä johtui pitkälti pankkien asuntorakentamisen rahoittamisesta ja kiinteistökuplan muodostumisesta. Lisääntynyt luotonanto aiheutti likviditeettivajeen talletuksien ja lainojen välillä, minkä pankit rahoittivat lyhytaikaisella rahoituksella lainaamalla interbank-markkinoilta. (Alfredo, Ruano & Salas-Fumas 2012.)

4.1.1 Espanjan suurimmat pankit

Santander on Espanjan suurin ja yksi maailman suurimmista pankeista. Santander on merkittävä toimija myös Britanniassa. Santander toimii Espanjan ja Britannian ohella muun muassa Brasiliassa, Meksikossa, Portugalissa, Saksassa, Chilessä, Argentiinassa, Puolassa ja USA:ssa. Ryhmän toiminta painottuu yksityisasiakas sektoriin, maailmanlaajuiseen tukkupanckitoimintaan ja varallisuuden hallintaan ja vakuutustoimintaan. (MarketLine 2013, Spain.)

Vuosien 2008-2012 aikana Santanderin tuotot, taseen vastaavat ja vastattavien määrä ovat lisääntyneet tasaisesti (Taulukko 2). Myös työntekijöiden määrä on lisääntynyt vuoden 2008 tasosta. Santanderin nettovoitot sen sijaan ovat vähentyneet tasaisesti tarkastelujakson alusta, vuodesta 2008, alkaen. Vuonna 2012 Santanderin nettovoitot olivat 2,2 miljardia dollaria, kun taas vielä vuonna 2008 nettovoitot olivat 8,87 miljardia euroa. Yhteensä vuonna 2012 pankkiryhmä työllisti 186 763 työntekijää. Tunnuslukujen valossa finanssikriisi ei ole merkittävästi vaikuttanut Santanderiin.

Taulukko 2. Santanderin tunnusluvut.

Table 15: Banco Santander, S.A.: key financials (€)					
€ million	2008	2009	2010	2011	2012
Revenues	33,489.0	39,381.0	42,049.0	44,262.0	43,675.0
Net income (loss)	8,876.0	8,943.0	8,181.0	5,351.0	2,205.0
Total assets	1,049,632.0	1,110,529.0	1,217,501.0	1,251,525.0	1,269,258.0
Total liabilities	989,630.0	1,036,659.0	1,136,586.0	1,168,666.0	1,185,302.0
Employees	170,961	169,460	178,869	193,349	186,763

Fortunen (2014) artikkelin mukaan Espanjan suurin pankki olisi kuitenkin vaikeuksissa. Vaikeuksien nähdään johtuvan väärin ajoitetuista ostoista muista pankeista. Artikkelissa todetaan lisäksi, että Santander ei ole pystynyt saavuttamaan sille asetettuja kasvutavoitteita. Pankkiryhmän voitot olivat suurimmillaan vuonna 2009, johtuen pitkälti voimakkaasta lainaamisesta Espanjan markkinoille. Vuodesta 2009 voitot ovat laskeneet Fortune (2014) artikkelin mukaan lähes 50 %. MarketLinen (2013) tutkimuksessa pudotus on ollut vuonna 2012 vielä suurempi verrattuna vuoteen 2009, missä nettovoitot ovat vähentyneet neljänneksellä. MarketLinen (2013) tutkimuksessa ei kuitenkaan ole mukana vuoden 2013 lukuja.

Fortunen (2014) artikkelissa huomautetaan, että vaikka Santander on laajentunut kansainvälisesti, on se silti espanjalainen pankki. Suurten pankkien osalta muun muassa luottoluokitukset liittyvät läheisesti pankkien kotimaahan. Tästä johtuen Espanjan taloudelliset ongelmat heijastuvat myös Santanderiin eikä pankkiryhmä voi lainata yhtä edullisesti kuin muut kilpailijat esimerkiksi USA:ssa. Vaikka tutkimuksissa (Gavin & Hausmann 1996) on pidetty kansainvälistä laajentumista hyvänä tekijänä riskien hajauttamisen kannalta, Fortune (2014) artikkelissa todetaan, että Santanderin laajentuminen muun muassa Brasiliaan ja Kiinaan voi olla mahdollinen riskitekijä. Arvion taustalla vaikuttavat kehittyvien talouksien kasvun hidastuminen ja nousevat korkotasot.

Fortunen (2014) artikkelissa siteerataan Santanderin talousjohtajaa José Antonio Álvarezia, joka toteaa Euroopan velkakriisin ja Espanjan taloudellisten ongelmien olleen pankkiryhmälle odotettua suurempi ongelma, ja espanjalaisista lainoista tuli Santanderille arvioitua enemmän tappioita. Álvarez myöntää, että Santander joutuu maksamaan kilpailijoitaan enemmän lainaamisestaan. Hän kuitenkin huomauttaa, että Santanderilla suurin osa rahoituksesta tulee asiakkaiden talletuksista. Aiemmissä tutkimuksissa (Beltratt & Stulz 2012) on todettu, että pankit, jotka nojaavat rahoituksessaan enemmän asiakkaiden talletuksiin verrattuna lyhytaikaiseen rahoitukseen ovat selvinneet finanssikriisin vaikutuksista paremmin.

BBVA on espanjalainen kansainvälinen rahoituspalveluiden ryhmä, joka toimii 32 maassa ja sillä on suuria franchise-keskittymiä Espanjassa, Meksikossa, USA:ssa ja Etelä-Amerikassa. BBVA on Espanjan toiseksi suurin lainaaja markkinoilla. BBVA toimii useilla eri osa-alueilla kuten esimerkiksi yksityisasiakassektorilla, yritys- ja sijoituspankkitoiminnassa, varallisuudenhoidossa ja eläkerahoituksessa. (MarketLine 2013, Spain.) BBVA on myös Santanderin suurin kilpailija Espanjassa. BBVA:n strategia laajentumisen suhteen on ollut Santanderia varovaisempi esimerkiksi Kiinassa, jossa se on vähentänyt sijoituksiaan. (Fortune 2014.)

Samoin kuin Santanderin kohdalla, ei BBVA:n tunnusluvuissa juuri näy finanssikriisin vaikutuksia (Taulukko 3). Ainoastaan nettovoitot ovat vähentyneet vuosina 2011 ja 2012 aiempien vuosien tasosta. Tarkastelujakson aikana tuotot, taseen vastaavien, vastattavien ja työntekijöiden määrä on kuitenkin lisääntynyt. Nettovoitot sen sijaan ovat vähentyneet tarkastelujakson alusta tarkastelujakson loppuun noin 50 %. Vuonna 2012 BBVA:n nettovoitot olivat 2,32 miljardia dollaria, ja vuonna 2008 noin 5 miljardia dollaria. Työntekijöitä vuonna 2012 BBVA:lla oli 115 852.

Taulukko 3. BBVA:n tunnusluvut.

Table 19: BBVA: key financials (€)					
€ million	2008	2009	2010	2011	2012
Revenues	18,978.0	20,666.0	20,910.0	20,566.0	22,441.0
Net income (loss)	5,020.0	4,210.0	4,606.0	3,004.0	2,327.0
Total assets	542,650.0	535,065.0	552,738.0	597,688.0	637,785.0
Total liabilities	515,940.0	504,302.0	515,263.0	557,630.0	593,983.0
Employees	111,913	103,721	106,976	109,694	115,852

Financial Timesin (2014) artikkelin mukaan BBVA:n viimeisin tulos antaa viitteitä Espanjan markkinoiden toipumisesta, sillä esimerkiksi pankin huonoja lainoja varten varatut luottotappiovaraukset ovat vähentyneet. Wall Street Journalin (2014) mukaan BBVA:n nettovoitot olivat vuoden 2014 toisella neljänneksellä 704 miljoonaa euroa ja vuonna 2013 vastaavaan aikaan 1,15 miljardia euroa. WSJ:n (2014) mukaan tuloksen putoamiseen vaikuttivat Etelä-Amerikan epäsuotuisat korkotasot sekä tuottojen myynneistä saatavien voittojen puuttuminen. Artikkelissa todetaan, että viitteitä positiivisemmasta kehityksestä Espanjassa antaa myös se, että BBVA:n tulos Espanjassa parani vuoden 2014 toisella neljänneksellä verrattuna vuotta aikaisempaan tulokseen.

Taulukoissa 2-3 esitettyjen tunnuslukujen perusteella vaikuttaa siltä, että Espanjan suurimmat pankit Santander ja BBVA ovat selvinneet finanssikriisistä suhteellisen hyvin, sillä ne ovat edelleen tuottaneet voittoa, vaikka nettovoitoissa onkin tapahtunut laskua. Espanjassa ongelmat keskittyvätkin säästöpankkisektorille, ja liikepankit ovat olleet säästöpankkeja kestävämpiä kriisin vaikutuksille.

Muita merkittäviä espanjalaispankkeja ovat vuonna 2012 kansallistettu **Bankia**, **Banco Popular Espanol**, **Banco de Sabadell** ja **La Caixa**. La Caixa on Euroopan johtava säästöpankki ja kolmanneksi suurin espanjalainen rahoitusryhmä liiketoiminnan ja tuloksen osalta. (Neal & García-Inglesias 2013.) Bankia syntyi, kun vuonna 2010 yhdistettiin seitsemän paikallista pankkia (Banks Around the World). Bankia kansallistettiin Espanjan pankkisektorin ajautuessa kriisiin vuonna 2012. Espanjan

valtio myös rahoitti Bankiaa merkittävästi vuosien 2010-2012 aikana. (MarketLine 2013, Spain.) Espanjan suurimmat pankit Santander, BBVA ja La Caixa selvisivät kriisistä suhteellisen hyvin, etenkin verrattuna paikallisiin säästöpankkeihin (caja de ahorros) (IMF Spain 2014).

4.1.2 Finanssikriisin vaikutukset Espanjan pankkisektoriin

Vuoteen 2008 asti säästöpankit kattoivat lähes puolet Espanjan pankkisektorista. Säästöpankkien voimakas keskittyminen kiinteistösektorimarkkinoille aiheutti pankkeihin syvän kriisin kiinteistöjen hintakuplan puhjetessa. (Facts and Figures 2013.) Suurimmat pankit BBVA ja Santander eivät olleet vastaavassa määrin osallisina kiinteistökuplassa. Lisäksi Espanjan lainsäädännön mukaan ne olivat velvoitettuja vahvistamaan pääomaansa laajentaessaan toimintaansa ulkomaille, pääosin EU:n alueelle ja Etelä-Amerikkaan. (Neal & García-Inglesias 2013.)

Santander ja BBVA eivät myöskään ole tarvinneet valtion avustusta tai lisärahoitusta ja huonot lainat kiinteistösektorille ovat olleet suhteellisen pieni ongelma. Toiminnan kansainvälisyys on auttanut niitä tasapainottamaan kotimaan tappioita. Espanjan isojen pankkien toiminnan laajentuminen kansainvälisesti alkoi 1990 -luvun alkupuolella. Aluksi laajentuminen suuntautui latinalaiseen Amerikkaan, sen jälkeen myös Eurooppaan ja Yhdysvaltoihin. Esimerkiksi Santanderin tuotoista viidesosa tulee Brasiliasta ja toinen viidesosa Britanniaista. Yhteensä 70 % Santanderin tuotoista tulee maista, joissa euro ei ole valuuttana. (Roya 2012.) Fortunen (2014) artikkelissa annetaan kuitenkin viitteitä siitä, että tulevaisuudessa toiminnan kansainvälinen laajuus voi olla riskitekijä muuttuvissa taloustilanteissa.

4.1.3 Paikallisten säästöpankkien rooli pankkikriisissä

Espanjalaiset säästöpankit ovat olleet olemassa yli sata vuotta. Säästöpankkien toimialueeseen on kuulunut useiden paikallisten ja pienten yritysten palveleminen. Espanjan säästöpankit ovat kuitenkin kärsineet pankkikriisistä huomattavasti, ja niiden

määrä on oleellisesti vähenemässä kriisin seurauksena. (Sagarra, Mar-Molinero & García-Cestona 2013.) Pankkisektorilla säästöpankkien määrä on vähentynyt merkittävästi, mutta silti iso osa näistä on jatkanut toimintaansa muun muassa muuttumalla liikepankeiksi. Osa on kuitenkin yhdistymisten myötä hävinnyt kokonaan markkinoilta.

Yhdistymisissä säästöpankkeja on muutettu joko säätiöiksi tai pankeiksi, ja taloussektorilla on koettu useita, vapaaehtoisia tai pakollisia, yhdistymisiä. Osa säästöpankeista taas on saanut julkista tukea tai toimintaan on muuten puututtu. Edellä mainituista uudistuksista johtuen alkuperäisestä 45 paikallisesta säästöpankkiryhmästä oli vuoteen 2013 mennessä jäljellä enää kahdeksan tai yhdeksän vartenotettavinta ryhmää. (De Luisa 2013.)

Espanjassa säästöpankkien päätöksenteosta vastaa yleiskokous ja pankkien johtokunta, joissa on jäseniä eri edunsaajaryhmistä. Säästöpankkien johtokunta koostuu lähinnä pankin osakkaista, ei niinkään alan asiantuntijoista. Tämän seurauksena johtokuntien asiantuntijuus ei välttämättä ole ollut riittävällä tasolla. Säästöpankkien hallinnosta huolehtivat osakkaat, ja osakkaiden tekemät päätökset koskivat myös heitä itseään, minkä seurauksena tehdyt päätökset varmemmin myös olivat tallettajien, lainaajien ja paikallishallinnon edun mukaisia. Johtokunta koostui esimerkiksi viranomaisista, tallettajista ja työntekijöistä. Viranomaiset olivat usein poliittisten puolueiden edustajia, mikä osaltaan politisoi säästöpankkien toimintaa. Säästöpankit lainasivat pääosin pienille yrityksille. (Sagarra ym. 2013.)

Espanjan säästöpankkien sääntelyn purku aloitettiin 1970 -luvun puolivälissä, ja 1980 -luvulla pankeilla oli mahdollisuus myös laajentua kansallisella tasolla. Rakennusbuumin alkuaikoina 2000 -luvulla säästöpankkeja koskevaa lainsäädäntöä uudistettiin, mikä avasi pankeille mahdollisuuden kilpailla kansallisella tasolla samoilla rahoitusmarkkinoilla liikepankkien kanssa. (Neal & García-Inglesias 2013.)

1980 -luvulta 2010 -luvulle säästöpankit olivat kasvattaneet osuuttaan pankkien kokonaispääomasta 20 %:sta 40 %:iin. Säästöpankit myös lisäsivät lainanottoaan

alhaisen korkotason lyhytaikaisilta interbank-markkinoilta. Saadun rahoituksen pankit lainasivat eteenpäin korkeammalla korkotasolla. Uudistusten seurauksena säästöpankit laajensivat toimintaansa, ja pankkien kokonaismäärä lisääntyi vuosien 1979 ja 2010 välisenä aikana 9386:sta 22 649 pankkiin. Liikepankit laajentuivat samassa ajassa, mutta huomattavasti maltillisemmin. Liikepankkien määrä kasvoi saman ajanjakson aikana 12 238:sta 15 227:ään. (Neal & García-Inglesias 2013.) Ajanjakson aikana säästöpankkien määrä ylitti siis selvästi liikepankkien määrän.

Vuosien 2001-2010 aikana säästöpankit kattoivat noin puolet Espanjan rahoitusmarkkinoista (Sagarra ym. 2013). Vaikka säästöpankit laajentuivat huomattavasti, niiden hallintorakenteet säilyivät suhteellisen samanlaisina. Neal ja García-Inglesias (2013) väittävät tutkimuksessaan, että usein lainapäätösten taustalla oli vaikuttamassa poliitikkojen ja puolueiden ja johtokunnan omat edut.

2000 -luvulla espanjalaiset säästöpankit olivat rakennusbuumin merkittäviä kiinteistöluottojen ja uusien rakennuskohteiden rahoittajia (Sagarra ym. 2013). Käytännössä kiinteistökuplan rahoittivat suurimmaksi osaksi 45 paikallista säästöpankkia (Neal & García-Inglesias 2013). Säästöpankkien lainoista kiinteistölainojen osuus oli noussut kriisiä edeltävien vuosien 10 % :sta vuoden 2006 tasoon 50 %:iin (Sagarra ym. 2013).

Vuosien 1999-2007 välisenä aikana kaksi kolmasosaa rakennusyksiköistä Euroopassa rakennettiin Espanjassa. Kiinteistöbuumin loppupuolella, vuoden 2008 lopulla, kiinteistökehittäjien ja rakennuttajien lainojen määrä oli lähes 500 miljardia, mikä on lähes 50 % Espanjan BKT:stä. (Cuñat & Garicano 2010.) Suuri luotonanto johti lopulta ongelmiin. Säästöpankkien ongelmat ovat pääosin aiheutuneet huonoista asuntolainoista ja lainoista rakennusyhtiöille. Pienet paikalliset säästöpankit kattoivat Espanjan rahoitussektorin varoista puolet. Talouden nousukauden aikana säästöpankit veivät markkinaosuuksia kilpailijoilta ja investoivat voimakkaasti kiinteistösektorille, lainaten samalla sekä kuluttajille että yrityksille. (Roya 2012.)

Lainatessaan pankit eivät kuitenkaan riittävästi valvoneet uusien lainaajien luottokelpoisuutta, mikä aiheutti suuria ongelmia kriisin realisoituessa. Kaikki säästöpankit eivät kuitenkaan kärsi samasta ongelmasta, sillä esimerkiksi suurin La Caixa ja sen pankki CaixaBank pärjäsivät edelleen suhteellisen hyvin, eivätkä ne ole saaneet valtiolta taloudellista tukea. Pankkikriisistä paremmin selviämiseen on osaltaan vaikuttanut se, että La Caixa ei lainannut erityisesti kiinteistökehittäjille ja vältti liiallisen keskittymisen kiinteistölainoihin. (Roya 2012.)

Kriisin puhkeaminen pankkisektoreilla ajoittui vuoden 2007 loppupuolelle, mutta vasta vuoden 2009 aikana kriisi ulottui Espanjan säästöpankkeihin. Asuntojen hinnat laskivat poikkeuksellisen paljon kriisin aikana. Tuolloin säästöpankeissa huonojen lainojen osuus alkoi nousta jyrkästi samaan aikaan tuottavuuden laskun kanssa. Tämän seurauksena lainat ajautuivat maksukyvyttömiksi ja kokonaispääoman tuotto (ROA)¹⁷ alkoi laskea. Finanssikriisin myötä osa säästöpankeista ajautui suuriin taloudellisiin vaikeuksiin. Espanjan hallitus joutui tulemaan väliin estääkseen pankkien kaatumisen. (Neal & García-Inglesias 2013.)

Kriisin seurauksena osa säästöpankeista on yhdistynyt ja osa on saanut valtiolta huomattavaa tukea. Finanssikriisin aikana säästöpankeissa ongelmallista oli se, että niitä saattoivat ostaa ainoastaan toiset säästöpankit. Lisäksi yhdistyminen ei ollut mahdollista liikepankkien kanssa, vaan ainoastaan toisten säästöpankkien kanssa. Säästöpankit kattoivat puolet Espanjan rahoitusjärjestelmästä, mutta sääntely oli niitä kohtaan erilaista verrattuna liikepankkeihin. (Roya 2012.) Sagarra ym. (2013) kuitenkin toteavat tutkimuksessaan, että vuonna 2010 tehtiin liikepankeille mahdolliseksi ottaa haltuun säästöpankkeja. Sagarra ym. (2013) jatkavat, että monilla säästöpankeilla ei ollut muuta mahdollisuutta kuin siirtää taloudellinen toimintansa liikepankkeihin.

¹⁷ ROA – Return On Assets. Pääoman tuoton tunnusluku, joka kuvaa liiketoiminnan suhteellista kannattavuutta. Lasketaan yleensä kaavasta: nettotulot/pääoman määrä.

4.1.4 Kohti pankkikriisiä

Talouden laajentuessa aikana ennen finanssikriisiä Espanjassa työllisyys kasvoi, mutta tästä huolimatta tuottavuus ei lisääntynyt. Maahanmuuttajat muista maista tekivät suuren osan lisätyöstä. Työllisyys kasvoi kiinteistöbuumin seurauksena pääosin rakennusallalla ja palveluissa. Samaan aikaan inflaatio oli yleisesti korkeampi Espanjassa kuin muulla euroalueella. (Neal & García-Inglesias 2013.) Kehitys antoi viitteitä taloudellisesta epävakaudesta.

Velkaantuneisuus lisääntyi Espanjassa valtion, yritysten ja lopulta myös kotitalouksien osalta talouden laajentumisen aikana. Lainojen alhaiset korot houkuttelivat niin yrityksiä kuin kotitalouksiakin, ja kiinteistösijoitusten määrä kasvoi huomattavasti vuodesta 2005 alkaen. Vielä ennen vuotta 2005 kiinteistösijoitusten osuus ei Espanjassa ollut epätavallisen korkea. Espanjan velkaongelma liittyykin yksityissektorin, kotitalouksien ja yritysten velkaisuuteen. Pankkien velkaantuneisuus on laskenut pankkisektorin uudistusten myötä tasolle, jota pidetään turvallisena. (Neal & García-Inglesias 2013.)

Finanssikriisin seurauksena työttömyys lisääntyi Espanjassa nopeasti vuoden 2008 jälkeen, ja nuorisotyöttömyys on maassa euroalueen korkeinta. Espanjassa paikallishallinnoilla on suuret budjettivajeet ja niiden velkaisuus on lisääntynyt oleellisesti. Vuodesta 2007 alkaen Espanjan autonomisten alueiden¹⁸ velka on kaksinkertaistunut. Useilla alueilla on toteutettu kulujen leikkaamisia ja veronkorotuksia, jotta budjettivajeita saataisiin pienennettyä. (Neal & García-Inglesias 2013.)

Taloudellinen kriisi syveni Espanjassa vuoden 2009 jälkeen ja johti lopulta perinteiseen pankkikriisiin. Kriisi aiheutui kiinteistömarkkinoiden romahduksesta, työttömyyden ja valtion velan kasvusta sekä pankkien vaikeuksista saada luottoa tukkumarkkinoilta. Finanssikriisin ensimmäisessä vaiheessa suurin uhka espanjalaisille pankeille olikin altistuminen kiinteistöjen arvon laskulle sekä riippuvuus kansainvälisestä rahoituksesta.

¹⁸ Vuoden 1978 perustuslaki jakaa Espanjan seitsemääntoista itsehallintoalueeseen.

Taseesta 40 % oli riippuvaista ulkomaisesta rahoituksesta. Vuoden 2010 kesäkuussa Espanjan hallitus myönsi maan pankkien olevan rahoituskriisin partaalla: rahoituksen saaminen ulkomaalaisilta rahoitusmarkkinoilta oli vaikeutunut. Espanjan finanssikriisi johtui pitkälti jatkuvasti kasvavasta yksityissektorin velasta ja pankkien huolimattomista sijoituksista sekä lainaamisesta erityisesti rakennusyriyksille ja kiinteistökehittäjille. Kriisi ei alkujaan johtunut niinkään huonosti hoidetusta taloudesta. (Roya 2012.)

Kesällä 2012 vaikutti siltä, että Espanjan rahoituslaitokset olisivat romahduksen partaalla. Samana vuonna 2012 Espanja kansallisti yhden maan suurimmista pankeista ja suurimman kiinteistösektorin lainoittajan Bankian. Tämä johti myös kahdeksan muun pienemmän pankin valtion interventioon tai kansallistamiseen. (IMF Spain 2014.)

Huomioitavaa on kuitenkin, että vaikka Espanjan rahoitussektori kohtasi finanssikriisin aikana suuria haasteita, se oli kuitenkin alkujaan yksi vähiten kriisille altistuneita maita Euroopassa. Kriisin aikana 40 eurooppalaista rahoituslaitosta pyysi suoraa taloudellista apua ja yksikään näistä ei ollut Espanjasta. Vuoden 2010 lopussa Moody's¹⁹ sijoitti Espanjan pankkisektorin kolmanneksi vahvimaksi Euroopassa Suomen ja Ranskan jälkeen ennen Saksaa, Hollantia, Portugalia, Irlantia ja Kreikkaa. (Roya 2012.)

Vuoden 2010 jälkeen kriisin vaikutukset rahoitussektorille tulivat selkeämmin näkyviin. Finanssikriisin alkuaikojen hyvä menestys osoittautui lyhytaikaiseksi, ja lopulta pitkään jatkunut finanssikriisi johti myös pankkikriisiin ja sektorin pelastuspakettiin vuoden 2012 kesäkuussa. (Roya 2012.) Lisäksi espanjalaiset pankit kärsivät myös pääomapaosta vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä, kun asiakkaat vetivät pankeista 97 miljardia euroa. Talletuksia on siirretty Saksan, Britannian ja Sveitsin pankkeihin. (Scott 2012.) Espanjan pankit nostivat myös luottotappiovarauksia 80 % maaliskuun 2012 ja syyskuun 2013 välisenä aikana. (IMF Survey 2014).

¹⁹ Moody's on yksi hallitsevista luottoluokitusyhtiöistä muun muassa yrityslainoissa ja kiinteistövakuusarvopapereissa.

Espanjan pankit ovat koko kriisin ajan olleet hyvin riippuvaisia tukkumarkkinoiden²⁰ rahoituksesta. Kun luottoa on ollut vaikeampi saada, on se vaikuttanut pankkien likviditeettiin ja joissain tapauksissa myös niiden vakavaraisuuteen. Pankkisektorin tilanteen vaikeutuessa vuonna 2012 Espanjan hallituksen oli etsittävä ratkaisua tilanteen pelastamiseksi, sillä maan pelättiin ajautuvan täysimääräiseen rahoituskriisiin. Ratkaisuna EU tarjosi Espanjalle varattomien espanjalaispankkien pelastamiseksi 100 miljardin euron pelastuspakettia. Espanja oli neljäs ja suurin eurooppalainen maa, joka hyväksyi avustuksen. (Roya 2012.)

4.2 Britannian pankkisektori

Britannian pankkisektori on suurin Euroopassa, ja suurin yksittäinen keskus maailmassa rajat ylittävässä pankkitoiminnassa. Maassa on yhteensä 350 luottolaitosta, sektorin työllistäessä noin 450 000 ihmistä. Pankkisektorin tuotanto kattaa 4,8 % maan bruttokansantuotteesta. (Facts and Figures 2013.) Britannian pankit ovat myös merkittäviä maailmanlaajuisia toimijoita ulkomaisen valuutan vaihdossa ja koronvaihtosopimuksissa (Davies, Richardson, Katalte & Manning 2010).

Britannian pankkisektorin arvo vuonna 2012 oli noin 9 615,2 miljardia euroa (Taulukko 4). Pankkisektorin arvo on hieman laskenut tarkastelujakson aikana, vaikka sektorin arvo kuitenkin väliaikaisesti nousi vuonna 2011 lähes vuoden 2008 tasolle.

²⁰ Tukkumarkkinat – Muilta pankeilta, rahamarkkinoiden jälleenrahoituksesta, yritysten varainhankinnasta ja muilta sijoittajilta saatua rahoitusta.

Taulukko 4. Britannian pankkisektorin arvo.

Table 1: United Kingdom banks sector value: \$ billion, 2008–12				
Year	\$ billion	£ billion	€ billion	% Growth
2008	13,172.7	8,313.0	10,249.0	
2009	12,603.7	7,954.0	9,806.4	(4.3%)
2010	12,511.1	7,895.5	9,734.3	(0.7%)
2011	12,874.6	8,124.9	10,017.2	2.9%
2012	12,358.0	7,798.9	9,615.2	(4.0%)
CAGR: 2008–12				(1.6%)
SOURCE: MARKETLINE		MARKETLINE		

Kansallinen pankkitoiminta Britanniassa on melko keskittynyttä, sillä suurimmat pankkiryhvät kattavat kaksi kolmasosaa pankkien liiketoiminnasta. Jos Barclaysin, HSBC:n, RBS:n ja Lloyds Banking Groupin (LBG) lisäksi otetaan huomioon myös Nationwide ja espanjalainen Santander, kattavat ne yhteensä melkein 80 % maan kansalaisten talletus- ja lainausvarannoista. Lisäksi niitä täydentävät keskikokoiset Clydsdale Bank ja Cooperative Banking Group. (Facts and Figures 2013.) Britannian pankkien taseet olivat vuonna 2010 yli 500 % vuosittaisesta BKT:sta. Pankkisektorin koko suhteessa kansantalouteen on Britanniassa toiseksi suurin G20²¹ maista. (Davis 2009.)

4.2.1 Britannian suurimmat pankit

HSBC Holdings on suurin pankki Britanniassa varallisuuden määrällä mitattuna. HSBC on myös yksi maailman suurimmista pankki- ja rahoitustoimintaa tarjoavista organisaatioista, jolla on toimipisteitä 88 maassa ja asiakkaita yli 95 miljoonaa. HSBC toimii yksityisasiakassektorilla, varallisuudenhoidossa, liikepankkitoiminnassa ja

²¹ G20 maihin kuuluvat: Argentiina, Australia, Brasilia, Etelä-Afrikka, Etelä-Korea, Indonesia, Intia, Italia, Japani, Kanada, Kiina, Meksiko, Ranska, Saksa, Saudi-Arabia, Turkki, Venäjä, Britannia ja USA. G20:ssa on edustus myös EU:sta.

maailmanlaajuisessa pankkitoiminnassa. HSBC toimii Euroopassa, Aasiassa, Lähi-idässä, Afrikassa ja Amerikassa. (MarketLine 2013, UK.)

HSBC:n tunnusluvuissa (Taulukko 5) finanssikriisi näkyy vuonna 2009 erityisesti tuottojen ja nettovoittojen laskuna. Samana vuonna laskua tapahtui myös taseen vastaavissa, vastattavissa ja työntekijöiden määrässä. Vuosina 2010 ja 2011 nettovoitot ja tuotot, vastaavien ja vastattavien määrä paranivat edellisistä vuosista. Vuonna 2012 tapahtui jälleen pieni lasku nettovoitoissa ja tuotoissa verrattuna edellisen vuoden tasoon. Sitä vastoin taseen vastaavien ja vastattavien määrät kasvoivat. Vuonna 2012 HSBC:n nettovoitot olivat 14,02 miljardia dollaria. Työntekijöiden määrä laski vuonna 2012 alhaisemmalle tasolle kuin koko tarkastelujakson aikana. Muutos ei kuitenkaan ole ollut suuri verrattuna edeltäviin vuosiin. Työntekijöitä pankilla vuonna 2012 oli 284 186.

Taulukko 5. HSBC:n tunnusluvut.

Table 10: HSBC Holdings plc: key financials (\$)					
\$ million	2008	2009	2010	2011	2012
Revenues	142,049.0	103,736.0	102,680.0	110,141.0	105,294.0
Net income (loss)	6,498.0	5,834.0	13,159.0	16,797.0	14,027.0
Total assets	2,527,465.0	2,364,452.0	2,454,689.0	2,555,579.0	2,692,538.0
Total liabilities	2,427,236.0	2,228,791.0	2,299,774.0	2,389,486.0	2,509,409.0
Employees	325,000	309,516	302,327	305,984	284,186
SOURCE: COMPANY FILINGS			MARKETLINE		

HSBC:n voitot yli kaksinkertaistuivat vuonna 2010 verrattuna edeltävään vuoteen, ja tulos oli jo finanssikriisiä edeltävällä tasolla. Hyvän tuloksen taustalla vaikutti huonojen luottojen aiheuttamien tappioiden lasku. Luottotappiot tippuivat vuoden 2009 26 miljardista dollarista vuoden 2010 14 miljardiin dollariin. (BBC News 2011.) Lisäksi kasvua tapahtui vuonna 2010 erityisesti kehittyvillä markkinoilla, kuten Hong Kongissa ja Kiinassa. (Telegraph 2010b).

CNBC:n (2014) artikkelin mukaan HSBC:tä on pidetty yhtenä Britannian vakaimmista pankeista, ja pankki selvisikin finanssikriisistä ilman lisäpääomaa, mikä lehden mukaan pääosin johtui sen toimintojen maailmanlaajuisesta hajauttamisesta. Lisäksi CNBC:n artikkelissa kerrotaan, että pankin Tier 1 pääoman suhdeluku oli vuonna 2013 4 % ylempänä kuin mitä kansainväliset vaatimukset olisivat edellyttäneet. CNBC:n (2014) artikkelissa kuitenkin todetaan, että edeltävistä seikoista huolimatta on mahdollista, että pankki on ajautumassa vaikeuksiin. Mahdollisia tulevia vaikeuksien aiheuttajia ovat merkit finanssikriisistä Kiinan alueella, joihin ei ole reagoitu riittävän nopeasti sekä HSBC:n altistuminen Hong Kongin laskeville kiinteistömarkkinoille.

HSBC:n vuoden 2014 ensimmäisen vuosipuoliskon voitot ovat laskeneet 12 % verrattuna vuoden takaiseen (12,34 miljardista 14,07 miljardiin dollariin) (BBC News 2014b). Telegraphin (2014) mukaan tuloksen putoamiseen vaikuttivat matala korkotaso, kaupan volyymin vähentyminen ja sääntelyn aiheuttamat kustannukset.

Barclay on toiseksi suurin pankki Britanniassa. Barclay toimii pääosin Britanniassa, Euroopassa, USA:ssa ja Aasiassa. Pankkiryhmillä on yli 30 miljoonaa asiakasta 50 eri maassa. Barclayn toiminta kattaa muun muassa yksityispankkisektorin, liikepankkitoiminnan, investointipankkitoiminnan, varallisuushoidon ja sijoituspalvelut. (MarketLine 2013, UK.)

Taulukosta 6 havaitaan, että Barclayn tuotot laskivat vuonna 2012 alhaisimmalle tasolle (55 miljardia dollaria) koko tarkastelujakson ajalta. Tuotot laskivat edelliseen vuoteen verrattuna 22 %. Samana vuonna myös nettovoitot kääntyivät tappiollisiksi (-1,15 miljardia dollaria) ja taseen vastaavien ja vastattavien taso laski hieman aiemmista vuosista. Nettotappioiden määrä ilmoitetaan Taulukossa 6 suluissa sarakkeessa nettovoitot. Työntekijöiden määrä on pysynyt Barclayssa suhteellisen tasaisena. Vuonna 2012 työntekijöiden määrä oli kuitenkin alhaisimmalla tasolla koko tarkastelujakson aikana. Vuonna 2012 työntekijöitä pankkiryhmillä oli 141 100.

Barclayn tunnusluvuissa finanssikriisin vaikutus ei ole vielä vuonna 2009 havaittavissa tuotoissa tai nettovoitoissa. Nettovoitot jopa kaksinkertaistuivat vuonna 2009 verrattuna

edellisen vuoden tasoon. Sen sijaan samana vuonna vastaavien ja vastattavien määrät vähenivät selvästi. Barclayn nettovoitot nousivat 92 % vuonna 2009, minkä taustalla oli pankin varallisuudenhoidon toiminnan (Barclays Global Investors) myynnistä saadut tuotot (Telegraph 2010a).

Vuonna 2010 on havaittavissa selkeä pudotus nettovoitoissa (7,29 miljardia dollaria) verrattuna edelliseen vuoteen 2009 (16,5 miljardia dollaria). Vuoden 2010 tuloksesta puuttuvat edeltävän vuoden myyntituotot, jotka todennäköisesti näkyvät tuloksen pienentymisenä. Taseen vastaavien ja vastattavien määrä lisääntyivät Barclayssa vuoteen 2011 asti, minkä jälkeen molemmissa tunnusluvuissa on hienoista laskua.

Taulukko 6. Barclayn tunnusluvut.

Table 6: Barclays PLC: key financials (\$)					
\$ million	2008	2009	2010	2011	2012
Revenues	65,717.7	65,437.0	66,099.4	68,976.7	55,071.4
Net income (loss)	8,418.6	16,502.0	7,295.9	6,336.8	(1,159.6)
Total assets	3,292,749.0	2,211,945.5	2,389,166.0	2,507,661.6	2,390,933.4
Total liabilities	3,222,862.9	2,117,801.1	2,289,307.1	2,403,097.0	2,290,060.9
Employees	156,300	144,200	151,300	149,700	141,100
SOURCE: COMPANY FILINGS			MARKETLINE		

Barclayn tuloksen laskuun on vaikuttanut vuonna 2012 pankin kohtaamat oikeusjutut sekä korvausvastuu vuosina 2005-2009 tapahtuneesta koron keinotekoisesta ohjailusta. Ohjailun kohteena oleva korko oli Lontoon libor-korko²². (Yle 2012.) Barclays raportoi vuoden 2012 ensimmäisen vuosipuoliskon nettovoittojen pudonneen 76 % (752 miljoonaan dollariin) vuoden takaiseen verrattuna. (New York Times 2012)

²² Libor-korko – pankkien välisillä rahamarkkinoilla käytettävä viitekorko, jolla pankit lainaavat toisilleen (Yle 2012).

Royal Bank of Scotland Group (RBS) on Britannian kolmanneksi suurin pankkiryhmä varallisuuden arvolla mitattuna. RBS tarjoaa palveluitaan yksityispankkisektorilla, vakuutuslalla, liikepankkitoiminnassa ja varallisuuden hoidossa. RBS toimii Britanniassa, USA:ssa, Euroopassa ja Aasiassa. RBS myös hallinnoi **National Westminster** pankkia ja **Ulster** pankkia Irlannissa. (MarketLine 2013, UK.) RBS:n tunnusluvuissa finanssikriisi näkyy vuonna 2008 nettotappioiden (-13,7 miljardia dollaria) (Taulukko 7). Tosin ei voida päätellä, onko tilanne huonontunut vai parantunut aiempaan verrattuna, sillä tarkastelujakso alkaa juuri finanssikriisin alkuvuodesta 2008. Vuonna 2009 nettotappiot kääntyivät nettovoitoiksi (834 miljoonaa dollaria). Vuosi 2009 on tarkastelujakson ainoa, jolloin RBS:lla ei ole nettotappioita.

Taseen vastaavien ja vastattavien sekä työntekijöiden määrä ovat laskeneet vuonna 2009 verrattuna vuoteen 2008. Vuosien 2009-2012 aikana RBS:n nettotappiot ovat entisestään lisääntyneet. Kaikkia tunnuslukuja tarkasteltaessa vuoden 2012 tilanne ei juuri ole parempi kuin vuonna 2008. Ainoastaan tuotot ovat hieman korkeammalla tasolla ja nettotappioiden määrä on hieman alhaisempi kuin vuonna 2008. RBS:n nettotappioiden määrä vuonna oli 2012 9,31 miljardia dollaria ja vuonna 2008 13,7 miljardia dollaria. Finanssikriisin aikoina RBS kuului Britannian ongelmallisiin pankkeihin, jotka saivat valtiolta taloudellista tukea likviditeettiongelmiensa ratkaisemiseen (Chen, Zhang, Xiao & Li 2011). Työntekijöitä RBS on vähentänyt tarkastelujakson aikana noin 90 000:lla vuoden 2008 tasosta.

Taulukko 7. RBS:n tunnusluvut.

\$ million	2008	2009	2010	2011	2012
Revenues	25,432.2	39,363.3	42,697.7	39,536.5	28,774.7
Net income (loss)	(13,700.1)	834.0	(2,672.0)	(3,158.0)	(9,311.9)
Total assets	3,011,916.6	2,137,900.6	2,331,316.8	2,416,787.5	2,104,723.3
Total liabilities	2,936,134.7	2,047,769.0	2,208,059.3	2,294,809.9	1,991,735.4
Employees	227,800	170,000	157,000	144,300	137,200

SOURCE: COMPANY FILINGS

MARKETLINE

Telegraphin (2009) mukaan vielä syksyllä 2007 RBS ilmoitti ennätysellisistä noin 17,9 miljardin dollarin voitoista. Puolitoista vuotta myöhemmin RBS ilmoitti Telegraphin (2009) mukaan ennätysellisestä tappioiden määrästä. Huomattavat luottotappiot johtivat vuonna 2009 pankin ajautumiseen valtion haltuun ja valvontaan. Vuonna 2010 Britannian valtio omisti pankista kaksi kolmasosaa, ja sen pelastamiseen oli käytetty miljoonia puntia. (Yle 2010.) Telegraphin (2011) artikkelissa analysoidaan tappioihin johtaneita syitä. Pääsyinä pankin suuriin tappioihin nähdään olevan pankin johdon toiminta ja hallituksen johdon valvonnan laiminlyönti, riskinoton lisääntyminen ja sääntelyn puute.

RBS:n tilanne ei ole juuri parantunut, sillä pankki teki huomattavat tappiot myös vuonna 2013. Tulos ennen veroja vuonna 2013 oli 13,75 miljardia dollaria tappiolla (BBC News 2014a). Kuten Taulukosta 7 myös havaitaan, on RBS:n tappioiden määrä lisääntynyt vuosien 2009-2012 aikana. Vuoden 2013 tappioiden määrä on jo samalla tasolla kriisivuoden 2008 tappioiden kanssa.

Lloyds Banking Group on yksi Britannian johtavista rahoituspalveluja tarjoavista ryhmistä. Lloyds tarjoaa palveluitaan usealla eri osa-alueella, kuten esimerkiksi yksityisasiakas sektorilla, liikepankkitoiminnassa, yksityispankkitoiminnassa, investointipalveluissa, varainhankinnassa, tukkupankkitoiminnassa, vakuutus alalla ja kansainvälisessä pankkitoiminnassa. (MarketLine 2013, UK.) Lloyds kuului RBS:n ohella finanssikriisin aikaan likviditeettiongelmiin kärsiviin pankkeihin ja vastaanotti myös valtiolta taloudellista tukea (Chen ym. 2011).

Taulukon 8 tunnuslukuja tarkasteltaessa voidaan havaita, että vuonna 2009 nettovoitot, taseen vastaavat, vastattavat, tuotot ja työntekijöiden määrä ovat lisääntyneet huomattavasti verrattuna edeltävään vuoteen 2008. Esimerkiksi vuonna 2009 tuotot olivat 72,64 miljardia dollaria, kun vuonna 2008 tuotot olivat noin 11,24 miljardia dollaria. Nettovoitot lisääntyivät myös vuonna 2009 (4,73 miljardia dollaria) verrattuna vuoteen 2008 (1,35 miljardia dollaria). Työntekijöiden sekä taseen vastaavien ja vastattavien määrä kaksinkertaistui vuodesta 2008 vuoteen 2009.

Lloydsin tunnuslukujen merkittävää kasvua vuonna 2009 todennäköisesti selittää Lloydsin ja **Halifax Bank of Scotlandin (HBOS)** yhdistyminen vuonna 2009, jolloin Lloyds osti HBOS:n osakkeet 12 miljardilla punnalla. Yhdistymisen myötä syntynyt uusi pankki hallinnoi noin kolmasosaa Britannian talletus- ja asuntoluottomarkkinoista. Ennen yhdistymistä HBOS oli Britannian suurin kiinteistölainaaaja 20 % osuudella. (BBC News 2008.) Yhdistyneet pankit kattoivat 28 % osuuden Britannian kiinteistölainoista (Yle Uutiset 2008).

Taulukosta 8 havaitaan, että vuosien 2010-2012 aikana Lloydsin toiminta kääntyi nettovoittojen osalta tappiolliseksi. Vuosien 2010-2012 aikana laskua on tapahtunut myös muissa tunnusluvuissa. Vuonna 2012 nettotappioiden määrä oli 2,15 miljardia dollaria. Nettotappioiden määrä on myös lisääntynyt vuosien 2010-2012 välisenä aikana. Lasku jatkui tasaisesti vuosina 2010-2012 myös taseen vastaavien ja vastattavien osalta. Sen sijaan Lloydsin tuotot nousivat uudelleen vuonna 2012. Ryhmän tuotot vuonna 2012 olivat 62,4 miljardia dollaria. Edelliseen vuoteen verrattuna tuotot kasvoivat 44,9 %.

Taulukko 8. Lloydsin tunnusluvut.

Table 13: Lloyds Banking Group plc: key financials (\$)					
\$ million	2008	2009	2010	2011	2012
Revenues	11,247.8	72,649.6	70,498.8	43,052.1	62,399.4
Net income (loss)	1,355.3	4,736.2	(413.8)	(4,352.8)	(2,154.0)
Total assets	699,331.2	1,647,562.1	1,590,335.2	1,556,609.5	1,482,842.0
Total liabilities	683,775.5	1,576,821.2	1,515,111.5	1,481,879.7	1,411,175.6
Employees	66,473	132,000	122,979	120,449	97,091
SOURCE: COMPANY FILINGS			MARKETLINE		

Lloydsin ja HBOS:n yhdistymisen jälkeen vuonna 2009 Lloyds raportoi HBOS:n tehneen 10,2 miljardin punnan tappiot vuonna 2008. Samaan aikaan vuonna 2008 Lloydsin tulos putosi 80 % vuodesta 2007 ollen 1,35 miljardia dollaria. (Chen ym. 2011.) Vuonna 2009 valtio otti haltuun Lloyds Banking Groupin. Sopimuksen mukaan

Britannian valtio sai Lloydsista 65 %:n osuuden, vastineeksi Lloyds sai valtiolta noin 290 miljardia euroa ongelmaluottojen hoitamiseen. Yle Uutisten (2009) mukaan Lloydsin vaikeuksien taustalla on HBOS -pankki. Vuonna 2012 Lloyds puolitti tappionsa verrattuna edeltävään vuoteen. Pankille on kuitenkin koitunut kustannuksia 6 miljardia euroa harhaanjohtavasta vakuutusmyynnistä sekä johtajalle maksettavista bonuksista. (Yle uutiset 2013.)

MarketLinen (2013) taulukoissa ongelmallista on taulukoiden tarkastelujakson rajaaminen vuosiin 2008-2012. Tarkastelujakson ulottaminen ennen finanssikriisin alkua olisi mahdollistanut tarkemman tunnuslukujen muutoksen arvioinnin, jotta olisi voitu havaita muutokset verrattuna aikaan ennen finanssikriisin alkua.

4.2.2 Kohti finanssikriisiä

Finanssikriisi levisi Britannian pankkisektorille riskillisten subprime-asuntoluottojen ja heikentyneiden luotto- ja rahoitusmarkkinoiden kautta. Maan pankkisektorin likviditeetti oli korkealla tasolla noin 17 vuotta aina vuoteen 2007 asti; sektori oli samalla kuitenkin myös hyvin velkaantunut. (Facts and Figures 2013.) Ennen finanssikriisiä pankit luottivat merkittävässä määrin tukkurahoitukseen, ja velkaantuneisuusasteet nousivat nopeasti samaan tapaan kuin Espanjassa.

Pankkien riippuvuus tukkurahoitusmarkkinoilta saatavaan rahoitukseen lisääntyi verrattuna talletuksiin. Nettomääräinen riippuvuus tukkumarkkinoiden rahoituksesta lisääntyi vuosien 2001 ja 2008 välisenä aikana nolasta 738 miljardiin puntaan, kattaen 50 % BKT:stä. Korkea velkaantuneisuusaste johtui pääosin suurista taseista suhteessa pankkien omaan pääomaan. Ennen finanssikriisiä myös monimutkaisten rahoitustuotteiden määrä lisääntyi mikä johti korkeampaan riskinottoon. (Facts and Figures 2013.) Pankkisektori kasvatti nopeasti lainaamistaan yrityksille ja erityisesti kotitalouksille, mikä myös nosti kiinteistöjen hintoja. Samaan aikaan lainaaminen laajeni myös ulkomaille. (Davis 2009.)

Viisi vuotta ennen finanssikriisin alkua aina vuoteen 2008 asti velkaantuneisuusaste nousi 20 -kertaisesta 40 -kertaiseksi. Pankkisektorin tilanne heikkeni vuonna 2008 ja rahoituspaineeet lisääntyivät likviditeetin samanaikaisesti vähentyessä tukkupankkimarkkinoilta. Pankit tulivat riippuvaisiksi pankkien välisestä rahoituksesta. Vuonna 2011 velkaantuneisuusaste laski ja sen odotetaan edelleen laskevan, kun pankit toteuttavat vaatimuksia korkeammasta oman pääoman määrästä. (Facts and Figures 2013.)

Ennen maailmanlaajuista finanssikriisiä Britannialla oli yksi maailman suurimmista pankkisektoreista varallisuuden ja BKT:hen välisellä suhteella mitattuna. Britannian teki herkäksi kriisille myös se, että sen rahoitussektori on paljon suurempi talouteen nähden kuin missään muussa G7²³ maassa. Britanniassa, kuten USA:ssa ja Espanjassakin, olivat kiinteistöjen hinnat koonneet nopeasti, samoin kuin edeltävältä vuosikymmeneltä asti vallinnut vaihtotaseen alijäämä. Vaihtotaseen vaje Britanniassa oli pysytellyt 3 % tienoilla. Nämä tekijät tekivät Britanniasta haavoittuvan maailmanlaajuiselle kriisille. Kriisin seurauksena BKT:n pudotus oli Britanniassa suuri, mutta maa on selvinnyt suhteellisen hyvin kriisistä, eikä ainakaan muita suuria maita huonommin. (Sentance ym. 2012.)

Ennen finanssikriisiä Britanniassa oltiin huolissaan nousevista kiinteistöjen hinnoista ja luotonannon kasvusta sekä joidenkin pankkien suuresta riippuvuudesta tukkumarkkinarahoituksesta. Britannian uskottiin olevan haavoittuvainen USA:sta tuleville kiinteistömarkkinashokeille. Vähemmälle huomiolle jäi rahatalouksien maailmanlaajuinen linkittyminen toisiinsa, mistä syystä kriisi levisi nopeasti USA:n kiinteistömarkkinoilta ympäri maailmaa. (Sentance ym. 2012.)

Vuoden 2007 finanssikriisi aiheutti suuria shokkeja Britannian rakennus- ja kiinteistöluottomarkkinoille. Finanssikriisiin liittyvä luottokriisi aiheutti sen, että Britannian markkinoilla oli ongelmia rahan tarjonnan kanssa. Ennen kriisiä lainanottajilla oli mahdollisuus saada rahoitusta aina 95 % asti, mutta kriisin alkaessa

²³ G7 maat: Kanada, Ranska, Saksa, Italia, Japani, Britannia ja USA. Myös EU on edustettuna G7 maissa.

käsirahan osuus nousi 25 % verrattuna keskimääräiseen 10 %. (Tse, Rodgers, Niklewski 2014.)

4.2.3 Pankkikriisi

Finanssikriisin alkaessa pankkien väliset markkinat lähes lakkasivat toimimasta. Vuoden 2007 syksyllä Northern Rock ajautui suuriin vaikeuksiin ja lopulta likviditeettikriisiin, jonka seurauksena asiakkaat alkoivat vetää talletuksiaan pankista. Northern Rockia edeltävä talletuspako koettiin Britanniassa vuonna 1866, joten talletuspaot olivat Britannian pankkijärjestelmässä äärimmäisen harvinaisia. Northern Rockin talletussuoja kattoi vain pienen osan talletuksista, joten sekin toi asiakkaille vaikuttimen vetää talletuksensa pankista. Kriisin seurauksena lyhytaikaiset rahoitusmarkkinat ja interbank-markkinat pysähtyivät. (Shin 2009.)

Northern Rock oli merkittävin kiinteistölainaaaja kotitalouksille Britanniassa. Kiinteistösektorille keskittyneiden pankkien taseiden laatu on haavoittuvainen työttömyyden nousulle ja kiinteistöjen hintojen nopeille laskuille. Vielä kesällä 2007 Britanniassa vallitsi kiinteistöbuumi eikä ilmassa ollut merkkejä lainojen laadun huonontumisesta. Northern Rock oli kuitenkin hyvin velkaantunut rahoituslaitos, mikä teki siitä erittäin haavoittuvaisen koko pankkijärjestelmän rahoituksen vähenemiselle. (Shin 2009.)

Kriisin myötä Northern Rock sai lisärahoitusta likviditeetin ylläpitämiseen Englannin pankilta. Britannian omistamat pankit kärsivät kriisistä eniten verrattuna ulkomaisessa omistuksessa oleviin Britanniassa sijaitseviin pankkeihin. (Davis 2009.) Pankkikriisin aikana useita pankkeja pääomitettiin uudelleen ja yksi pankki kansallistettiin. Likviditeettiongelmien ratkaisemiseksi viisi Britannian pankkia pyysi ja myös sai valtiolta taloudellista tukea. Ongelmaisiin pankkeihin kuuluivat muun muassa Northern Rock, RBS, HBOS, Lloyds ja Bradford & Bingley. Perimmäiseksi syyksi näiden pankkien ongelmiin on mainittu liiallinen luottamus tukkurahoitusmarkkinoihin ja subprime-asuntoluottomarkkinoiden korkea riskillisuus. (Chen ym. 2011.)

Ongelmia aiheuttaneissa kiinteistöluotoissa HBOS:llä oli suurin osuus 20,1 %, Lloydsilla ja Norther Rockilla noin 8,1 %, RBS:lla 6,2 % ja B&B:llä 3,9 %. Arvopaperistamisen kautta hankitun rahoituksen osuudet olivat pankeissa Northern Rock 60 %, HBOS 33 %, RBS 23 %, Lloyds 16 % ja B&B 14 %. Kriisin seurauksena rahamarkkinoiden likviditeetti väheni merkittävästi. Pankkien halukkuus lainata toisilleen heikkeni, sillä pankit pelkäsivät lainaavansa pankeille, jotka ovat altistuneet subprime-asuntoluotoille eivätkä siksi pystyisi maksamaan velkojaan. Syyskuussa 2007 libor-korko, jota pankit käyttävät toisilleen lainaamisessa, nousi korkeimmalle tasolle (6,79 %) sitten vuoden 1998. (Chen ym. 2011.)

Finanssikriisin seurauksena Britannian hallitus kansallisti vuonna 2008 Northern Rockin ja osittain B&B:n. Valtio otti haltuun B&B:n 50 miljardin punnan kiinteistöluotot ja lainat sekä 20 miljardin punnan säästöyksiköt. B&B:n sivukonttorit osti espanjalainen Santander. RBS, Lloyds ja HBOS saivat valtiolta tukea lokakuussa 2008 yhteensä 37 miljardia puntaa. Alkuvuonna 2009 Lloyds TSB ja HBOS yhdistyivät (Facts and Figures 2013). Myöhemmin valtio lisäsi likviditeetin antoa pankeille, sillä 37 miljardia puntaa ei ollut riittävä määrä ylläpitämään ongelmallisten pankkien luotonantoa (Chen ym. 2011).

Britannian pankkien rahoituksesta noin 70 % koostui alle yhden vuoden maturiteetin rahoituksesta. Siksi Britannian pankit olivat erityisen haavoittuvia Lehmanin kaatumisen aiheuttamalle rahamarkkinoiden jäätymiselle. Myös Northern Rockin ongelmat johtuivat suuresta luottamuksesta lyhytaikaiseen tukkumarkkinarahoitukseen. Lopulta Northern Rock ajautui maksukyvyttömyyteen likviditeetin puuttumisen vuoksi. Britannian pankkien lainaaminen kiinteistösektorille kasvoi huomattavasti ennen kriisin puhkeamista, minkä vuoksi sektori oli hyvin haavoittuva kiinteistöhintojen laskulle. (Sentance ym. 2012.)

Britannian pankkijärjestelmässä vältettiin laajamittainen pankkien kaatuminen, mutta silti pankkijärjestelmä ei ole immuuni tuleville shokeille. Britannialla on suurin pankkijärjestelmä suhteessa BKT:hen. Sentancen ym. (2012) tutkimuksen mukaan Britannia on kuitenkin selvinnyt maailmanlaajuisesta finanssikriisistä suhteellisen

hyvin, vaikka lopullisen päätelmän pankkijärjestelmän toipumisesta voi tehdä vasta muutaman vuoden kuluttua.

5 ESPANJAN JA BRITANNIAN PANKKISEKTORIEN ANALYYSI

Espanjan ja Britannian rahoitussektorien koko luottolaitosten lukumäärällä mitattuna on hyvin lähellä toisiaan (Taulukko 9). Varallisuuden määrällä mitattuna Britannian rahoitussektori on kuitenkin selkeästi suurempi samoin kuin lainojen ja talletusten määrällä mitattuna. Varallisuutta maan pankkisektorilla on 9559 miljardia euroa verrattuna Espanjan pankkisektorin varallisuuteen 3581 miljardiin euroon. Pääoman ja varausten yhteismäärä on Britannian pankkisektorilla 888 miljardia euroa ja Espanjan pankkisektorilla 403 miljardia euroa.

Taulukko 9. Espanjan ja Britannian pankkisektorin vertailu (Facts and Figures 2013).

	Number of credit institutions	Total assets (EUR million)	Total loans (EUR million)	Total deposits (EUR million)	Capital and reserves (EUR million)
Spain	314	3581073	2096561	2269793	402865
UK	373	9559302	4405570	4002954	887598

Molemmissa maissa toimii muutama suuri kansainvälisellä tasolla toimiva liikepankki, esimerkiksi Britannian suurin pankki HSBC ja Espanjan Santander. Espanjassa säästöpankkien osuus korostuu verrattuna Britannian pankkisektoriin. Britannian pankkisektori on hyvin keskittynyt ja suurimmat pankkiryhvät kattavat noin kaksi kolmasosaa liiketoiminnasta. Ennen finanssikriisiä Espanjan pankkisektorilla oli suuri määrä pieniä paikallisia säästöpankkeja. Säästöpankit olivat sektorin suurimpia kiinteistölainaajia ja kärsivät erityisesti kiinteistöjen hintakuplan puhkeamisesta. Liikepankit selvisivät kriisin vaikutuksesta säästöpankkeja paremmin.

Britannian ja Espanjan pankkisektorien tunnuslukujen analysoinnissa pankkien otoskoot vaihtelivat tunnusluvusta riippuen. Aineisto analyysia varten on kerätty Banksopen tietokannasta. Tarkastelujaksona analyysissä ovat vuodet 2003-2013. Jokaista tarkasteltavaa vuotta kohden otokseen valittiin tiedot kaikista saatavilla olevista pankeista. Vuosittaiset pankkien lukumäärät otannassa ilmoitetaan suluissa Taulukoissa

10-13. Aineiston saatavuuden vuoksi varhaisemmat vuodet, etenkin 2003 ja 2004, eivät ole yhtä luotettavia, kuin nykyhetkeä lähenevät vuodet. Samoin analyysin viimeisimmän vuoden 2013 osalta aineiston saatavuus on rajoittunutta, mikä vaikuttaa tuloksen luotettavuuteen. Vuosina 2005-2012 Britannian osalta mukana on keskimäärin 151 pankkia ja Espanjan osalta 97 pankkia. Vuonna 2013 pankkien otannassa mukana olevien pankkien keskimääräinen lukumäärä on huomattavasti vaatimattomampi (Britannia 66/Espanja 12 pankkia).

5.1 Aineistoanalyysi

Britannian ja Espanjan keskimääräinen pääoman tuottoaste (ROAA) kääntyy molempien maiden pankkisektoreilla negatiiviseksi maiden pankkisektoreille erityisen kriittisinä vuosina (Kuvaaja 2). Britanniassa pankkisektorille vaikeimmat vuodet olivat finanssikriisin alkuvuodet 2008 ja 2009. Espanjan pankkisektori kärsi erityisesti kriisistä vuonna 2012. Esimerkiksi Roya (2012) totesi tutkimuksessaan Espanjan pankkisektorin selvinneen melko hyvin finanssikriisin ensimmäisestä vaiheesta, vuosista 2008-2010. Tämän voi havaita myös Kuvaajasta 2.

ROAA:lla arvioidaan pankkien kannattavuutta. Kuvaajasta 2 voidaan havaita sekä Britannian että Espanjan pankkisektoreiden kannattavuuden heikentyneen ja kääntyneen negatiiviseksi samaan aikaan maihin ajoittuneen pankkikriisin aikana. Britannian ROAA:n on ollut hyvällä tasolla tarkastelujakson aikana aina vuoteen 2007 asti. Tuloksista voidaan päätellä, että finanssikriisi vaikutti Britannian pankkisektoriin heti kriisin alkuvaiheessa vuosina 2008 ja 2009. Erityisen jyrkkä pudotus nähdään ROAA:ssa vuosien 2007 ja 2008 välillä. Vuonna 2007 Britannian pankkien ROAA oli keskimäärin 1,45 %, kun taas vuonna 2008 se oli -0,25 %.

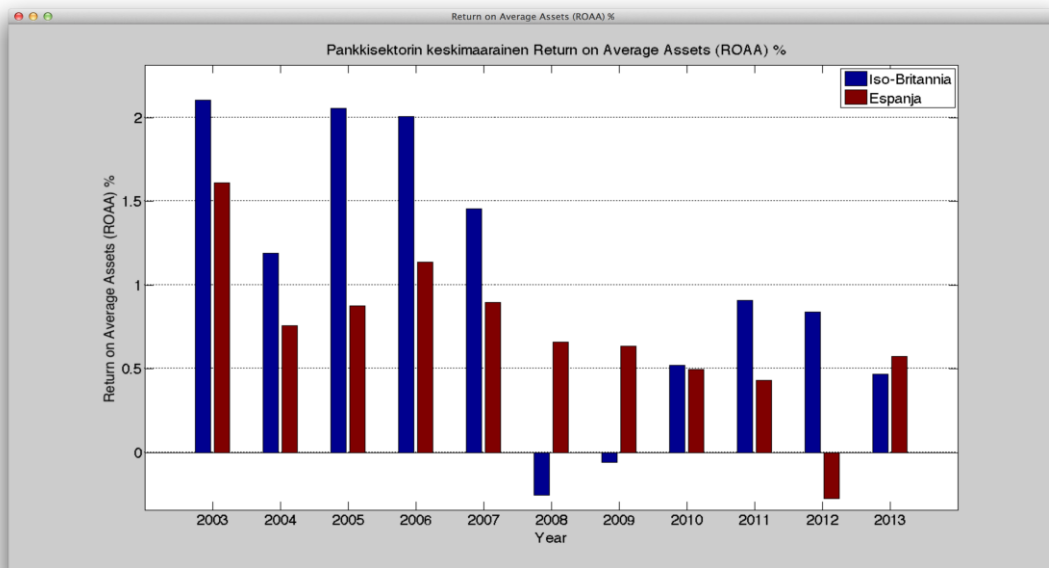
Vuodesta 2010 alkaen Britannian pankkien kannattavuus on parantunut ja kääntynyt positiiviseksi. ROAA oli vuonna 2010 0,52 %, vuonna 2011 0,90 % ja vuonna 2012 0,83 %. Vuoden 2013 osalta ROAA on laskenut 0,47 %. Otannassa on kuitenkin mukana ainoastaan 70 pankkia, verrattuna 192 pankkiin vuonna 2012 ja 203 pankkiin

vuonna 2011. Tästä syystä päätelmiä vuoden 2013 ROAA:n muutoksista ei voida yhtä luotettavasti tehdä.

Espanjan pankkisektorin osalta ROAA on laskenut koko finanssikriisin ajan aina vuoteen 2013 asti. Selkeintä lasku on ollut vuosina 2010-2012. Vuonna 2009 ROAA oli 0,63 %, vuonna 2010 0,49 %, ja vuonna 2011 0,43 %. Kannattavuuden tunnusluku kääntyy negatiiviseksi vuonna 2012, ollen -0,3 %. Vuosi 2012 oli vaikea vuosi Espanjan säästöpankeille, jolloin muun muassa kansallistettiin yksi Espanjan suurimmista pankeista Bankia, ja sektoriin kohdistettiin laajoja uudistustoimia.

Vuonna 2013 ROAA on jälleen kääntynyt nousuun ollen 0,57 %. Tosin vuoden 2013 tuloksen luotettavuus on kyseenalainen, sillä otannassa on mukana ainoastaan 13 pankkia, mikä on huomattavan vähän verrattuna aiempiin vuosiin. Tuloksesta voidaan tehdä oletuksia, että näiden 13 pankin osalta kannattavuus on mahdollisesti parantunut. Tätäkään ei kuitenkaan voida varmasti päätellä, sillä edeltävän vuoden tulosta eriteltynä ei juuri näiden kyseisten pankkien osalta ole analyysissä saatavilla.

Taulukosta 10 kuitenkin havaitaan, että Espanjassa ROAA oli vuosina 2003-2007 korkeammalla tasolla kuin finanssikriisin aikana. Esimerkiksi vuonna 2006 pääoman tuottoaste oli 1,13 % ja vuonna 2007 0,89 %. Finanssikriisi vaikutti pankkien kannattavuuden laskuun, ja kannattavuuden lasku oli selkeintä vuosien 2010-2012 välisenä aikana.

Kuvaaja 2. Pankkisektoreiden keskimääräinen ROAA.

Taulukko 10. Pankkisektoreiden keskimääräinen ROAA

	Keskimääräinen tuottoaste (ROAA) %		Koko pääoman Suluissa pankkien määrä otannassa	
	Britannia		Espanja	
2013	0.4691	(70)	0.5754	(13)
2012	0.83938	(192)	-0.27376	(125)
2011	0.90768	(203)	0.43169	(130)
2010	0.51979	(190)	0.49734	(128)
2009	-0.057257	(175)	0.63692	(120)
2008	-0.25371	(170)	0.66093	(107)
2007	1.4576	(162)	0.89844	(96)
2006	2.0066	(157)	1.1397	(112)
2005	2.0566	(153)	0.87673	(107)
2004	1.1923	(113)	0.7588	(25)
2003	2.1052	(84)	1.61	(6)

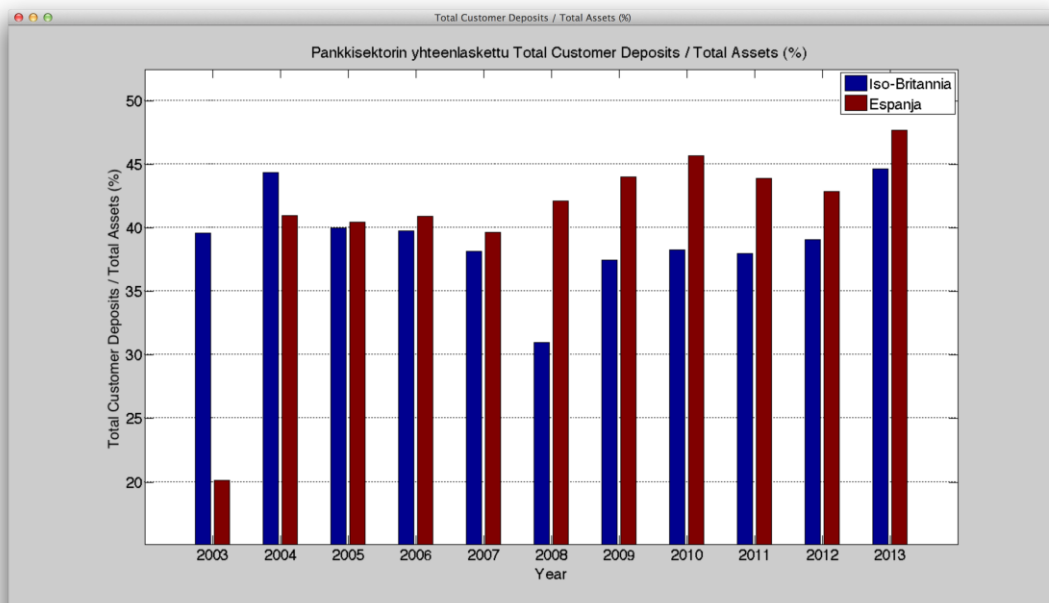
Kuvaajasta 3 havaitaan, että Britanniassa pankkitalletusten määrä väheni merkittävästi heti finanssikriisin alkaessa vuonna 2008. Pudotus on selkeä verrattuna edellisiin vuosiin, jolloin talletusten suhde pääomaan oli suhteellisen vakaalla tasolla. Talletusten suhde pääomaan oli alhaisimmillaan Britanniassa vuonna 2008 ollen 31 % (Taulukko 11), kun vielä edellisenä vuonna 2007 talletusten suhde pääomaan oli 38 %. Vuodesta 2009 lähtien Britannian pankkisektorin talletusten suhde pääomaan on noussut tasaisesti ja palautunut finanssikriisiä edeltävälle tasolle.

Espanjassa talletusten ja pääoman suhdeluku kääntyi laskuun vuosina 2011 ja 2012 (43,92 % ja 42,9 %) verrattuna vuoden 2010 (45,72 %) tasoon. Talletusten ja pääoman suhde kuitenkin nousi maassa vuosina 2008-2010. Espanjassa talletusten ja pääoman välinen suhde ei ole merkittävästi huonontunut vuosina 2011 ja 2012, vaikka laskua onkin hieman verrattuna aikaisempaan. Espanjan pankkisektorin talletusten osuus on ollut koko finanssikriisin ajan vuodesta 2008 yli 40 %. Espanjan osalta suhdeluvun muutoksista ei voi tehdä merkittäviä päätelmiä. Maan pankkisektorin vaikeimpina vuosina 2011 ja 2012 on tapahtunut hieman laskua verrattuna vuoteen 2010.

Talletuksia pidetään yleisesti suhteellisen vakaana rahoituslähteenä, siksi suhdeluvulla voidaan kuvata likviditeetin laatua. Korkeampi suhdeluku kertoo talletusten korkeammasta suhteesta pääomaan. Korkeampi luku viittaa myös alhaisempaan likviditeettiriskiin, sillä talletuksilla rahoituksen muotona on alhaisempi riski verrattuna markkinoilta saatavaan lyhytaikaiseen rahoitukseen. Talletukset eivät ole yhtä herkkiä korkotason vaihteluille. Tuloksista voidaan havaita, että Britanniassa ja Espanjassa talletusten suhde pääomaan laskee maiden pankkisektorien kriittisinä vuosina 2008 ja 2012. Britanniassa pankkisektorilla lasku on Espanjan pankkisektoriin verrattuna merkittävämpi.

Talletusten pienempi osuus pääomaan nähden voi viitata myös pankkisektoreita kohdanneisiin talletuspakoihin. Molemmissa maissa koettiin talletuspakojen finanssikriisin aikoina. Talletuspaot kohdistuivat Britannian pankkisektorille vuonna 2008 ja Espanjan pankkisektorille vuonna 2012. Vuosi 2013 oli molempien maiden pankkisektoreille selkeästi parempi vuosi. Molemmissa maissa tapahtui nousua

talletusten ja pääoman välisessä suhteessa. Vuonna 2013 Britanniassa pankkien talletusten ja pääoman suhdeluku oli 44,66 % ja Espanjassa 47,73 %. Vuoden 2013 tuloksiin tulee kuitenkin suhtautua varauksella molempien maiden osalta, sillä molemmilla mailla pankkeja oli tämän vuoden otannan kohdalla merkittävästi aiempia vuosia vähemmän. Espanjan pankeista aineisto saatiin ainoastaan 12 pankista. Britannian osalta otannassa oli mukana 64 pankkia.

Kuvaaja 3. Pankkisektorin yhteenlaskettujen talletusten suhde pääomaan

Taulukko 11. Pankkisektorin yhteenlaskettujen talletusten suhde pääomaan

Pankkisektorin yhteenlaskettu Total customer deposits / Total assets (%).				
Suluissa pankkien määrä otannassa				
	Britannia		Espanja	
2013	44.664	(64)	47.734	(12)
2012	39.075	(156)	42.9	(116)
2011	38.032	(164)	43.925	(118)
2010	38.3	(157)	45.721	(121)
2009	37.468	(146)	44.054	(113)
2008	30.998	(146)	42.127	(105)
2007	38.202	(139)	39.673	(90)
2006	39.815	(140)	40.955	(104)
2005	40.036	(139)	40.494	(100)
2004	44.362	(101)	40.989	(23)
2003	39.638	(72)	20.16	(4)

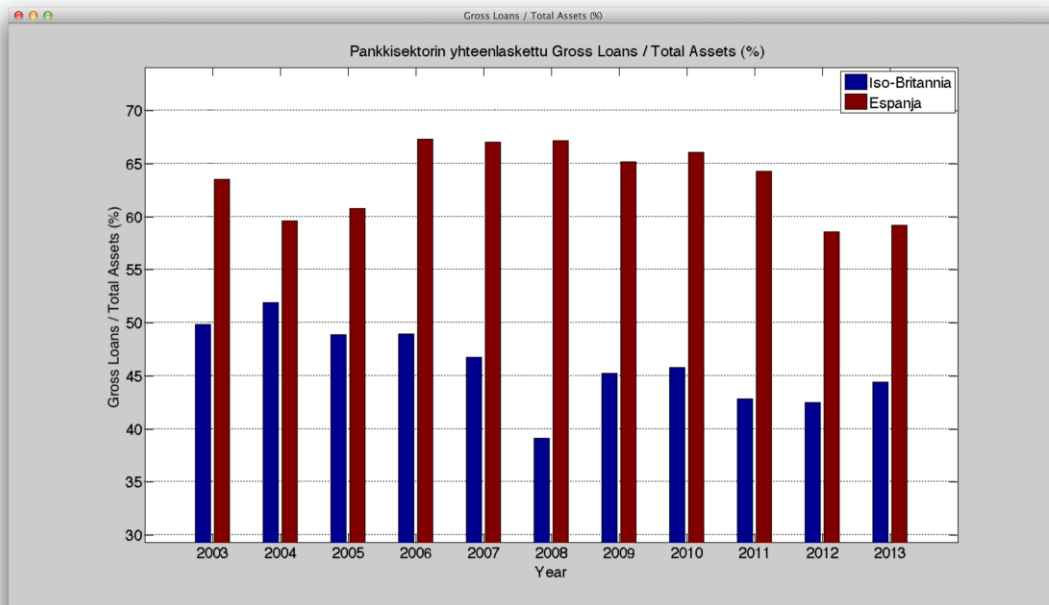
Kuvaajasta 4 havaitaan, että Britannian pankkisektorin lainojen määrä suhteessa pääomaan vähenee selkeästi finanssikriisin ensimmäisenä vuonna 2008 verrattuna edelliseen vuoteen 2007. Lainojen suhde pääomaan oli vuonna 2008 noin 39,1 %, kun vielä vuonna 2007 vastaava suhdeluku oli noin 46,8 % (Taulukko 12). Vuosina 2009-2010 suhdeluku oli yli 45 % ja vuosina 2011-2012 yli 42 %. Vuonna 2013 suhdeluku on jälleen noussut verrattuna edellisiin vuosiin ollen 44,44 %. Britannian pankkien osalta vuonna 2013 aineisto kattoi 69 pankkia verrattuna edeltävän vuoden 2012 173 pankkiin, joten luotettavan vertailun tekeminen ei ole mahdollista.

Espanjan pankkisektorin osalta lainojen määrä lähtee laskemaan vuoden 2010 jälkeen. Lainojen ja pankkien pääoman suhteesta voidaan arvioida pankkien likviditeettiä. Vuosina 2006-2008 lainojen suhde pääoman oli korkeimmillaan yli 67 %. Korkea suhdeluku tekee pankin alttiiksi varallisuushintojen heilahtelun kautta myös

luottoriskille. Lainojen suhde pääomaan on pysynyt korkealla tasolla aina vuoteen 2010, minkä jälkeen suhdeluku on kääntynyt laskuun. Vuonna 2013 suhdeluku on noussut hieman edeltävästä vuodesta ollen 59,19 %. Edellisten tunnuslukujen tavoin vuoden 2013 tulos Espanjan osalta ei kuitenkaan ole luotettava otannassa olevien pankkien määrän vähäisyyden vuoksi (12 pankkia).

Muutokset lainojen ja pääoman suhdeluvun pienenemisen taustalla voivat johtua myös pankkien haluttomuudesta tarjota asiakkaille lainoja, useiden lainojen aiheuttamien luottotappioiden vuoksi. Lainojen saatavuus markkinoilla heikkenikin finanssikriisien alkuvuosina Britanniassa selkeästi ja ehdot tiukkenivat (Tse ym. 2014). Myös Espanjassa lainojen ja pääoman suhdeluku pienenee selkeästi kriittisenä vuonna 2012 verrattuna edeltäviin vuosiin. Vuonna 2012 suhdeluku oli Espanjassa 58,8 %, kun taas vielä vuonna 2011 se oli 64,31 %.

Lukuja tarkasteltaessa havaitaan myös, että Espanjan pankkisektorille lainat ovat Britannian pankkisektoria merkittävämpi tulonlähde. Finanssikriisin aikainen pankkien lainanannon rajoittuneisuus omalta osaltaan on myös vähentänyt talouden aktiivisuutta investointeihin käytettävissä olevan rahan määrän vähentyessä. Pankit lisäävät luotonannollaan markkinoiden likviditeettiä, mutta lainaamista rajoittaessaan parantavat omaa likviditeettiasemaansa. Pankit ovat myös voineet likviditeettiasemaansa parantaakseen jättää uusimatta aiempia luottoja ja luottotappioiden pelossa myös kiristää lainaamisen ehtoja. Suhdeluvun pieneneminen voi viitata juuri tähän.

Kuvaaja 4. Pankkisektorin yhteenlaskettu lainojen suhde pääomaan Gross Loans/Total Assets (%)

Taulukko 12. Pankkisektorin yhteenlaskettu lainojen suhde pääomaan Gross Loans/Total Assets (%)

Pankkisektorin yhteenlaskettu Gross Loans / Total Assets (%). Suluissa pankkien määrä otannassa				
	Britannia		Espanja	
2013	44.441	(69)	59.199	(12)
2012	42.509	(173)	58.588	(121)
2011	42.831	(181)	64.315	(122)
2010	45.82	(168)	66.067	(123)
2009	45.237	(157)	65.177	(116)
2008	39.14	(155)	67.178	(107)
2007	46.753	(147)	67.078	(92)
2006	48.96	(146)	67.353	(105)
2005	48.888	(147)	60.774	(101)
2004	51.9	(11)	59.653	(24)
2003	49.857	(79)	63.517	(5)

Luottotappiovarausten ja lainojen²⁴ suhdeluku kuvaa luottotappiovarausten määrää prosenttina kaikista lainoista. Luottotappiovarauksilla pienennetään luottoriskiä varautumalla ongelmallisten lainojen tuottamiin tappioihin. Korkeampaa suhdelukua voidaan pitää merkinä pankin huonommasta lainaportfoliosta.

Kuvaajasta 5 havaitaan merkittävä muutos Britannian luottotappiovarausten ja lainojen välisessä suhteessa vuonna 2009. Ennen vuotta 2007 luottotappiovaraukset olivat pysyneet tasaisella reilussa 1,5 % tuntumassa (Taulukko 13). Suhdeluku nousi hieman vuonna 2007 (1,71 %) ja vuonna 2008 (1,89 %) verrattuna aiempiin vuosiin. Vuoden 2009 taso 3,27 % oli kuitenkin jo selkeästi edellisvuotta ja koko tarkastelujaksoa korkeampi. Vuosina 2009-2012 (3,27-3,42 %) luottotappiovarausten ja lainojen suhde Britannian pankkisektorilla on ollut korkealla tasolla. Suhdeluvuista voi päätellä, että ongelmallisten lainojen osuus on lisääntynyt, sillä varausten määrää on lisätty.

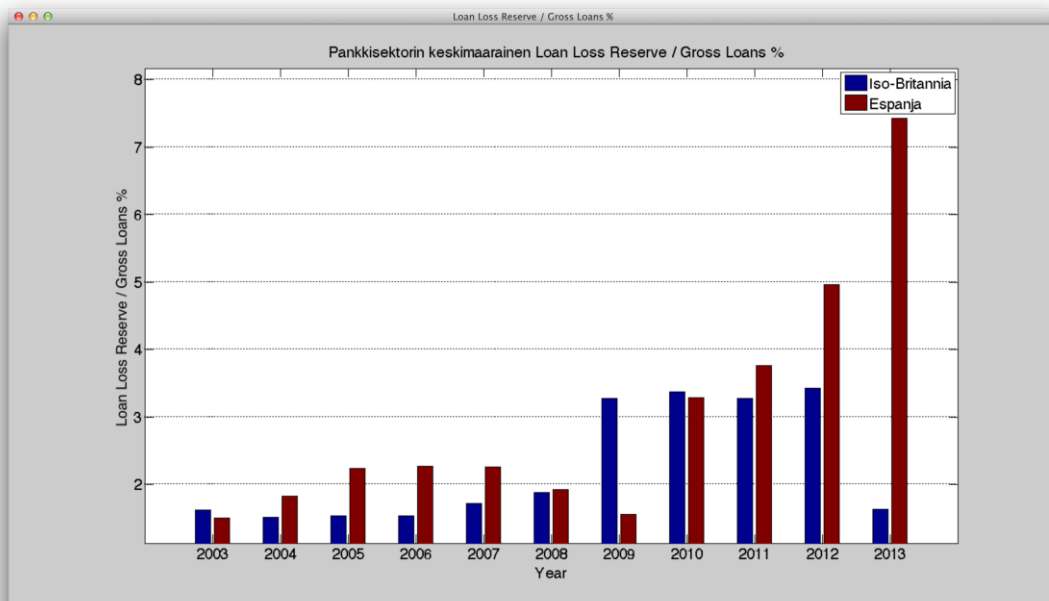
Vuonna 2013 luottotappiovarausten ja lainojen suhdeluku on kuitenkin laskenut lähelle finanssikriisiä edeltävien vuosien tasoa. Esimerkiksi vuonna 2007 suhdeluku oli 1,71 % ja vuonna 2013 1,60 %. Britannian kohdalla vuoden 2013 osalta otannassa on ollut mukana 60 pankkia. Tästä syystä täysin luotettava vertailu edeltäviin vuosiin ei ole mahdollista. Tuloksesta voidaan kuitenkin päätellä, että 60 pankin osalta luottotappiovarausten osuus on todennäköisesti laskenut.

Espanjassa suhdeluku laski vuosina 2008 (1,9 %) ja 2009 (1,6 %) verrattuna aikaisempien vuosien tasoon. Ennen vuotta 2008 luottotappiovaraukset olivat noin 2 % tuntumassa. Vuosina 2010-2012 luottotappiovarausten ja lainojen suhdeluku lähti kuitenkin jyrkkään nousuun. Erityisen jyrkkä nousu luottotappiovarausten määrässä on ollut vuonna 2012. Vuonna 2010 suhdeluku oli 3,29 % ja vuonna 2012 lähes 5 %. Nousu on jatkunut yhtä jyrkkänä vielä vuosien 2012 ja 2013 välillä. Jyrkän noususta tosin ei voi paljoa päätellä, sillä aineisto on ollut saatavilla ainoastaan 11 pankista. Tulos kertoo lähinnä, että otannassa mukana olleiden 11 pankin luottotappiovaraukset

²⁴ Loan loss/ gross loan average – Luottotappiovaraukset suhteessa keskimääräisiin bruttotuloihin on pankin suhdeluku, joka määrittää pankin lainojen laadun. Suhdeluku kuvaa pankin vastaavien laatua. Mitä korkeampi suhdeluku on, sitä ongelmallisempia pankin lainat ovat.

olivat korkealla tasolla vuonna 2013. Vuonna 2013 luottotappiovaraukset olivat 7,42 % mukana olleilla pankeilla. Luottotappiovarausten suuri osuus viittaa Espanjan pankkisektorin edelleen kärsivän kriisistä. Tutkimuksen (IMF Survey 2014) mukaan Espanjan pankit nostivat luottotappiovarausten määrää 80 % puolentoista vuoden aikana vuoden 2012 maaliskuusta vuoden 2013 syyskuuhun.

Kuvaajasta 5 voidaan päätellä, että pankkikriisien realisoituessa maiden pankkisektoreille, on luottotappiovarauksia tarkastelujaksolla nostettu selkeästi suhteessa aiempiin vuosiin. Luottotappiovarausten nosto kertoo myös pankkien lainaportfolion ongelmallisten lainojen määrän lisääntyneen. Pankit varautuvat luottotappiovarauksia lisätessään mahdollisiin lainoista aiheutuviin tappioihin ja pankeille koituvaan luottorisktiin.

Kuvaaja 5. Pankkisektorien luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin.

Taulukko 13. Pankkisektorien luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin.

Keskimääräinen Loan Loss Reserve / Gross Loans (%). Suluissa pankkien määrä otannassa				
	Britannia		Espanja	
2013	1.603	(60)	7.4273	(11)
2012	3.4241	(145)	4.9634	(58)
2011	3.2806	(152)	3.766	(58)
2010	3.3722	(140)	3.2935	(57)
2009	3.2763	(126)	1.5629	(92)
2008	1.8797	(118)	1.9246	(54)
2007	1.7152	(103)	2.2597	(38)
2006	1.536	(100)	2.2733	(36)
2005	1.5341	(98)	2.238	(25)
2004	1.5171	(70)	1.8248	(21)
2003	1.6244	(50)	1.508	(5)

5.2 Regressioanalyysit

Ensimmäisessä regressioanalyysissä tarkastellaan keskimääräisen koko pääoman tuottoasteen (ROAA) determinanteja erikseen Britannian ja Espanjan pankkisektoreilla ennen finanssikriisiä vuosina 2003-2007 ja finanssikriisistä alkaen vuosina 2008-2013.

Analyysiä tulkitessa on huomioitava Espanjan tulosten merkitsevyyden olevan Britannian sektoria heikommalla. Tämä selittyy Espanjan pankkisektorin aineiston heikommasta saatavuudesta. Etenkin ajalta ennen finanssikriisin alkua Espanjan tulosten merkitsevyys on heikko.

Analyysissä tarkasteltiin seuraavia osatekijöitä:

Lainat suhteessa koko pääomaan
 Koko pääoman logaritmi
 Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin
 Talletusten suhde pääomaan
 Vuosiluku

Lisäksi pankkityypin vaikutus kontrolloitiin sisällyttämällä pankkityypit analyysiin.

Britannian analyysin malli selittää 27,6 % ROAA:n varianssista, Espanjan analyysi selittää 8,3 % varianssista. Merkitsevyysasteet on merkitty taulukossa tähdillä (*) seuraavien rajojen mukaan:

Neljä tähteä (****):	Merkitsevyystaso < 1 %
Kolme tähteä (***):	Merkitsevyystaso < 5 %
Kaksi tähteä (**):	Merkitsevyystaso < 10 %
Yksi tähti (*):	Merkitsevyystaso < 20 %

Eli neljän tähden merkitsevyystason tulos voidaan selittää sattumanvaraisilla muutoksilla alle 1 %:n todennäköisyydellä, yhden tähden tulos puolestaan selittyy sattumanvaraisella muutoksella alle 20 % todennäköisyydellä.

5.2.1 Analyysi 1

Koko tuottoasteen determinantit	pääoman	Ennen finanssikriisiä (2003-2007)			Finanssikriisistä alkaen (2008-2013)		
BRITANNIA		Kerroin	Keskihajonta		Kerroin	Keskihajonta	
Raja-arvo (ROA, kun determinantit 0)		2,025	0,281	****	1,372	0,288	****
Lainat suhteessa pääomaan		0,552	0,203	****	-0,856	0,237	****
Pääoman logaritmi		-0,064	0,019	****	-0,034	0,018	**
Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin		-12,76	1,22	****	-7,74	0,718	****
Talletusten suhde pääomaan		-0,275	0,166	**	0,093	0,176	
Vuosi 2004 (suhteessa vuoteen 2003)		-0,045	0,143				
2005		-0,009	0,136				
2006		-0,033	0,137				
2007		-0,171	0,136				
Vuosi 2009 (suhteessa vuoteen 2008)					0,085	0,143	
2010					0,246	0,141	**
2011					0,16	0,139	
2012					0,381	0,141	****
2013					0,466	0,178	****
Kontrolloitu pankkityyppien osalta		KYLLÄ			KYLLÄ		
Havaintojen määrä		411			707		
R2		0,276			0,276		
F-test		15,2		****	15,2		****

BRITANNIA

Korrelaatio	ennen	Lainat	suhteessa	Luottotappiovaraukset	Pääoman	Talletusten suhde	
finanssikriisiä (2003-2007)		pääomaan		suhteessa lainoihin	logaritmi	pääomaan ROAA	
Lainat suhteessa pääomaan	1			-0,1719	0,043	0,3531 -0,0831	
Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin			1		-0,1932	-0,2504 -0,3507	
Pääoman logaritmi					1	-0,3327 0,1053	
Talletusten suhde pääomaan						1 -0,0843	
ROAA							1

Korrelaatio alkaen (2008-2013)	finanssikriisistä Lainat suhteessa pääomaan	Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin	Pääoman logaritmi	Talletusten suhde pääomaan	ROAA
Lainat suhteessa pääomaan	1	-0,2325	-0,09	0,4201	-0,055
Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin		1	-0,0626	-0,3063	-0,3753
Pääoman logaritmi			1	-0,3552	0,0001
Talletusten suhde pääomaan				1	0,1145
ROAA					1

Koko tuottoasteen determinantit	pääoman	Ennen finanssikriisiä (2003-2007)			Finanssikriisistä alkaen (2008-2013)	
		Kerroin	Keskihajonta		Kerroin	Keskihajonta
ESPANJA						
Raja-arvo (ROA, kun determinantit 0)		1,128	0,736	*	0,497	0,445
Lainat suhteessa pääomaan		0,22	0,534		0,559	0,331
Pääoman logaritmi		0,04	0,055		-0,002	0,035
Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin		-2,76	5,78		-15,93	2,779
Talletusten suhde pääomaan		0,472	0,587		0,578	0,397
Vuosi 2004 (suhteessa vuoteen 2003)		-0,877	0,641	*		
2005		-0,513	0,648			
2006		-0,569	0,642			
2007		-0,621	0,646			
2009 (suhteessa vuoteen 2008)					-0,243	0,195
2010					-0,231	0,215
2011					-0,103	0,217
2012					-0,965	0,231
2013					0,556	0,404
Kontrolloitu pankkityyppien osalta		KYLLÄ			KYLLÄ	
Havaintojen määrä		119			322	
R2		0,083			0,297	
F-test		0,805			9,25	

ESPANJA

Korrelaatio finanssikriisiä (2003-2007)	ennen	Lainat suhteessa pääomaan	Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin	Pääoman logaritmi	Talletusten suhde pääomaan	ROAA
Lainat suhteessa pääomaan	1		-0,3621	0.1331	0,245	0,0002
Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin		1		-0,2286	-0,1946	-0,0981
Pääoman logaritmi				1	-0,1873	0,0324
Talletusten suhde pääomaan					1	0,1084
ROAA						1

Korrelaatio finanssikriisistä alkaen (2008-2013)	Lainat suhteessa pääomaan	Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin	Pääoman logaritmi	Talletusten suhde pääomaan	ROAA
Lainat suhteessa pääomaan	1	0,0367	0,0882	0,3314	0,0658
Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin		1	0,4219	-0,2049	-0,4197
Pääoman logaritmi			1	-0,4962	-0,1558
Talletusten suhde pääomaan				1	0,1392
ROAA					1

Tuloksia tarkasteltaessa huomataan, että luottotappiovarausten suhde lainoihin on merkitsevä negatiivinen tekijä tuottoasteeseen, eli mallin mukaan mitä enemmän pankilla on luottotappiovarauksia suhteessa lainoihin, sitä alhaisempi sen pääoman tuottoaste on.

Britannian kohdalla luottotappiovarausten vaikutus tuottoasteeseen on pienempi finanssikriisin aikana kuin ennen sitä (-7,74 sen aikana, -12,76 ennen finanssikriisiä). Tämä tarkoittaa sitä, että jos finanssikriisin aikana luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin kasvavat yhden prosenttiyksikön, pankin tuottoaste laskee 0,08 prosenttiyksikköä. Ennen finanssikriisiä vastaava lukema oli 0,13 prosenttiyksikköä.

Matalampi luku finanssikriisin aikana voi selittyä sillä, että luottotappiovarausten määrä lisääntyi kaikkien pankkien joukossa, kun aiemmin varausten lisääntyminen oli varmempi merkki pankin mittavammista ongelmista. Espanjalla finanssikriisin aikana luottotappiovarausten kerroin on korkea, -15,93. Jos luottotappiovaraus suhteessa lainoihin kasvaa espanjalaisella pankilla aikavälillä 2008-2012 yhden prosenttiyksikön, laskee tuottoaste mallin mukaan 0,16 prosenttiyksikköä.

Britannian kohdalla huomataan, että pääoman logaritmin vaikutus pääoman tuottoasteeseen on negatiivinen, -0,064 ennen kriisiä ja -0,034 kriisistä alkaen. Isompien pankkien koko pääoman tuottoaste on pienempiä pankkeja alhaisempi sekä ennen finanssikriisiä että sen aikana. Esimerkiksi ennen finanssikriisiä, 2003-2007, pankin

pääoman määrän kaksinkertaistuessa pääoman tuottoaste putoaa mallin mukaan 0,064 prosenttiyksikköä.

Mallista havaitaan myös se, että lainojen ja pääoman suhteen vaikutus tuottoasteeseen on Britanniassa positiivinen (0,552) ennen kriisiä ja negatiivinen (-0,856) finanssikriisin aikana. Tämän perusteella vahvasti lainapainotteiset pankit olisivat siis kärsineet kriisistä, mikä vaikuttaa järkevältä havainnolta ottaen huomioon kriisin syntyperän kiinteistökuplan puhjetessa.

Eri vuosien vaikutusta tarkasteltaessa huomataan, että mallin mukaan vuosista 2008-2013 Britanniassa finanssikriisin alkuvuosi 2008 on heikoin. Vuodet 2012 ja 2013 ovat tuottoasteeltaan parhaita (tuottoaste 0,38 ja 0,47 prosenttiyksikköä korkeampi vuoteen 2008 verrattuna). Espanjassa kriisiin ajaututtiin Britanniaa myöhemmin, ja vuonna 2012 pääoman tuottoaste oli mallin mukaan 0,97 prosenttiyksikköä vuotta 2008 huonompi.

Muuttujien välisistä korrelaatioista huomataan, että luottotappiovarausten suhde lainoihin korreloi tarkastelluista muuttujista kaikkein voimakkaimmin ja negatiivisesti koko pääoman tuottoasteen kanssa. Tämä tukee näkemystä, että luottotappiovarausten määrä on merkittävä vaikuttava tekijä tuottoasteelle.

5.2.2 Analyysi 2

Koko pääoman tuottoasteen determinantit	Finanssikriisistä alkaen (2008-2013)		
	ES Savings	ES Comm	UK Comm
Raja-arvo (Intercept, ROA:n keskiarvo)	-1,442	0,255	0,333
Keskihajonta	2,942	0,603	0,353
Lainat suhteessa pääomaan	6,00***	0,346	-0,922****
	2,401	0,428	0,321
Pääoman logaritmi	-0,061	-0,005	0,001
	0,128	0,053	0,028
Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin	-26,71****	-13,11****	-7,25****
	6,71	4,62	0,92
Talletusten suhde pääomaan	-2,265*	1,068****	0,348*
	1,427	0,503	0,263
Vuosi 2009 (suhteessa vuoteen 2008)	-0,086	-0,074	0,015
	0,45	0,392	0,241
2010	-0,026	-0,309	0,159
	0,463	0,398	0,236
2011	0,162	-0,13	0,086
	0,501	0,394	0,231
2012	-1,527****	-0,592*	0,420**
	0,669	0,405	0,235
2013	2,77***	0,336	0,603**
	1,151	0,58	0,326
Havaintojen määrä	78	122	387
R2	0,537	0,161	0,193
F-test	8,77****	2,4***	9,99****

**Korrelaatio finanssikriisistä
alkaen (2008-2013)**

	Lainat suhteessa pääomaan	Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin	Pääoman logaritmi	Talletusten suhde pääomaan	ROAA
ESPANJA SAVINGS BANKS					
Lainat suhteessa pääomaan	1	-0,1504	-0,495	0,3777	0,3505
Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin		1	0,2561	-0,1804	-0,5157
Pääoman logaritmi			1	-0,7151	-0,1557
Talletusten suhde pääomaan				1	0,0511
ROAA					1

	Lainat suhteessa pääomaan	Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin	Pääoman logaritmi	Talletusten suhde pääomaan	ROAA
ESPANJA COMMERCIAL BANKS					
Lainat suhteessa pääomaan	1	0,1993	0,3539	0,2073	0,0513
Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin		1	0,2692	0,0721	-0,2623
Pääoman logaritmi			1	-0,1331	-0,0707
Talletusten suhde pääomaan				1	0,2057
ROAA					1

	Lainat suhteessa pääomaan	Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin	Pääoman logaritmi	Talletusten suhde pääomaan	ROAA
BRITANNIA COMMERCIAL BANKS					
Lainat suhteessa pääomaan	1	-0,1186	0,1692	0,1744	-0,0846
Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin		1	-0,1898	-0,2492	-0,3933
Pääoman logaritmi			1	-0,2301	0,0422
Talletusten suhde pääomaan				1	0,1477
ROAA					1

Toisessa analyysissä tarkasteltiin erikseen Espanjan säästöpankkien, liikepankkien ja Britannian liikepankkien osatekijöiden eroa koko pääoman tuottoasteeseen tarkastelujakson aikana vuosina 2008-2013. Tarkastelun alla olevat osatekijät ovat samat kuin ensimmäisessä analyysissä:

Lainat suhteessa koko pääomaan
 Koko pääoman logaritmi
 Luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin
 Talletusten suhde pääomaan
 Vuosiluku

Analyysissä on käytetty samaa merkitsevyysasteen merkintäkäytäntöä kuin ensimmäisessä analyysissä, yhdestä neljään tähteä. Espanjan säästöpankkien kohdalla regressiomalli selittää 53,7 % ROAA:n varianssista, Espanjan liikepankkien kohdalla 16,1 % ja Britannian kohdalla 19,3 %.

Regressioanalyysin mallin mukaan lainojen suhde pääomaan on merkittävä positiivinen tekijä Espanjan säästöpankeille, ja merkittävä negatiivinen tekijä Britannian liikepankeille tarkastelujakson aikana vuosina 2008-2013.

Espanjan säästöpankkien osalta regressioanalyysin tulos voi selittyä sillä, että finanssikriisi syveni maan pankkisektorilla vasta vuodesta 2010 alkaen. Kriisin alkuvuodet 2008-2010 Espanjan pankkisektori pärjäsi varsin hyvin, jolloin myös ongelmapankit, joilla lainojen suhde pääomaan oli korkea, tekivät myös hyvää tulosta. Britanniassa finanssikriisin vaikutukset näkyivät pankkisektorilla heti vuodesta 2008 lähtien. Britannian lainojen negatiivinen vaikutus kertoo kyseisten pankkien altistuksesta muun muassa asuntolainakriisissä paljastuneille huonoille lainoille.

Luottotappiovarausten vaikutus koko pääoman tuottoasteeseen on negatiivinen kaikilla tarkasteluilla pankkityypeillä. Espanjan säästöpankeilla se on selvästi negatiivisin, -26,71. Säästöpankit ovat tulokseltaan hyvin riippuvaisia lainoista: Jos lainoista kertyy luottotappioita, pankkien pääoman tuottoaste menee nopeasti miinukselle. Espanjan säästöpankit olivat finanssikriisin aikana merkittäviä lainaajia kiinteistösektorille. Espanjan liikepankit eivät sitä vastoin altistuneet samassa määrin kiinteistölainoille, mistä syystä ne selvisivätkin säästöpankkeja paremmin. Espanjan liikepankeilla lisäksi talletusten suhde pääomaan on merkittävä positiivinen tekijä pääoman tuottoasteeseen.

Vuosilukuja tarkasteltaessa huomataan edellisessäkin analyysissä todettu ilmiö, eli espanjalaisilla pankeilla vuosi 2012 oli huonoin, kun Britannian liikepankeilla vuodet 2012 ja 2013 ovat parhaat kriisinjälkeiset vuodet koko pääoman tuottoasteiltaan. Espanjalaisten säästöpankkien kohdalla huomataan vuoden 2012 olevan merkittävästi vuotta 2008 heikompi.

Vuoden 2013 tulosta tarkasteltaessa tilanne on parantunut espanjalaisten säästöpankkien osalta. Tilanteen parantumiseen on saattanut vaikuttaa sektoria kohdanneet mittavat uudistukset ja yhdistymiset. Finanssikriisin aikana Espanjan pankkisektorin säästöpankkien määrää on merkittävästi vähennetty samaan aikaan toimintojen tehostamisen kanssa.

On myös mahdollista, että vuodelta 2013 ei ole vielä saatavissa aineistoa riittävän usealta pankilta. Korrelaatioanalyysi vahvistaa edellä todettuja havaintoja, eli luottotappiovaraukset korreloivat tarkastelluista muuttujista kaikkein voimakkaimmin ja negatiivisesti koko pääoman tuottoasteen kanssa.

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Espanjan ja Britannian pankkisektorit ajautuivat molemmat pankkikriisiin maailmanlaajuisen finanssikriisin 2007-2009 seurauksena. Molemmissa maissa talouden ongelmien taustalta löytyy klassisia finanssikriisin syntymisen syitä. Maiden yksityissektorit olivat hyvin velkaisia, luotonanto lisääntyi nopeasti ja suuressa määrin ennen kriisiä ja pankit olivat keskittyneet lainoissaan kiinteistölainaamiseen, mikä johti kiinteistöjen hintojen nousuun ja lopulta kiinteistöjen hintakuplan puhkeamiseen.

Espanjassa kiinteistöjen hintojen kohoaminen oli suurinta OECD-maista vuosien 1999-2006 välillä eikä Britannia jäänyt vertailussa paljoakaan jälkeen sijoittuen maiden keskuudessa neljänneksi (Sentance ym. 2012). Kiinteistöjen hintojen nousu vuosina 2002-2007 USA:ssa, Britanniassa, Espanjassa, Irlannissa ja Islannissa muodosti hintakuplan, jonka on todettu olleen yksi kaikkien aikojen kymmenestä suurimmasta kuplasta (Kindleberger ja Aliber 2011:14). Lisäksi pankit luottivat rahoituksessaan lyhytaikaiseen rahoitukseen ja olivat altistuneet riskillisille subprime-asuntoluotoille.

Klassisten syiden ohella useat tutkijat (Taylor 2008; Allen & Carletti 2009; Martin & Milas 2010) ovat esittäneet finanssikriisin aiheutuneen keskuspankkien liian löysästä rahapolitiikasta. Taylor (2008) totesi tutkimuksessaan löysän rahapolitiikan olleen päätekijä finanssikriisin aiheuttajana. Keskuspankit pitivät korkotasoa liian alhaalla ja alhaisemmalla tasolla kuin mitä Taylorin säännön mukaisen korkotason mukaan olisi pitänyt olla. Ongelmat ja syntyneet kiinteistökuplat olivat suurempia siellä, missä ero vallitsevan korkotason ja Taylorin säännön mukaisen koron välillä oli suurin. Suurin vallitseva ero oli juuri Espanjassa.

Espanjan ja Britannian pankkisektorit ajautuivat molemmat kriisiin finanssikriisin seurauksena, mutta finanssikriisin vaikutukset ilmenivät maiden pankkisektoreilla eri aikoina. Britannian pankkisektorille kriittisin vuosi oli 2008, kun taas Espanjan pankkisektori altistui kriisille vasta myöhemmin sektorin kriittisimmän vuoden ollessa vuosi 2012. Aineisto- ja regressioanalyysin tulokset tukevat kirjallisuudesta ja tilastoista tehtyjä havaintoja.

Britannian ja Espanjan pankkisektorit olivat erityisen haavoittuvia finanssikriisin vaikutuksille, sillä molemmat olivat lainanneet merkittävästi kiinteistösektorille. Pankit ajautuvat ongelmiin usein varallisuuden laadun huonontuessa, kuten kävi myös Espanjan ja Britannian pankkien kohdalla kiinteistöjen hintojen romahtaessa. Espanjan pankkisektori on kuitenkin ollut vielä Britanniaa enemmän keskittynyt kiinteistöbuumin rahoittamiseen. Esimerkiksi Espanjan säästöpankkien lainoista puolet koostuivat kiinteistölainoista (Sagarra ym. 2013), mikä johti väistämättä ongelmiin kiinteistökuplan puhjettua. Espanjan säästöpankit olivatkin 2000 -luvulla vallinneen suuren rakennusbuumin päärahoittajia niin kotitalouksille kuin kiinteistökehittäjille. Espanjassa myös kiinteistöjen hintojen nousu oli OECD-maiden suurinta, joten todennäköisesti myös romahdus kuplan puhjetessa oli suurempi.

Britannian ja Espanjan pankkisektorit eroavat rakenteeltaan ja hallinnoltaan toisistaan, mikä osaltaan on vaikuttanut kriisin kulkuun maissa. Siinä missä Britanniassa suurimmat liikepankit kattavat pankkien liiketoiminnasta noin kaksi kolmasosaa, oli Espanjan pankkisektorilla useita pieniä paikallisia pankkeja suurien liikepankkien ohella. Tosin Espanjan säästöpankkiryhmä kutistui finanssikriisin myötä, 45 pankkiryhmästä noin kahdeksaan tai yhdeksään pankkiryhmään muun muassa yhdistymisten myötä. Osa säästöpankeista jatkoi toimintaansa liikepankkeina. Maan liikepankit selvisivät kriisistä paremmin, sille ne eivät yhtä suuressa määrin lainoittaneet rakennusbuumia. Espanjan liikepankit eivät myöskään ole tarvinneet julkista pääomatukea. Liikepankkien selviämiseen on voinut vaikuttaa myös niiden toiminnan kansainvälisyys, jolloin on vältetty liiallinen keskittyminen paikallisille kiinteistömarkkinoille. Liikepankit Britanniassa selvisivät myös suhteellisen hyvin, vaikka osa niistä saikin valtiolta taloudellista tukea.

Espanjassa luottokuplan muodostumiseen vaikuttanut kiihdyttävä tekijä oli todennäköisesti säästöpankkeja koskevan lainsäädännön uudistaminen 2000 -luvun alkupuolella, mikä mahdollisti säästöpankkien toiminnan laajenemisen uusille toimialueille. Sääntelyn vapauttaminen johti siihen, että säästöpankit laajensivat toimintaansa ja konttorien lukumäärä lisääntyi huomattavasti finanssikriisiä edeltävinä vuosina. Samaan aikaan säästöpankit lisäsivät lainaamistaan interbank-markkinoilta,

mistä saadun rahoituksen pankit lainasivat eteenpäin kiinteistökehittäjille ja yksityisasiakkaille. Maan liikepankkien laajeneminen oli maltillisempaa. Espanjassa ongelmia saattoi aiheuttaa myös säästöpankkien hallinnon politisoituminen ja johtokuntaan kuuluvien henkilöiden asiantuntijuuden tason puutteellisuus.

Ratkaisevaa pankkien selviämisen kannalta oli sekä Britanniassa että Espanjassa se, missä määrin pankit olivat altistuneet kiinteistöluottomarkkinoille. Pankkien selviämisen kannalta taustalla vaikuttava tekijä saattoi myös olla pankkien koko. Suurten pankkien todennäköisyys saada kriisiapua on suurempi kuin pienten pankkien, mikä voi selittää Espanjan pienten paikallispankkien suuren kaatumisen määrän. Britannian suurten pankkien saatettiin uskoa olevan liian suuria kaatumaan, vaikka tämä ei estänytäkään Northern Rockia kaatumasta. Usko siihen, että jotkin pankit ovat liian suuria kaatumaan, voi myös lisätä suurissa pankeissa riskinottoa.

Espanjan ja Britannian pankit käyttivät rahoituslähteinään pääosin lyhytaikaista rahoitusta, mikä lisäsi ongelmia finanssikriisin aikana. Pankit, jotka luottivat rahoituksessaan lyhytaikaisten pääomamarkkinoiden rahoitukseen, selvisivät kriisistä heikommin. Finanssikriisin aikana lyhytaikaiset markkinat pysähtyivät ja rahoitukseen luottaneet pankit ajautuivat ongelmiin. Luotonsaanti vaikeutui kriisin aikana, mikä vaikutti myös pankkien likviditeettiin negatiivisesti.

Finanssikriisin alkaessa Britannian markkinoilla oli myös ongelmia rahan tarjonnan kanssa pankkien vähentäessä lainaamistaan. Pankkien lainojen suhde pääomaan väheni merkittävästi vuonna 2008. Vielä ennen kriisiä lainanottajilla oli erinomaiset mahdollisuudet saada rahoitusta, mutta kriisi tiukensi lainansaannin ehtoja. Lainojen tarjontaa haluttiin todennäköisesti rajoittaa pankkisektorilla pankkikriisin ollessa ilmeistä ja pankkien kärsiessä suuria luottotappioita. Myös Espanjassa lainojen suhde pääomaan väheni selvästi vuonna 2012, joten markkinat Espanjassa kärsivät samasta ongelmasta vaikkakin eri aikana kuin Britannia.

Analyysistä havaittiin, että mitä suurempi luottotappiovarausten ja lainojen prosentuaalinen suhdeluku on, sitä huonompi on pankin lainaportfolion laatu.

Molemmissa maissa luottotappiovarausten määrää suhteessa lainoihin nostettiin kriisivuosien aikoina, mistä voidaan myös päätellä pankkien lainaportfolioiden huonontuneen ongelmallisten lainojen lisääntyessä. Espanjassa luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin nousivat vuodesta 2010 lähtien. Luottotappiovaraukset olivat korkealla tasolla kriisivuonna 2012 ja nousu varauksissa oli selvä verrattuna edeltävän vuoden tasoon.

Myös Britannian pankkisektorilla luottotappiovarauksiin tehtiin nostoja kriisivuosien aikana. Vuosien 2009-2012 aikana luottotappiovarauksia suunnilleen kaksinkertaistettiin verrattuna vuoteen 2008. Vuonna 2013 luottotappiovaraukset suhteessa lainoihin olivat jälleen palautuneet finanssikriisiä edeltävälle tasolle. Tulos antaa viitteitä Britannian pankkisektorin parantuneesta tilanteesta. Vuoden 2013 tarkastelussa mukana oli kuitenkin edeltävää vuotta vähemmän pankkeja, mikä heikentää tuloksen luotettavuutta.

Likviditeetin laatua pankkisektoreilla mitattiin käyttämällä asiakkaiden talletusten ja varallisuuden suhdelukua. Pankit, jotka käyttivät rahoituksessaan pääosin talletuksia, selvisivät kriisistä keskimääräistä paremmin, etenkin verrattuna lyhytaikaiseen rahoitukseen luottaneiden pankkien selviämiseen. Likviditeetti koostui Britanniassa ja Espanjassa vähemmässä määrin asiakkaiden talletuksista verrattuna aikaisempiin vuosiin. Luottamuksen väheneminen pankkisektoriin ja yleisen taloudellisen tilanteen heikkeneminen on saattanut osaltaan heikentää maiden pankkisektorien talletuspohjaa kriisivuosina. Britannian ja Espanjan pankkisektorit altistuivat myös talletuspaoille vuosina 2008 ja 2012, mikä saattaa näkyä tuloksissa.

Analyysissä kannattavuutta mitattiin keskimääräisen kokonaispääoman tuottoasteen muutoksien kautta. Tulokset ovat yhteneviä aikaisempiin tutkimustuloksiin verrattuna. Pankkien kannattavuus oli heikointa pankkisektorien kriittisimpinä vuosina, jolloin ROAA oli negatiivinen molemmissa maissa. Muutoksia näkyi kaikissa mitatuissa tunnusluvuissa, niin ROAA:ssa, lainojen ja pääoman suhteessa, talletusten ja pääoman suhteessa kuin luottotappiovarausten ja lainojen välisessä suhteessa vuosien 2008-2013 aikana verrattuna aikaan ennen finanssikriisiä. Tutkielman tulokset vahvistavat

kirjallisuuden näkemyksiä Espanjan ja Britannian pankkikriisien vaikutuksista maiden pankkisektoreille.

Regressioanalyysin tulosten mukaan analyysissä huomioitujen muuttujien vaikutuksen jälkeen Britanniassa suuremmat pankit pärjäsivät suhteessa pieniä pankkeja huonommin sekä ennen että jälkeen finanssikriisin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että pienimmät pankit olisivat pärjänneet absoluuttisesti paremmin, sillä esimerkiksi regressioanalyysissä tarkastellulla luottotappiovarauksien määrällä suhteessa pääomaan on iso negatiivinen korrelaatio ROAA:aan, eikä regressioanalyysi ota kantaa siihen, onko erikokoisilla pankeilla keskimäärin eritasoinen luottotappiovarausten suhde. Espanjalaisten pankkien osalta regressioanalyysin tulos ei yltänyt alhaisimmallekaan merkitsevyystasolle.

Molemmissa maissa luottotappiovarausten ja lainojen suhteella oli selvä negatiivinen korrelaatio ROAA:n kanssa. Eli luottotappiovarausten määrän lisääntyminen vaikuttaa negatiivisesti pankkien keskimääräiseen pääoman tuottoasteeseen. Regressioanalyysistä myös havaitaan, että Espanjassa vuosi 2012 oli heikoin kriisin jälkeinen vuosi ROAA:n kannalta, eli vaikka luottotappiovarausten ja muiden regressioanalyysissä huomioitujen muuttujien vaikutus jätettäisiin huomioimatta, vuosi 2012 oli lähes yhden prosenttiyksikön vuotta 2008 huonompi. Britanniassa sen sijaan vuosi 2012, kuten myös 2013 oli vuotta 2008 parempi. Vuosi 2013 oli Espanjassa regressioanalyysin mukaan hyvä, mutta koska vuodelta 2013 oli tietoa saatavilla hyvin harvoilta espanjalaisilta pankeilta, on tämä tulos epäluotettava.

Regressioanalyysistä ei voida tehdä monia johtopäätöksiä finanssikriisin vaikutuksesta Britannian ja Espanjan pankkisektoreihin vuosina 2008-2013, mutta luottotappiovarausten rooli kriisissä näkyy analyysissä selvästi. Lisäksi korrelaatioanalyysi tukee kirjallisuudesta esiin tullutta teoriaa siitä, että ne pankit, joilla on korkea talletusten suhde pääomaan, selvisivät kriisistä paremmin.

Tutkielman aihe on ajankohtainen vielä vuosia eteenpäin arvioitaessa finanssikriisin vaikutuksia maiden pankkisektoreille ja maiden pankkisektoreiden toipumista finanssikriisistä. Näin etenkin Espanjan osalta, mihin pankkikriisi ulottui vasta

myöhemmässä vaiheessa. Vuoden 2013 osalta aineiston saatavuus todennäköisesti parantuu ajan kuluessa, jolloin tarkempi tunnuslukujen analysointi ja tulosten arviointi on mahdollista kyseisen vuoden osalta. Jatkotutkimusta varten analyysiin voitaisiin lisätä Britannian osalta osuustoiminnalliset kiinteistöluottolaitokset (building societies). Tämä mahdollistaisi tarkemman tutkimuksen siitä, millaisia vaikutuksia kiinteistömarkkinoille altistumisella oli Britannian pankkisektorille.

LÄHTEET

Alfredo Martin-Oliver, Sonia Ruano & Vicente Salas-Fumas (2012). Why High Productivity Growth of Banks Preceded the Financial Crisis. *Journal on Financial Intermediation* 22 [online] [viitattu 2014-07-22], 688-712. Saatavana World Wide Webistä:

<URL:<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S104295731300017X>>.

Allen Franklin & Elena Carletti (2009). An Overview of Crisis: Causes, Consequences and Solutions. *International Review of Finance* 10:1[online] [viitattu 2014-06-22], 1-26. Saatavana World Wide Webistä:

<URL:http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1560183#%23>.

Banks Around the World. Banks in Spain [online] [viitattu 2014-04-09]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.relbanks.com/europe/spain>

Batten Jonathan & Peter Szilagyi (2012). International Banking During the Global Financial Crisis: U.K. and U.S. Perspectives. *International Review of Financial Analysis* 25 [online] [viitattu 2014-06-22], 136–141. Saatavana World Wide Webistä: <URL:<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S105752191200083X>>.

BBC News [online] (2008). Lloyds TBS Seals £12bn HBOS Deal. 17.08.2008 [viitattu 2014-08-11]. Saatavana World Wide Webistä: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/7622180.stm>

BBC News [online] (2011). HSBC Sees Full Year Profits More Than Double. 28.02.2011 [viitattu 2014-08-13]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.bbc.co.uk/news/business-12591223>

BBC News [online] (2014a). RBS Shares Fall After Biggest Loss Since Financial Crisis. 27.02.2014 [viitattu 2014-08-11]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.bbc.com/news/uk-england-26364715>

BBC News [online] (2014b). HSBC Bank's Half-Year Profit Fall by 12 %. 04.08.2014 [viitattu 2014-08-12]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.bbc.com/news/business-28636543>

Beltratti Andrea & Rene Stulz (2012). The Credit Crisis Around the Globe: Why Did Some Banks Perform Better? *Journal of Financial Economics* 105:1 [online] [viitattu 2014-06-22], 1-17. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://fisher.osu.edu/supplements/10/10402/The%20Credit%20Crisis%20Around%20the%20Globe%20Why%20Did%20Some%20Banks%20Perform%20Better.pdf>>.

Berger Allen & Christa Bouwman (2011). How Does Capital Affect Bank Performance During Financial Crises? *Journal of Financial Economics* 109:1 [online] [viitattu 2014-06-21] 146-176. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://fic.wharton.upenn.edu/fic/papers/11/11-22.pdf>>.

Cabral Ricardo (2013). A Perspective on the Symptoms and Causes of the Financial Crisis. *Journal of Banking & Finance* 37:1 [online] [viitattu 2014-06-21], 103-117. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0378426612002270>>.

Caprio Gerald & Daniela Klingebiel (1997). Bank Insolvency: Bad Luck, Bad Policy, or Bad Banking? The World Bank, Washington D.C. [online] [viitattu 2014-06-22], 1-26. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/18701_bad_luck.pdf>.

Chen Jean, Zhang Xiao & Welan Li (2011). Financial Crisis and Executive Remuneration in Banking Industry – an Analysis of Five British Banks. *Applied Financial Economics* 21:23 [online] [viitattu 2014-04-21], 1779-1791. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09603107.2011.587769>>.

CNBC [online] (2014) HSBC Needs 111 Billion Capital Injection: Analysts. 17.01.2014 [viitattu 2014-08-12]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.cnbc.com/id/101344158>

Cornett Marcia, Hamie MacNutt, Phillip Strahan & Hassan Tehranian (2011). Liquidity Risk Management and Credit Supply in The Financial Crisis. *Journal of Financial Economics* 101:2 [online] [viitattu 2014-06-22], 297-312. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0304405X11000663>>.

Cuñat Vicente & Luis Garicano (2010). Did Good Cajas Extend Bad Loans? Governance and Human Capital and Loan Portfolios. *London School of Economics and Political Science and CEPR* [online] [viitattu 2014-04-21], 1-34. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://documentos.fedea.net/pubs/dt/2010/dt-2010-08.pdf>>.

Davies Richard, Peter Richardson, Vaiva Katinalte & Mark Manning (2010). Evolution of the UK Banking System. *Bank of England Quaterly Bulletin* 50:4 [online] [viitattu 2014-04-15], 321-332. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.bankofengland.co.uk/publications/Documents/quarterlybulletin/qb100407.pdf>>.

Davis Philip (2009). Financial Stability in the United Kingdom: Banking on Prudence. *OECD Economic Department Working paper No. 716* [online] [viitattu 2014-04-21], 1-27. Saatavana World Wide Webistä: <URL: [http://search.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=eco/wkp\(2009\)57](http://search.oecd.org/officialdocuments/displaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=eco/wkp(2009)57)>.

De Luisa Inigo (2013). Spain's Emerging Banking Sector. *International Financial Law Review* 32:3 [online] [viitattu 2014-04-15], 36-36. Saatavana World Wide Webistä: <URL:

http://www.cuatrecasas.com/media_repository/docs/esp/spains_emerging_banking_sector_international_financial_law_review,_11_03_2013._853.pdf>.

Dell'Ariccia Giovanni, Deniz Igan & Luc Laeven (2008). Credit Booms and Lending Standards: Evidence From the Subprime Mortgage Market. IMF working paper 08/106 [online] [viitattu 2014-04-18], 1-39. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2008/wp08106.pdf>>.

Demirguc-Kunt Asli & Enrica Detragiache (1998). The Determinants of Banking Crises in Developing and Developed Countries. IMF Working Paper 97/106 [online] [viitattu 2014-04-11], 1-31. Saatavana World Wide Webistä: <URL:<https://www.imf.org/external/pubs/ft/staffp/1998/03-98/pdf/demirguc.pdf>>.

Demyanyk Yulia & Iftekhhar Hasan (2010). Financial Crises and Bank Failures. Bank of Finland. Research Discussion Papers 35 [online] [viitattu 2014-04-11], 1-37. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.suomenpankki.fi/pdf/164779.pdf>>.

Diamond Douglas & Raghuram Rajan (2009). The Credit Crisis: Conjectures about Causes and Remedies. American Economic Review: Papers & Proceedings 2009 99:2. [online] [viitattu 2014-06-21], 606-610. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://econpapers.repec.org/paper/nbrnberwo/14739.htm>>.

Facts and Figures 2013. European Baking Federation [online] [viitattu 2014-04-09], 1-87. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.ebf-fbe.eu/publications/statistics/>

Financial Times [online] (2014). BBVA Earnings Highlight Spanish Market Recovery. 30.06.2014 [viitattu-2014-08-12]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/611d0430-17be-11e4-b842-00144feabdc0.html#axzz3AAdn1bvU>

Fortune [online] (2014). Spain's Largest Bank in Trouble. 03.01.2014 [viitattu-2014-08-12]. Saatavana World Wide Webistä: <http://fortune.com/2014/01/03/spains-largest-bank-is-in-trouble/>

Gavin Michael & Ricardo Hausmann (1996). The Roots of Banking Crises: The Macroeconomic Context. Inter-American Development Bank. Working paper 318 [online][viitattu 2014-06-15], 1-20. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.econbiz.de/Record/the-roots-of-banking-crises-the-macroeconomic-context-gavin/10005647326>>.

Honohan Patrick & Daniela Klingebiel (2003). The Fiscal Cost Implications of an Accommodating Approach to Banking Crises. Journal of Banking and Finance 27:8, [online] [viitattu 2014-06-28], 1539–1560. Saatavana World Wide Webistä: <URL:http://www.sciencedirect.com.proxy.tritonia.fi/science?_ob=ArticleListURL&_method=list&_ArticleListID=-604539099&_sort=r&_st=13&view=c&md5=e5745e5b3a48e237908b2edd0b41e6f2&searchtype=a>.

IMF Spain (2014). Spain: Financial Sector Reform. Final Progress Report. IMF Country Report 14:59 [online] [viitattu 2014-04-08], 1-54. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=41358.0>>.

IMF Survey 2014. Spain's Financial Sector. Spain Moving Ahead with Financial Sector Reforms. IMF Survey Magazine: Countries and Regions 2014 [online] [viitattu 2014-04-08]. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2014/car022014b.htm>>.

Ivashina Victoria & David Scharfstein (2008). Bank Lending During the Financial Crisis of 2008. Harvard Business School and NBER. Journal of Financial Economics 97:3 [online] [viitattu 2014-05-21], 319-338. Saatavana World Wide Webistä: <URL: https://www.moodys.com/microsites/crc2010/papers/ivashina_jfe_paper.pdf>.

Kaminsky Graciela & Carmen Reinhart (1999). The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance of Payments Problems. *American Economic Review* 89:3 [online][viitattu 2014-05-21], 473-500. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.econ.uchile.cl/uploads/documento/7d5ce3d5eb3b2d4aa22077fb65a03225e520bcf2.pdf>>.

Kindleberger Charles & Robert Aliber (2011). Foreword By Robert M. Solow. *Manias, Panics, and Crashes: A History of Financial Crises*. 6. painos. New York: Palgrave MacMillan. 356 s. ISBN: 978-0-230-36535-3.

Laeven Luc & Fabian Valencia (2010). Resolution of Banking Crises: the Good, the Bad and the Ugly. *IMF Working Papers* 10/146 [online] [viitattu 2014-06-26], 1-35. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10146.pdf>>.

MarketLine 2013, Spain. MarketLine Industry Profile. Banks in Spain. [online] [viitattu 2014-04-18], 1-34. Saatavana World Wide Webistä: URL: <http://www.marketline.com>

MarketLine 2013, UK. MarketLine Industry Profile. Banks in the United Kingdom. [online] [viitattu 2014-04-17], 1-38. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.marketline.com>

Martin Christopher & Costas Milas (2010). Financial Market Liquidity and the Financial Crisis: An Assessment Using UK Data. *International Finance* 13:3 [online] [viitattu 2014-04-17], 443-459. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://www.rcfea.org/RePEc/pdf/wp10_09.pdf>.

Minsky Human (1982). The Financial-Instability Hypothesis: Capitalist Processes and the Behavior of the Economy. The Jerome Levy Economics Institute of Bard College [online] [viitattu 2014-07-03], 1-47. Saatavana World Wide Webistä: <URL: http://digitalcommons.bard.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1281&context=hm_archive>.

Minsky Human (1992). The Financial Instability Hypothesis. The Jerome Levy Economics Institute of Bard College [online] [viitattu 2014-05-15], 1-9. Saatavana World Wide Webistä: <URL:<http://www.levyinstitute.org/pubs/wp74.pdf>>.

Mishkin Frederic (2001). The Economics of Money, Banking and Financial Markets. 6 painos. Cambridge: Pearson. 832 s. ISBN: 978-0-321-08538-2.

New York Times [online] (2012). Barclays' Profit Falls as New Regulatory Problems Emerge. 27.07.2012 [viitattu 2014-08-13]. Saatavana World Wide Webistä: <http://dealbook.nytimes.com/2012/07/27/barclays-profit-falls-amid-rate-rigging-scandal/>

Neal Larry & Maria García-Inglesias (2013). The Economy of Spain in the Euro-Zone Before and After the Crisis of 2008. The Quarterly Review of Economics and Finance 53 [online] [viitattu 2014-06-27], 336-344. Saatavana World Wide Webistä: <URL:<http://www.sciencedirect.com.proxy.tritonia.fi/science/article/pii/S106297691300033>>.

Osili Una & Anna Paulson (2008). Crises and Confidence: Systemic Banking Crises and Depositor Behavior. Indiana University. Journal of Financial Economics 111:3 [online] [viitattu 2014-05-17], 646-660. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.econstor.eu/bitstream/10419/70564/1/588460958.pdf>>.

Poghosyan Tigran & Martin Cihak (2009). Distress in European Banks. IMF Working Paper 09/9 [online] [viitattu 2014-05-18], 1-39. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2009/wp0909.pdf>>.

Roya Sebastian (2012). How did the Spanish Financial System Survive the First Stage of the Global Crisis? Governance 26:4 [online] [viitattu 2014-04-11], 1-26. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/gove.12000/full>>.

Rose Andrew & Tomasz Wieladek (2012). Too Big to Fail: Some Empirical Evidence on the Causes and Consequences of Public Banking Interventions in the UK. *Journal of International Money and Finance* 31 [online] [viitattu 2014-06-13], 2038-2051.

Saatavana World Wide Webistä: <URL:

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0261560612001027>>.

Sagarra Martin, Cecilio Mar-Molinero & Miguel García-Cestona (2013). Spanish Savings Banks in the Credit Crunch: Could Distress Have Been Predicted Before the Crisis? A Multivariate Statistical Analysis. *The European Journal of Finance* [online] [viitattu 2014-06-13], 1-20. Saatavana World Wide Webistä: <URL:

<http://dx.doi.org/10.1080/1351847X.2013.784208>>.

Scott Graham (2012). Edging Toward Disaster. *Canadian Business*, 00083100, 7/16/2012, 85:11/12 [online] [viitattu 2014-04-25]. Saatavana World Wide Webistä:

<http://www.canadianbusiness.com/>

Sentance Andrew, Mark Taylor & Tomasz Wieladek (2012). How the UK Economy Weathered the Financial Storm. *Journal of International Money and Finance* 31 [online] [viitattu 2014-07-13], 102-123. Saatavana World Wide Webistä: <URL:

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0261560611001604>>.

Shin Hyan (2009). Reflections on Northern Rock: the Bank Run That Heralded the Global Financial Crisis. *Journal of Economic Perspectives* 23:1 [online] [viitattu 2014-06-19], 101-119. Saatavana World Wide Webistä: <URL:

http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic470237.files/articles%20spring%202009/Shin_2009.pdf>.

Shleifer Andrei & Robert Vishny (2009). Unstable Banking. Working Paper 14943, NBER working paper series. National Bureau of Economic Research [online] [viitattu 2014-05-15] 1-46. Saatavana World Wide Webistä: <URL:

<http://www.nber.org/papers/w14943>>.

Sparague Oliver (1920). History of Crises Under the National Banking System. National Monetary Commission. First Edition [online] [viitattu 2014-07-15], 1-439. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://library.mises.org/books/OMW%20Sprague/History%20of%20Crises%20Under%20the%20National%20Banking%20System.pdf>>:

Taipalus Katja, Kari Korhonen & Pertti Pyökkönen (2003). Arvopaperistaminen. Suomen Pankin tutkimuksia A:104 [online] [viitattu 2014-07-21], 1-183. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://www.suomenpankki.fi/pdf/109763.pdf>>.

Taylor John (2008). The Financial Crisis and the Policy Responses: An Empirical Analysis of What Went Wrong. NBER Working Paper 14631 [online] [viitattu 2014-07-15], 1-19. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://web.stanford.edu/~johntayl/FCPR.pdf>>.

Telegraph [online] (2009). Banking Bailout: The Rise and Fall of RBS 20.09.2009 [viitattu 2014-08-13]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/banksandfinance/4291807/Banking-bailout-The-rise-and-fall-of-RBS.html>

Telegraph [online] (2010a). Barclays Profits Near Double to Hit £11.6bn. 16.02.2010 [viitattu 2014-08-13]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/banksandfinance/7248357/Barclays-profits-near-double-to-hit-11.6bn.html>

Telegraph [online] (2010b). HSBC Profits More Than Double \$11,1bn. 02.08.2010 [viitattu 2014-08-13]. Saatavana World Wide Webistä: <http://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/banksandfinance/7921938/HSBC-profits-more-than-double-to-11.1bn.html>

Telegraph [online] (2011). All Were Complicit in RBS's Tale of Hubris

12.12.2011 [viitattu 2014-08-13]. Saatavana World Wide Webistä:
<http://www.telegraph.co.uk/finance/comment/jeremy-warner/8952370/All-were-complicit-in-RBSs-tale-of-hubris.html>

Telegraph [online] (2014). HSBC Warns of 'Unprecedented' Regulatory Burden as Half-Year Profits Fall 12pc. 04.08.2014 [viitattu 2014-08-12]. Saatavana World Wide Webistä:
<http://www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/banksandfinance/11009900/HSBC-warns-of-unprecedented-regulatory-burden-as-half-year-profits-fall-12pc.html>

Tse Chin-Bun, Timothy Rodgers & Jacek Niklewski (2014). The 2007 Financial Crisis and the UK Residential Housing Market: Did the Relationship Between Interest Rates and House Prices Change? Economic Modelling 37 [online] [viitattu 2014-04-21], 518-530. Saatavana World Wide Webistä: <URL:
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264999313003295>>.

Wall Street Journal [online] (2014). BBVA Profit Hit By Weakness in South America. 30.07.2014 [viitattu 2014-08-12]. Saatavana World Wide Webistä:
<http://online.wsj.com/articles/bbva-net-profit-falls-sharply-1406699789>

Yle Uutiset [online] (2008). Lloyds-pankki ostanee vaikeuksiin ajautuneen HBOS-pankin Britanniaassa. 18.09. 2008 [viitattu-2014-08-13]. Saatavana World Wide Webistä: http://yle.fi/uutiset/lloyds-pankki_ostanee_vaikeuksiin_ajautuneen_hbos-pankin_britanniassa/5852663

Yle Uutiset [online] (2009). Lloyds Banking Groupin enemmistö Britannian hallituksen haltuun. 07.03.2009. 2012 [viitattu-2014-08-13]. Saatavana World Wide Webistä:
http://yle.fi/uutiset/lloyds_banking_groupin_enemmisto_britannian_hallituksen_haltuun/5730563

Yle Uutiset [online] (2010). Espanjalaispankki haluaa osan brittipankista. 18.06.2010. 2012 [viitattu-2014-08-13]. Saatavana World Wide Webistä:
http://yle.fi/uutiset/espanjalaispankki_haluaa_osan_brittipankista/5583102

Yle Uutiset [online] (2012). Barclays sai jättisakot koron peukaloinnista. 28.06.2012 [viitattu-2014-08-13]. Saatavana World Wide Webistä:
http://yle.fi/uutiset/barclays_sai_jattisakot_koron_peukaloimisesta/6198536

Yle Uutiset [online] (2013). Vakuutusmyynnissä tunaroinut Lloyds puolitti tappionsa ja palkitsee johtajansa. 01.03.2013 [viitattu-2014-08-13]. Saatavana World Wide Webistä:
http://yle.fi/uutiset/vakuutusmyynnissa_tunaroinut_lloyds_puolitti_tappionsa_ja_palkitsee_johtajansa/6519283